

ПО КОНФІСКАТІ ДРУГЕ ВИДАННЯ.

ПРОБОЄМ

ЧАСОПІС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ ІІ.
ЧИСЛО 1-2.

ПРАГА
січень — лютий.
1935.

ЗМІСТ:

В новім році! — М. Рішко: Не сліз. — Іван Конашевич: Про світогляд. — Стефан Розоха: М. Грушевський і сучасна укр. молодь. — З листк. — Ю. Хіра: Ідейно-організаційний розвиток української народовецької молоді Підкарпаття, М. Копанський: Що ми хочемо? — С. Р.: З Підкарпатського життя. — Іван Боберський: Потреба спортивного життя. — Петро Фаринич: Чи знайдеться такий? — „Гори говорять“. І. Г.: Сільським і столичним шолітикам. — Студенський вісник: Микола Підмалівський: Тяжке положення підкарпатського студенства. — Жіночий куток: Елісавета Кузьмівна: Сестри! — Перші літературні спроби: Василь Щадей: Верховині! Микола Ольга: Гей, сини карпатські. Хроніка. — Вісті. — Листвування. — Пресовий Фонд.

День виходу: 27. II. 1935.

В новім році!

Вступаємо до нового року. Рівночасно вступаємо до «пугового року» видавання нашого часопису. На бажання читачів ~~зможемо~~ шкільний рік на горожанський, чим збільшуємо часопис на два числа. Теж на бажання читачів розширюємо наш часопис. „Книгозбірнею Пробоєм“, в якій приблизно, що півроку видамо книжку на 30—50 сторін. А крім того при редакції нашого часопису утворилася конкурсова комісія, що поставила собі метою оживити і всебічно поглибити літературну продукцію через виписування літературних конкурсів та навязання тісних зносин з письменниками. Оглядаючися на переддений рік праці, бачимо добре і наші недомагання, звязані з початками праці, бачимо теж і помилки наших прихильників та передплатників. По набутім досвіді ці недостачі ми легко усунемо, коли теж і наші читачі вийдуть нам на поміч. Наші читачі мусять запамятати, що наш часопис виходить виключно за передплату, тому то наша точність залежить від точності передплатників. Один рік видавання нашого часопису упевнив нас у тому, що часопис появився в час та що завдання, яке припало на нього, незвичайно важке і відповідальнє. Пройдений рік переконав нас також, що наш часопис мусить виходити, щоб прямо та ясно заступати волю українського народу у всіх питаннях, що звязані з його життям. Свідомі завдання і відповідальності взялися ми до праці, не чекаючи, „поки прийдуть відповідні“». В часі поширення в нашім народі чужих ідей, що мають на меті наше знищення, в часі партійної деморалізації, в часі посиленого змагання ворогів одірати від народу молодь і так поділити та ослабити народні

сили, ми вказуємо на всі небезпеки і мобілізуємо душу народу до боротьби з ними. Бо прав на життя будемо мати лише стільки, скільки собі самі здобудемо. І наш голос не пропав марно. Овалися сотки молодих серць, що горячі любовю є гнівом із любові. За один рік зібралися сотки тих, що відчули потребу чинно любити свій нарід, що зміст своєї життєвості бачать у службі народові. З листів, що до нас приходять бачимо і щирі любов до розпочатої нами праці, але бачимо також і укриту ненависть людей, що бояться показати без маски свої чорні душі. А ми здираємо маски, показуємо недуги та хочемо їх вилікувати.

Нас учать шукати рятунку з біди й недолі в чужій помочі, та ласці сильних цього світу, а ми говоримо, що наша сила і рятунок у наших руках, що лише ми самі спасемо себе та що нам ніхто не поможе крім нас самих. Ми стараємося пробудити національну волю до життя, бо віримо, що жадне насилля не скує життєвої душі нації. Вороги переконують нас, щоб ми „не тратили сили, а пускалися на дно“, бо нас мало, бо ми не спосібні до великих діл, а ми сіємо віру в непереможні сили українського народу, а ми будимо віру в себе та волю до великих чинів.

Много ворогів стоять проти нас. Але вони не лякають нас, бо за нами сила правди, яка мусить перемогти. Нас більше лякають власні помилки та власні недостатки. Тому звертаємо на них увагу, тому виступаємо проти всіх, що не хотять направити своїх помилок. Бо знаємо, що як наш нарід буде сильний, як матиме свою волю, то нема на світі такої сили, що спинить націю в дорозі або вломить її волю до життя по власній уподобі.

Вже нині наші вороги ані мільйонами, ані шибеницями, ані тюрмами не в силі здушити нашого руху та нашої волі, вже нині наша воля і хотіння змагатися та перемогти сильніші, як ворожі мільйони тюрми, шибениці та брехливі вселюдські ідеї. Проти нас ворожі армії, проти нас гроши та політика, а за нами лише ми самі, лише наша правда та горяча любов, якою ми перемагаємо.

Накінець тим нашим заслуженим та поважним діячам, що захищують нам розвивання українських сил, відповідаємо, що ми на здорових основах все і всюди будуємо.

А коли заслужені діячі, вказування помилок та змагання їх лікувати, розмасковування чужих і своїх шахраїв, творення власного погляду на життєві справи нашого народу та пробуджування волі до життєвої боротьби уважають за розвивання українських сил — тоді ми розвиваємо! Але проте просимо заслужених діячів перевігнути ще раз свое будування і по щирості сказати, яка його ціна, який в нього ужиток, коли воно так легко розпадається?

Наших читачів і прихильників просимо і даліше присилити нам свої зауваження та вимоги, бо хочемо наш часопис зробити зеркалом їхньої душі.

Редакція часопису Пробоем.

Малий народ тільки той, в якого малі думки.

Г. Г. Масарик.

М. Рішко:

НЕ СЛІЗ...

Не сліз, благань, а діла — чину
Чекає край у хвилях змори,
В нелюдській лихві і злочині,
Що знірем плаває по горах.

Нам остре слово, думи з криці,
Щоб громом гримнути іарання,
Бо час: нестримні блискавиці,
Йому байдужа наша рана.

Нам блески слать у шлях темрявий,
З жагою віри вдарить в струни,
Та йти в борню в незломній лаві
Зі злом правдивої отруї.

Вперед, орли! Борці вибранні!
З часом юнацькою стрілою,
Без ліни, втоми і вагання,
Вперед, вперед за правду й волю!

28. 1. 1935.

Іван Конашевич:

Про світогляд.

Жиючи, зустрічається людина зі зовнішнім світом — природою та з іншими людьми. Природа цікавить людину, бо природні явища примушують її зрозуміти природу і так зберігати своє існування. Але людина живе і між іншими людьми. Її відношення до людей, серед яких живе, учує людину приглядатися собі та другим і на основі досвіду і спостережень зробити висновки: в який спосіб треба відноситися до інших людей, як відносяться інші до неї, які закони кермують людським поступуванням. Приглядаючися до людської громади, людина побачить, що люди ріжняться між собою національно, соціально, вірою, культурою та що на основі тих рікниць творять ціlosti — групи національні, соціальні, релігійні. Серед людських груп безперечно найважнішою є нація. Бо, коли інші групи повстають досить механічно, маючи на увазі лише частинні інтереси, то нація, будучи плодом історичного розвитку людей, є моральною цілістю, що охоплює інтереси всіх своїх членів. Стверджуючи факт нації, людина усвідомлює собі, що її доля звязана раз на завжди з нацією і що від успіхів нації залежить доля всіх її членів, отже і кожної людини.

Згодом людина застановиться над ціллю і змістом свого життя, відчує силу ідеї, усталить своє відношення до Найвищої сили, коротко

думкою підноситься над фізичну дійсність і витворює собі метафізичний погляд на світ і життя. Синтез всіх поглядів на відношення особистого життя до інших людей, до нації, до Найвищої сили і т. п. становить світогляд даної людини. У світогляді є джерело й умотивування вчинків і діл всякої людини. Сама діяльність, яка не находить оправдання в ніякій системі поглядів, є звичайною реакцією на зовнішній натиск. Так поступають ростини та звірят. Людина не обмежується до такого автоматичного сприймання життєвих явищ. Її діяльність є свідома, метоставна і відповідальна. Тому без світогляду людина не може жити. І не живе, бо кожна людина, навіть дикун, має свій світогляд. Правда, світогляд такої людини, примітивний, залежний від середовища, в якім живе, але все таки цей світогляд кермує тою людиною.

Інтелігентна людина не сміє мати лише такий світогляд. Певні духові цінності, що усвідомило і засвоїло собі людство протягом довгого розвитку науки, філософії, культури, мусять увійти у склад світогляду інтелігента. Не обхідною потребою сьогодні є мати синтетичний погляд на питання національні, соціальні та релігійні, бо в цих ділянках людина мусить працювати безпосередно. Тут від кожного вимагає життя особистого виступу, особистої активності. Коли ж людина діє лише на зовнішній натиск, коли її життєві інтереси обмежені з дня на день, то вона нічим не ріжниться від звірят. Така людина живе так, як хотять зовнішні сили, а не як хоче вона; така людина лише пасивно і безцільно животів, а не чинно і для чогось живе.

Світогляд рішав про зміст і ціль життя людини, про всю її діяльність. Хоч правда, що сам світогляд це не є запорукою, що людина буде діяльна та активна в здійснюванні своєго світогляду. До діяльності, до виконування метоставної праці треба мати ще і психічні сили, головно сильну волю та неаломний характер. Але правдивий характер без світогляду неможливий, тому то світогляд при творенні людської особистості конечний.

Інтелігентна людина, провідник нації, мусить мати всесторонній світогляд. На всі життєві справи національні, релігійні, соціальні, політичні, культурні мусить мати свій погляд, що відповідає духу його світогляду. Не йде про те, щоб кожний розумів до дрібниць усі справи, але щоб добре розумів усі важні справи. Так лише можна говорити про всесторонній, синтетичний світогляд, так можна вірити, що вчинки матимуть певну ціль, а не будуть інстинктивним відрухом на зовнішній світ. **Так лише став людина ковалем і будівничим життя.**

Після синтетичного світогляду треба цінити людей, бо це майже непомильна міра.

Щоб здобути світогляд, треба довго і витревало працювати, треба напружено думати, треба велику скількість життєвих питань упорядкувати в цілість без суперечностей. Наука як також сам життєвий досвід, сама праця витворюють світогляд. Сама теорія або сама практика дають світогляд односторонній, часто далекий від життєвих законів. Вже від молодих літ поважно треба працювати над світоглядом.

Небезпечно читати лише популярну літературу та часописи, з яких навчимося лише поверховності.

Нам, українській молоді, треба усвідомити собі, що довговікова неволя витворила з нас рабів без власного світогляду, характеру і волі. Ми дивимося на світ світоглядами наших ворогів, тому світ для нас неясний. Приступаючи до творення власного світогляду, треба нам пробудити в собі національну волю.

Воля, хотіння до життя не зродяться самі, їх мусимо викликати революцією у психіці української молоді. Психічне переродження не сміє бути лиш розумове, мусить виявлятися передовсім у щоденній життєвій боротьбі, бо щойно тоді буде фактичним чинником і силою нашого життя. Молодь мусить перевиховатися з раба на борця, що все і всюди діягиме в дусі українського світогляду.

Першою прикметою нашого світогляду повинен бути ідеалізм. Людина не живе на світі для користей і розкошів свого тіла, як учить матеріалізм. Ціллю її життя є постійна боротьба за здійснення ідеалів. В боротьбі за ідеали є життєвий зміст людини. Ідеалізм має ціну лише тоді, коли виявляється на практиці. Ідеал стає рушійною силою щойно тоді, коли увійде до наших почувань, коли викликує любов і ненависть, бо лише так будить у людині хотіння до боротьби за нього. Хотіння це психічна прикмета, що постійно жene людину до боротьби. Ідеалізм властивий людській природі. Він будить у людині віру у потребу здійснювати ідеал, а віра потрібна до всякої праці. Крім того ідеалізм творить морально сильних людей, що готові до найбільших жертв в імя свого ідеалу. В дорозі до ідеалу зустрічаємо перешкоди. Здійснити ідеал не легко. Треба довго боротися. Ідеалізм каже, що краще згинути в боротьбі за ідеал, ніж зректися його. Бо коли вмираємо за ідеал, найкраще доказуємо правильність і правдивість свого ідеалу. Хто правдивість свого ідеалу не хоче потвердити і смертю, той сам не вірить у нього, той свідомо обманює.

Вічне змагання за осягнення ідеалу не дозволяє людині сидіти тихо. Спокій — це смерть. Ідеаліст мусить бути все активним, чинним. Активність не призначає себе переможеною, ніколи не каже „досягти“. Серед вічної боротьби, в якій не раз приходять невдачі, людина мусить вірити собі, вірити в остаточну победу. Тому другою прикметою світогляду української молоді повинен бути оптимізм. Серед мук, болів, терпінь треба зберегти рівновагу духа, треба вміти сіяти радість довкола себе. Оптимізм основується на вірі у слухність і справедливість нашої ідеї та на вірі, що справедлива ідея переможе.

Все це — світогляд з оптимізмом і ідеалізмом — не має в житті значіння, коли воно лише теоретично узnanе за правильне. Фактичного значіння теоритичним поглядам надає щойно життєва практика. Теоретичні правди мусуть стати нормами щоденного поступовання. В противнім припаді теорія не має впливу на хід життя. Засобом, що теоретичні правди здійснюють сильна воля. Її роль в тому, що вона кожну теоретичну правду, ідеал здійснює. Хто не

має волі, той дів під впливом інстинктів і часто робить і те, що сам теоретично узнає за але. Найбільше злого робиться не через незнання, але через брак сильної волі. Людина, що все поступає згідно зі своїм світоглядом, що без вагань переводить свої ідеали в життя, не дивлячись на перешкоди, має сильну волю та певний характер. А характер як теж і світогляд — це не лише теоретичне визнання певних засад, але в першій мірі практичне переведження в чин своєго ідеалу. Сильна воля є передумовою світогляду і характеру. А світогляд є запорукою успіху наших змагань. Коли українська молодь матиме сильну волю і ясний світогляд, тоді ніхто не здергить її на дорозі досягнення своєго ідеалу. Покоління з во-лею і світоглядом найпевніша запорука кращого майбутнього.

Не страшні вороги, що панують над вами, але небезпечні вороги, що знаходять шлях до вашого буття. М. Самусь.

Стефан Росоха:

М. Грушевський і сучасна укр. молодь.

Маю писати про відношення до Грушевського сучасної укр. молоді. Тема тяжка і болюча.

Відношення до Грушевського, в дійсності, буде відношенням сучасної молоді до обличча і творчості, в першій укр. революції, цілої старшої укр. генерації. Бож Грушевський є світочом і одною з наймарканініших фігур II. Тим як вивязався він з велических завдань, покладених на цю генерацію Укр. Революцією, й нормується відношення до нього сучасної молоді.

З цілою рішучістю стверджуємо особисту і громадянську чесність Грушевського. З піектом хилимо голови перед тим безкорисним ідеалізмом, який ціхував ціле життя та його наукову і громадську творчість і якого не могли зламати переслідування, арешти і заслання царської Москви. Молодь, що в все ідеалістичною, завжди оцінить ідеалізм старшого громадського діяча, як теж, не замоячить, во імя фальшивої конвенціональності прогріхів супроти її ідеалів.

Перед нашими очима стоїть постати Грушевського, наукового працівника, будівничого укр. культури, великого організатора, того, чиє імя стало в свій час для ворогів синонімом пробоєвого новітнього українства. Його життєвий труд — монументальна будова укр. історії, його енергія — що пустила в рух стільки варстатів культурної продукції, його хист — що поставив до праці на своє місце стільки молодих, адібних сил, — знаходять у сучасної укр. молоді справжній подів.

Така є постати Грушевського, як будівничого української культури і борця українського відродження.

Українська Революція, що закрутила в своєму вирі нашу, не готову до неї, культурницьку провідну верству, поставила перед тодішнім українством нові, незмірно важкі завдання. Не диво, що генерація, яка, на загал, не ждала і не мріяла про такі можливості національного будівництва, заломилася під їх тягарем.

De mortuis nihil, nisi bene! — Про мертвих добре, або нічого! — Це відноситься до звичаних смертних, але не до державних мужів. Було б негідним фальшом супроти всіх нас і супроти Ідеї, якій всі служимо й служив Грушевський, якби ми боязко обходили питання тільки тому, що вони болючі. —

Михайло Грушевський не родився, щоб бути політиком і державним мужем. Найліпше може виявив він це, коли в переддень світової завирюхи, добровільно покинув середню Европу з усіма можливостями для української політично-пропагандистської праці і вийшов до Києва, щоб невдовзі бути на роки інтернованим царською владою.

Але хвиля революційного ентузіазму винесла популярного і заслуженого Грушевського на свій вершок і поставила його на чолі твореної Української Держави. І ті помилки, які поповнив перший рік укр. революції в в першій мірі помилки Грушевського, як й керманиця. — Оте ідеально-державне бездоріжжа, оте кількамісячне запізнення всіх наших актів та універсалів, оте занедбання творення укр. збройної сили, оте спрямування почувань мас в соціальну справу, — не може забути і простити цього сучасна молодь старшій укр. генерації. І з болем приймає вона правду, що великий історик України не передбачив, не вичув, не запобіг, не спрямував на властивий шлях міліони тих, що з довірям зводили на нього свої очі. Грушевський не був вождем, що накидає свою волю масі і веде їх туди, куди вважає потрібним. Був це вчений, що з усією обективною безсторонністю підходить до історичного процесу, що відбувається на його очах, щоб можливо точно відбити розхитаність і розгубленість кипучої стихії.

Відограто тут немалу роля, певне, також т.зв. поступово-демократичне виховання Грушевського та облудний арсенал соціалістичних ідей, засвоєних ним несподівано в перших місяцях революції. Це останнє передрішило його дальшу політичну дорогу.

Перший президент Укр. Держави йде за кордон, для дрібної наукової праці, та щоб з гуртом своїх однодумців атачувати в своїх виданнях візвольну боротьбу і честь укр. армії. Там же, ця велика постать укр. відродження, стає авангардом зміновіковства та теоретиком і практиком т.зв. реальної політики і конструктивної праці. Голова Укр. Держави добровільно зводить свій мавстат до гонорів члена академії наук. Політичну працю для державного Майбутнього промінює на дрібну культурну роботу по архівах. Яка диспропорція і який сором! — Персоніфікатор державної ідеї України капітулює перед окупантами! — Заплатив за це жорстоко Михайло Грушевський, більше ніж за подібну помилку в 1914 році. — Заплатили за це свободою і життям ті, що пішли з ним. — Заплатили кровлю і голодовими мукаами міліони тих, що уповали на нього!

Цих фактів не може забути українська молодь!

Дивимося на світ через окуляри для чужих очей і нічого ясно не бачимо. Все без границь — саламаха. Те, що треба любити сплинуло в тим, що треба ненавидіти. (З преси).

З листів.

Ю Хіра:

I.

Ідейно-організаційний розвиток української національної молоді Підкарпаття.

Згадуючи нинішній ідейно-організаційний розвиток нашої молоді на Підкарпатті, не було добре, колиб я замовчав, як молодь розвивалася і чим жила дотепер. Першим публичним виступом нашої молоді був перший І з'їзд в Ужгороді 1929. році, на якім заманіфестовано нашу національну єдність з 45 міліоновим українським народом. Як організувався перший з'їзд молоді — мені не відомо. Не був я тоді в передових ужгородських колах. Участь брав я зі своїми пластунами Торговельної Академії в Мукачеві.

Перший з'їзд вказав нам на нашу болячку — брак ідейних провідників молоді. Зроблено величавий з'їзд, де прибула велика маса людей, але не знайшлися люди, які б ту силу спрямували в певне русло і повели її. ~~Хоч на з'їзді було виділено велике бачання до організації, яке через брак провідників, справа не поступила вперед ані крок,~~

Весною 1930. року вадумано організувати нашу молодь в організацію „Каменярі“. Про цю організацію мало хто знає. А треба сказати, що була це організація молоді досить поступова, що поклада своїм завданням працювати на всіх ділянках нашого життя. Ця організація могла мати дійсно великі успіхи між нашою молоддю, та боротьба за керування організацією розбилася її. Протівідником організації мав бути інж. М. Беловарій, та один зі старших провідників свою вухвалю поведінкою зруйнував все. Диктатором „Каменярів“ хотів бути кожний, але працювати ніхто не хотів. Репрезентувати нашу молодь, щоб всходи виступати в Ї імені і збирати оплески та пошанування від народу — це було головним завданням провідників першої нашої організації молоді.

Весною 1933. року виникла знову думка про організування молоді. Головою твоєї думки був учитель Степан Бокотей. Основуючі загальні збори товариства відбулися 3. липня 1933 під час районового з'їзду „Просвіт“ в Мукачеві. Заложено товариство „Середньошкільної молоді“ з осідком в Ужгороді. Вибраний на зборах виділ товариства (вибрано і неприсутніх членів без їх згоди, прим. складача) в неділю 9. липня 1933 мав зійтися в Народнім Домі в Берегові, поділитися функціями і порадитися яким способом повести працю. Проектовані наради відбулися з великим спілненням за участю 4-ок членів виділу і п. інж. Довгаля. З чотирьох членів виділу два члени мали 17. липня 1933, іти до військової служби. Отже вибирати членами виділу товариства людей, що були всього два тижні по відбудті загальних зборів дома, не було розумним. П. інж. С. Довгаль хоч і не був членом виділу товариства, на нараді до Берегова приїхав, бо мав в тім свій особистий інтерес. Чсл. соц. демократична партія побачивши, що молодь організується, котіла мати вже в перших початках вплив на діяльність товариства. Але зі сподівань партійників нічого не вийшло. Діяльність товариства на тім і покінчилася, що всього один раз зійшовся виділ і рішив подати статути до затвердження. Чи дійсно статути були подані чи ні, мені не відомо. Отже і ця спроба організувати молодь не вдалася.

Нині переживаємо новітню добу організування молоді під прапором націоналізму. Будемо мати успіх чи ні, це буде залежати вповні від нас чи ми вже дозрілі до того. Ми вже по ІІ. народовецькім з'їзді. Для нас це переломовий момент в нашім національнім житті. Ми переконалися, що ми на правильний дорозі. Нашим кличем є — Добро і Честь Народу понад все, — що ми думаємосяся осягнути через відповідну організацію наших національних сил. А ця сила, віра й хотіння приведе наш народ до кращого майбутнього.

Тих хто не думав заплатити за часопис підкарпатської молоді ПРОБОЄМ, просимо повернути назад вже це перше число!

Хто задержить перше число, тим самим зобовязується передплачувати ПРОБОЄМ на цілий рік! Адміністрація ПРОБОЄМ.

Що ми хочемо?

Хто ми?

Ми — сини українського народу.

Молоді і старі, бідні й багаті, інтелігенти, робітники, селяне і всі, що народились, виховались, живемо і старіємо в зліднях, недостатках, біді, нужді, в гіркій веселості від часу нашого Відродження...

Виростали в часі чужого визиску над нами, в брехні, хитrosti, байдужості, насильства і безправства.

Ми не ми на своїй землі.

Конфісковано 6 рядків.

Але ми хочемо жити! Хочемо стати дійсними господарями нашої землі, хочемо зарыти кожному громадянинові слова нашого Пророка Тараса Шевченка: „В своїй хаті своя правда і сила і воля...“

Хочемо, аби перший кусок хліба на нашій землі належав нашему народові.

Ми не обманці, не хруні, не покірні, ми не ложемо чужої руки і не просимо милостині, не чекаємо ні від кого жадної допомоги, жадної ласки.

Наш успіх, наше добро буде те, що ми собі самі своїми власними силами добудемо, збудуємо працею та закріпимо жертвами.

Ми свідомо любимо свій народ і з тої чистої любови до Рідного Краю, хочемо нашему народу помогти, хочемо його освідомити, збудити в ньому почуття людської гідності та викликати охоту боротися за свої права аж до перемоги.

Наша Земля така гарна! Сотками приходять ситі дивитися на красу нашого Краю. Наш Край такий багатий, а ми в ньому сумні Й голодні.

В нас все чуже: чужі уряди, чужа мова, чужий промисл, чужа торгівля...

Виступаємо до боротьби проти всього, що нас нищить, бо широ любимо свій народ. Зриваємо зі всіми тими „нашими“, які не визнають нашої цілі. Зриваємо зі всяким русинізмом, бо переконалися і зрозуміли святу правду, що ми українці.

Ми, українці не дозволимо, щоб нашою землею торгували і рішали про нас без нас і нашої волі. Таких рішень і законів не призначаємо.

Зриваємо і перестаємо вірити всяким партіям: аграрній, комуністичній, соціалістичній і іншим, які використовують нас і жиріють на нашім поті.

Конфісковано 5 рядків.

Не визнаємо в нас чеської мови, бо в нас, на нашій землі належиться уживати передовсім нашої народної мови. Хочемо витворити власними руками свій всенародний фронт, який зриває зі старою крихкою, беввартісною працею „наших“ і чужих, а творить новий всенародний напрям без жадників домішок, що служитиме українському народу. Ми віримо у свою силу, віримо що відберемо і найгірші удари, переслідування, провокації і всякого роду явну і приковану боротьбу проти нас, проти нашого народу. Ми приготовані на все.

Конфісковано 4 рядки.

Але ми знаємо, що прийдеться нам іти тяжким терновим шляхом, а віра у власні сили, любов до народу і бажання жертвувати йому всі сили поможуть нам перемогти перепони. „Правда побідить“ — віримо за Т. Г. Масариком... Працю нашу провести в життя безперечно можливо тільки націоналізмом, що найвищим своїм обов'язком кладе вибороти на нашій землі перше право, перше слово

нашому народові. Український націоналізм — це наш одинокий рятунок, це одинокий спосіб, яким наша правда побідить. Український націоналізм оживить приспаний, байдужий народ Підкарпаття, збудує здоровий, витривалий кічний фундамент народного життя. Він одинокий має ту силу, якою вбиває в зародку всякі фальшиві поняття про нашу справу та викорінює підлі болячки на нашему тілі.

Ми маємо почуття відповідальності перед українським народом за свої чини, бо знаємо, що ідея націоналізму не витіврі кількох людей, лише органічний, неминучий хід історії українського народу. Тому то наша праця безсмертна. Український націоналізм на Підкарпатті є одиночкою обороною проти ворожих плянів. Він вимете сміття з української хати і принесе до неї те, чого нам найбільше потрібно — свідомість, силу, побуду і хліб.

Ряди українських націоналістів ростуть а дні на день і недалекий час, коли увесь народ вступить в ряди тих, що все віддають для народного добра.

Нехай же український націоналізм, його ідеї та програма стануть працею та амаганням всіх українців, що бажають служити рідному народові, а в потребі віддати і життя за добро нації.

Не той невільник, кого поневолено, але той, хто не чув своєї неволі.

M. Самусь.

Іван Боберський:

Потреба спортивного життя.

(З реферату на візіді Українського Сокільства в Празі, 9. XII. 1934).

I. Команиця з чотирма листками.

Українські руховники стоять перед великою задачою, яку мають виконати.

Якаж це задача?

Пояснити її можна одним реченням: руховими вправами треба впоїти в українське громадянство здоровля, силу, характерність і рішучість.

Чотиролисткова конюшина приносить щастя і от десь находяться чотири листки вкупці, які хочемо найти: здоровля, силу, характерність, рішучість.

Щоби на лузі найти щасливу команицю, треба рухатися і то добре рухатися, заки її найдеться. Коли хочемо щонебудь найти, мусимо нераз добре нашукатися. Чи можна без руху і труду найти, за чим шукаємо?

А тут не будьякий рух потрібний.

Здоровля і силу тіла находитися руховими вправами. Ці вправи в салі, або на отвертім возлусі голіруч, або з приборами, на приладах, або без приладів, скріплюють тіло надають мясам і нервам сили і швидкості. Сила і швидкість, це ще не все. Хто напружає мяси і нерви, щоби виконати н. п. великанський скок з підпором через коня повздовж, або н. п. орудує шпадою, щоби торкнутися свого противника, той вищколює в собі рішучість, яка сміло йде в небезпеку. Хто старається перескочити поручню впоперек передніжкою або вправляє, щоби в білі з воринням перескочити поставлене вориння і не перевернути його, цей виробляє в собі основність в

поведінню і думанню, витревалість в стремлінню, які є підставою характерності.

Чотиролисткова конюшина опиниться в руці сокола або юнака, що вишколює своє тіло правильною руханкою.

2. Дух і тіло.

Сокільські спортивні товариства мають постаратися, щоби руханка принесла серед українців і стала поруч шкільної науки. Конечна в школа для духа, конечною є школа для тіла. Ці два роди виховання мають себе доповнювати і рівноважити. Виховання духа не сміє відбуватися на шкоду тіла, як це дотепер діялося. Коли тіло здорове, звінне, витревале, коли нерви орієнтуються скоро, легені, серце, шлунок, мязи слухають, тоді почувався чоловік добре. Він сильний, самопевний, відважний. А відвага, це найважніша премія в життєвім бою. Відважний, рішучий чоловік поводиться між своїми і чужими людьми свободно і сміло. Він не горбиться, не понижується, не піддається, але задержує чоловіче достойнство. Перше правило було і все буде в життю: „не боятися.“

Зрозуміння для тілесного виховання серед українців росте з року на рік. Перед десяти літами не містили українські часописі звітів з руханкових виступів і змагань. Нині читаємо майже в кождім українськім часописі вістки про рухові вправи і змагання. Це наглядний доказ, що українське громадянство зачинає цінити руханку і зачинає розуміти її велику вартість.

Це однак лише початок. Ще далеко нам українцям до успіхів, які осягнуло тілесне виховання у швейцарів, італійців, французів, німців, данців, шведів, норвежців, американців, канадійців. Треба дійти до цього щоби кожний українець і кожна українка посвятили що тижня що найменше три години для руханки і подбали про здоров'я, силу, звінність і витревалість свого тіла. Певно, що тяжко побороти недбалство і вигідливість, щоби взяти участь у рухових вправах. Дуже тяжко, але ми поконали вже не одно упередження, з часом і тут віднесемо над собою побіду.

Під цю хвилю рухові вправи дуже занедбані. Розгляньмося між собою: кілько українців вправляє дома хочайби десять мінут щоденні кімнатні вправи? Хто з нас плаває? Хто вчащає правильно на вправи Сокола, „Січі“, „Пласту“ або якогось іншого руханкового товариства? Хто виступає прилюдно при руханкових вправах?

3. Глибина і широта.

Руханкові товариства мають руханку поширити і поглибити.

Поширити, це значить постаратися, щоби рухові вправи принеслися серед всіх слоїв громадянства, між молодю і старшими. Це станеться при помочі розмов, відчитів, новинок, статей, видавництв брошур, прилюдних виступів, змагань і руханкових курсів.

Треба стреміти до цього, щоби всі українці і українки любили руханку і розуміли, що руханка дає нам спосіб, як удержаніть своє здоров'я, як відсвіжити свої сили по буденній роботі, як навчати

певності себе і рішучості, як побавитися, як продовжити своє життя. Потрібно, щоб кожний здобув собі віданаку звинності, яку повинні запровадити всі руханкові товариства для заохоти до вправ.

Треба би осягнути, щоби котрась гра, гилька, чи кошиківка, чи гаківка, чи добувач стали народною грою, яку зналиби і любили молодші і старші, люди в місті і поза містом. Коли до Канади приїхав голова англіканської церкви в Англії, високий, сивий мушкін, заграв собі з одним з канадських міністрів гру в мяча, яку називають голфом. У нас в такім разі, заграли оба достойники, адається, в карти преферанса, або в шахи. Але заграти в меча на полі, щоби всі дивилися, це бувши певного рода „скандал“. Українська молодь не посідає амислу розривки рухом на свіжім вітровому, тим менше мають його старші. Старші робляться у нас ще старшими, чим вони дійсно є. Рух на свіжім вітровому, на сонці удержує чоловіка здоровим і спосібним до його фахової праці.

Поглибити руханку, це значить постаратися, щоби зібрати як найбільше досвіду, свого власного, а також користуватися досвідом інших народів і просліджувати, які вправи скріплюють тіло, які шкодять, котрі вправи відповідають руховикам в ріжких літах життя, як стимулювати вправи, щоби вони збільшали звинність і здоров'я, котрі, вправи відповідають більше молоді, котрі старшим, котрі належать для жіноцтва а котрі для мужчин. Як построїти салі до руханки (рухівні), як закладати майдани до руханки на отвертім вітровому. Сюди належить вишколення провідників і поучників (інструкторів) до ріжкого рода вправ і методи ведення вправ. Галузі руханки стали вже так обширні, що потрібно яких три роки, щоби опанувати вправи і запізнатися з методою наукання та заправи (тренінги). Студії анатомії і фізіології мають доповнити теорію і практику руханки, яка розпадається на слідуючі розділи: 1. В поряд (вправи до уставлення людей в ряди). 2. Прорух (вправи кадовба, ніг, рук, голови вільноруч, або з тягарцями, палицями, булавами). 3. Приладівка (вправи на поручні, дручку, коні, козі, щеблівці, лавчині, перстенях, гойдаку, драбині, лінвах, жердях, проважні). 4. Змаг (хід, біг, скок, мет диском, копієм, молотом, стусан кулею, плавання, стріляння, ізда на совгах, лещетах, сплетах, конем, човном, боксовання, дужання шерм, двигання тягарів). 5. Пласт (таборовання в наметах, давання знаків, полеві вправи). 6. Рухові гри без мяча і з мячом (третяк, яструб, копаний мяч, ношений мяч, ситківка (лонтеніс), воротай (крікет), ставка (бейсбол), кошиківка (баскетбол) підбивана (волейбол), кидана (гаснбол), гол (плей), гаківка намураві і на леді). Без вишколених учителів до руханки і змагу, без відповідних саль до вправ (рухівень), без добре уладжених майданів не можна попровадити руханкових вправ основно, так щоби вони притягнули як найбільше охочих. Добре положений і упорядкований майдан до вправ може основати кожна громада і вправи належали бы приоритети до такого майдану, який можна розробити. В кожній околиці належить повести ці вправи, які для цеї околиці найбільше відповідні. В горах дадуться інші вправи провадити, на долах інші.

З підкарпатського життя.

Рік 1934 закінчився в хаосі, з великим напруженням. Літали всякі вістки можливі й не можливі: „русинство“ — карієра, губернаторство — автономія, аграрні чоботи й вибори, а до них українці самостійно; до того ще закралася вістка: голод! голод! голод! яку одначе попередні вовсім задушили.

В такі святочні моменти, коли „губернатори“ приймають гратуляції, коли кандидати на докторів за своє русинство очікують теплі посади, не варто пригадувати жахливі картини країни голоду — Верховину.

Пошо пригадувати то, що панам не любиться? За то дивитимуться ще на чоловіка кривим оком! Радше щось інше, на прим.: „русинство“, що їм любиться. На що показав вже і п. мін. Бенеш інічесь свої прогулки по Підкарпатті. Також писали про то аграрні газети: Венков і Підкарпатське Гласі. Про то варто згадувати й писати, як то й роблять два Івані, два „бодрі“ руснаки, Андрашко і Горват, яким „щось“ запахло і відразу зголосились до услуг.

Та це нас не дивує, бо „яке іхало, таке здібало“! Але дивує нас, що чехи так пізно зачали експеримент з русинством“. Бо ж їх велики приятелі поляки зачали це вже дуже давно!

Гратуляції приймалися. Але губернаторське крісло осталось ї на далі тільки мрію деяких „руснаків“. За автономію ані слова (хіба по селях обіцює її Бродій!). Вибори в „наших“ політичних провідників „важніші“ навіть від голоду, який шаліє по цілій Верховині. Виборам присвячують весь час і всю енергію і гроші. Виборча кампанія і агітація зачалась. Аграри почали її з роздаванням „Батьових“ гумових чоботів для деяких дітей і великими обіцянками, а навіть погрозою. Інші агітують всячими способами, скликаючи збори, один агітатор перед другим.

На кінець мушу ще згадати про т. зв. „з'їзд карпаторусського студенчества“, що відбувся 9. січня 1935. р. в Мукачові. Як подає преса, було там 30 студентів-москофілів. Після слів очевидців, було то зібрання, на якім сварилися москофіли, або як каже народна пословиця „гризлися на чужій муці“, за то, котра москофільська політична група бере більше чужих грошей. Чи „Рус. Нар. Голос“ і „Карпаторусськое слово“ та їх компанія від чехів? Чи „Наш Карпаторусский Голос“ і фенциківці від Поляків? Чи „Руський вісник“ і куртиківці від мадяр?

При цім мушу зазначити, що на той „з'їзд“ 30 москофільських студентів дав Шкільний відділ (п. Кліма і певно Вондрачек!) тисячу корон. А президент Підкарпатської Руси п. Розсипал дав кч. 15 (п'ятнадцять) тисяч корон в той час, коли людність (обивателі) того краю, якого він є президентом вмирають з голоду, коли велика частина того краю не доїдає і пухне з голоду.

Щоби доказати правдивість моїх слів, прошу, наводжу тут дословний переклад з „Лісових новин“ ч. 70, і про що писали рівно ж майже всі чеські газети.

„В селі Завадці в окрузі Верецькі на Підкарпатті померла з голоду перед кількома днями дворічна дитина. Є то новий смутний примір грізних відносин на підкарпатській Верховині.

Йде про масове і постійне недоїдання сільського населення, що відказана на заробіток в обмеженій лісовій праці. Державні допомоги, спілки та добродіяльність не можуть рішити палкого питання верховинської біди й відносин, що роблять нам у світі лише сором. Добре знавці підкарпатських відносин сказали то много разів, публично і дуже голосно так, що це кожний міг чути. Жадається зміни відносин, головно в гірськім хліборобстві Підкарпаття, але відповідальні чинники постійно лише думають, що робити з кількома планами для піднесення країни.

На кістяк зісохлий дитячий трупик викликав підозріння чи не йде про злочин, але судова комісія з Х. Верецьких позавчора (5. П. — ред.) потвердила, що роходиться про голодову смерть, бо родина вже кілька днів не віла куска поживи. Послідне джерело прожитку — корова — що її, після відомого звичаю привів до хліва на половину якийсь лихвар, який ділиться з господарем молоком за годівлю й догляд худобини, була родині відобрата через те, що Рошинець не міг виконати зобовязань. Комісія знайшла Рошинцеву жінку цілком не при собі а також страшно висохлу, як її двоє дітей, що теж чекають голодову смерть.“

Що на це скаже п. президент Ровсіпал? Кілька дастіть тисяч на голодних? Чи постарається цро працю в лісах для верховинського населення? Чи поліпши і піднесе господарство тої землі, якої є президентом? Коли ні?! Домагаємося, щоб п. певидент Ровсіпал чим скоріше подав свою демісію!

Наша сила в нас самих.

Петро Фаринич:

Чи знайдеться такий?

Є факт, що вся торговля, промисел і всякі підприємства у нас є в чужих руках. З другого боку ми маємо вже багато молоді, що скінчила торговельні і фахові школи. Маємо цілий кадр фахових столярів, ткаців, шевців, шлюсарів і т. д. які могли би вже перебрати в свої руки бодай частину торговлі, промислу, ремісничих підприємств і т. п.

Але що бачимо: молодь, окінчивши фахові школи, розбіглася по цілім Підкарпатті і сліду за нею не видно. Одні дісталися до якогось уряду, інші помагають в торговлі чи промислу жидам, мадярам і чехам за мізерну платню, знову інші, не маючи праці, волочаться з дня на день і чекають аж змилосердяться пани в Ужгороді і приймуть їх за жандарма, фінанса чи поліцая.

Конфіско-

в а н о 7 рядків.

З цього виходить, що не треба надіятися на якісь милости і тратити час, але треба зорганізуватися в фахові товариства і в першій мірі перебрати в свої руки торговлю, промисел і ремісничі підприємства. Організовано і хоч поволі, але певно дійдеться до мети. Тільки потрібно чоловіка, що взявся би до того діла!

Чи знайдеться такий?!

„Гори Говорять“.

Настав час, коли „gens fidelissima“, „чесні русини“, „мадярські русини“, „мадяри руської віри“, або прямо „грекокатолики“ (так називали нас наші вороги, щоби відірвати нас від матірного пня й винародовити нас) найшли своє я, а гнів, плеканий у серцях протягом століть, проявився в чин. У народа без імені спалахнула народня гордість. Не помогли ніякі угоди протягом століть, не помогло ренегацтво, ані вірність ворогові, бо ворог тоді ще більше відався в тіло народу й висисав з нього останні соки. Тисячилітній утиск губителів поучив, „що тільки вогнем і залізом говорять з тими, що носить ім'я — ворог“.

Народ не видеряв зачутань і пішов на розплату з ворогом. Заговорила Говерля, заговорили гори. Говорили залізом — вогнем і вигнали ворога з хати.

Були це ясінські гуцули, що на Підкарпатті перші стали карати ворога. За ними розгорівся цілий схід Підкарпаття.

А за горами брати розплатилися вже з ворогом. Воскресла Українська Держава. Гуцули Підкарпаття приложили й свою цеглину до будови Храму. Проголосили злуку з Україною.

Згадані події з визвольних змагань підкарпатських українців вірно змалював Улас Самчук у повісті „Гори Говорять“. Обіймає 162 ст. видання „Самостійної Думки“ в Чернівцях, рік 1934.

На ту саму тему писало вже кілька письменників, між ними Гренжа-Донський у своїм „На зустріч волі“ та чех Кудей „Horálská republika“. Але ні один із аг. творів не дав нам того, що дали „Гори Говорять“. Для нас підкарпатців цей твір має вагу велику, бо це взагалі перша повість з життя Підкарпаття, більшого обсяму, писана укр. мовою, з виховним значенням.

Книжку кінчить автор з великою надією й передбаченням перемоги в майбутньому.

---

9. березня о $\frac{1}{2}$ 20 год. в Гусовім збору на Виноградах виставить Т-во „ПРОСВІТА“ песь В. Винниченка „Брехня“.

17. березня о 16. год. Загальні збори Т-ва „ПРОСВІТА“ у вл. домівці на Перштінс ч. 12.

Сільським і столичним політикам.

(Дискусійна стаття).

В „Українському Слові“ (ч. 2. 1935) якийсь „Сільський політик“ порушив „справу незалежної української партії“. Цю ж справу порушив раніше на сторінках того-ж Слова (ч. 38. 1934) редактор і видавець п. др. Бращайко.

Обидва автори прийшли до висновку, що організувати самостійну партію на Підкарпатті тепер не можна. Бо, мовляв, справа організації такої партії „не є така легка, як на перший погляд здається. Це вимагає — крім великої ідейної праці — також поважних матеріальних засобів і жертв. При теперішній тісноті, при господарській скруті... належно зорганізувати нову партію... буде тяжко“.

Прийшовши до такого висновку, др. Бращайко радить громадянству „використати можливості, якими тепер розпоряджаємо“. А можливості ці у дра Бращайка конкретно зводяться до того, що в час виборів подавати свої голоси за кандидатів партій: народно-християнської та соціал-демократичної.

Отже в характері обґрунтування порушеної справи виявлена наша глибока традиційність: „буде тяжко... А раз передбачаються тяжкости — то вже й не силькүйтесь, куме, спускайтесь на дно!

Правда, п. др. Бращайко потопаючому кумові радить триматися не тільки дна, а ще й соломинки: народно-христ. та соц.-дем. партій.

Здавалося б, коли чужа колоніальна політика шкодить інтересам нашого краю, то треба вимагати напруження всіх сил інтелігенції і народу до виявлення „в своїй хаті своєї правди і волі“ Тобто до захисту своїх інтересів через самостійну політику. Але „Українське Слово“ в сили народу не вірить... П. Сільський політик умотивовує це такими прикладами: 1) „Укр. Слово“ має в Ужгороді 150 передплатників. З них цілу передплату заплатило лише 43... „Даруйте, високошкільники (повчає п. Політик чомусь тільки високошкільників! І. Г.) при таких членах партія і три місяці не могла б удержатися...“ Цим аргументом автор показав безвартість великої більшості передплатників „Укр. Слова“. На це можна сказати тільки одно: який часопис — такі й передплатники!

Що уявляє з ідеологічного боку „Укр. Слово“, як незалежний політичний орган? Редакційна колегія його складається з трійки: клерикала, соц.-демократа і третього — так собі человека. Тому то й не дивно, що „Укр. Слово“ вихвалює істнуючі на Підкарпатті філії чеських партій: нар.-христ. (лідовці) і соц. демократів. Мовляв, для таких примітивних виборців як підкарпатяне досить показати два яскраві шляхи: шлях чеських клерикалів та жидівського Маркса. Коротко і всім ясно! А головне — нікому не буде тяжко... І це у них називається незалежна політика. І вони після цього ще завято репетують: не поступає справно передплата! Та ж цю виборчу мудрість можна безоплатно вчитати в партійних органах „Свобода“ та „Вперед“.

2) Далі п. Сільський політик каже: „Відома нам одна партія на Підкарпатті, що прихильно ставиться до нас українців і багато нам помогає...“ (Яка ж це партія? Що до ставлення, то всі партії на Підкарпатті: чеські, мадярські, жидівські дуже прихильні до нас і віддано помогають... стягати з нашого народу останню гуню та постоли. — І. Г.) „Є це скромна й необманчива партія. (О, колоніяльна політика завжди і всюди є тільки свята й елейна — І. Г.) Її секретарі (а є їх щось 4) мають платню умірковану, та все ж таки удержання цієї партії стойть місячно 15—20.000 Кч. Ці гроші засилає їй переважно Прага“.

„Наша нова партія скромнішою вже не могла б бути... Отже, щоб мати свою партію й утримувати її власними силами треба мати найменше 15—20.000 Кч. місячно...“ „Інші мають — викладає далі п. політик — всякі свої підприємства (банки, великі торгові, доми, друкарні, фабрики і т. д.) з того тягнуть великі капітали й удержаняють свої партії. А що ми? Ми маємо велику бідноту...“

Не буду далі викладати красномовства п. політика. Прага дає 20 тисяч місячно для своєї партії, щоб вела у нас свою чеську політику, то наші політики у захопленні: партія скромна, не купує голосів за горілку, прихильна! У ній, мовляв, і наші люди за секретарювання дістають місячну платню. Ім не зрозуміло, що ті наші секретарі допомагають лише за гроші чужим політикам вести успішно у нас дома колоніяльну — грабіжницьку політику. Політику зради свого народу.

Щоб не бути безпідставним в цьому твердженні наведу такий приклад: В 1934 році був скликаний конгрес національної молоді Підкарпаття. І ота... „відома нам скромна та прихильна до нас партія“ розповсюджувала на конгресі відоану, в якій між іншим були такі перли: „Не того ми (це значить чеські соц.-дем. політики) сподівалися від студентів... Не сподівалися ми деморалізації та змови разом з панами... А цієї змови групка т. зв. націоналістів доконала“.

Конфісковано 4 рядки.

Не є виключенням в цьому і чеські партії на Підкарпатті. Як видно з наведеного вище цю роботу „наші секретарі“ виконують для Праги за... „умірковану платню“.

П. Сільський політик каже, що вони (володарі нашого краю) мають великі підприємства... А що ми маємо? І відповідає: „Ми маємо велику бідноту!“ Відповідь неточна. Правда, народ наш має бідноту. Але ті, що називають себе політичними провідниками до недавна мали в Ужгороді товариські торгові, друкарні, переплетні доми... мали банк, а при ньому фабрики, заводи... І все це за короткий час профіткали. Все тс прибрали до своїх рук чеські панни, що дали декому з наших тільки можливість прислужуватися їм.

П. др. Бращайко надав велике значення тому, що „на виразнім народнім становищі стоять досі з коалованих партій: народно-христ. і соц.-демократична“. А якож воно ото випадає, що в центрі вся урядова політика ведеться коаліційно — за згодою певних партій... Але на Підкарпатті одні з цих коалованих партій кажуть: ми б радніші

завести українофільство, але не сила наша... А другі партії (товаришки перших по коаліції) бевоглядно чехізують та москалізують країну? Тай який зміст мав ото вираз: стой на народньому становищі? Чи на Україні Затонські, Порайки, Кагамовичі не стоять на виразному народньому становищі?! Тож на наших очах Москваю переводилася „українізація“ України і разом з тим гинули й гинуть міліони нашого народу. Отже не буде несподіванкою, коли згідно обставин візметься й Прага за „українізацію“ Підкарпаття, аби тільки й дальше використовувати природні багацтва нашої країни.

Висновок з наведеного є слідуючий: справа творення на Підкарпатті самостійної політики перестане бути тяжкою з моменту, коли наша інтелігенція перестане прислуговувати та поширювати у себе дома чужу політику зайдів, паразитів, визискувачів нашого народу. Бо поліпшення нашему народу принесуть не інтернаціоналізми: пролетарський, аграрницький, клерикальний чи інший, а тільки здорована самостійна національна політика. Оцінюючи загальний рівень політичної відповідальності сучасного політичного проводу на Підкарпатті, ми не робимо собі ілюзій, що він (політ. провід) зможе витворити на традиційних партійницьких основах самостійну й гідну українську політику. Тому й кладемо під неї основи інші аніж партійницькі, намагаючись до витворення активної духової еліти, яка поведе цю політику новітнimi васадами.

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК.

Микола Підмалівський:

Тяжке положення підкарпатського студентства.

В послідньому часі щораз частіше чути нарікання на тяжке положення підкарп. українського високошкільного студенства. Показується тяжка загроза його будуччині. Наше студенство все жило в тяжких матеріальніх недостатках, але його положення в послідніх роках крізь так погіршилося, що це загрожує культурною катастрофою. Число студентів, особливо нововступивших на високі школи, так рапідно зменшується, що Підкарпаття за короткий час опиниться без власної високошкільної інтелігенції. Лікарем, інженером, адвокатом, а головно професором і т. д. буде дальше у нас мадяр, чех, жид, німець — тільки не син нашого народу. Ба навіть дорога в під селянської стріхи до середньої школи буде забарикадована — пройдуть нею лише ті, котрі будуть мати повні кишені — для синів та доньок наших селян та робітників буде майже непроходимою.

Ще й „за добрих часів“ перед світовою крізою, коли були ще сприятливіші умови до студій, підкарпатське студенство числом своїх членів далеко не відповідало кількості нашого населення в порівнянні

з числом студентів інших національностей Чсл. республіки. І в той сприятливіший час повинно було число наших студентів на високих школах збільшитись найменше на 500—600%, щоби відповідало пропорціонально населенню та потребам Підкарпаття. Тоді ще була надія, що з поступом часу та диференція вирівняється. Думалося, що число нововступаючих молодих студентів з Підкарпаття буде в року на рік збільшуватися.

Однаке так не сталося. В той час, коли загальне число студентів на високих школах поступово збільшувалося (і під час крізи), наше студенство не то щоби втримало свої позиції, але в послідніх роках число його катастрофально зменшується. На високі школи записується місто десятків студентів тільки одиниці. Ба навіть частина старших студентів була примушена через великі матеріальні недостатки покинути студії.

Це дуже сумне явище. Які перспективи? В близчому часі нема надії для зміни в нашу користь, якщо не прийде яка радикальна поміч. А коли б цей стан мав би дальнє продовжуватися, то скінчився би катастрофою для нас. Ми опинились би без високошкільної інтелігенції, котру наш народ та Підкарпаття так дуже потрібув. Жиди, мадяри і чехи економічно сильніші на Підкарпатті, будуть дальнє мати перевагу над нами, бо число їх високошкільного студенства якщо не збільшуватися, то принаймні не зменшується. Буде далі зростати чужа інтелігенція, котра не тільки не буде розуміти тяжкі обставини нашого народу, але завжди буде для нас ворожою. Наслідки цього явища може собі кожний уявити, коли погляне на нашу минувшину! Тут мусить прийти радикальна поміч.

Щоби запобігти цьому лихові, мусимо пізнати його причини.

Дехто думає, що причиною цього є те, що більшість абітурієнтів, скінчивши середню школу, кидається на одиноку державну посаду, приступну ще для нас — на учителювання. Але головна причина не в цім. Коли б навіть на вчителювання не приймали, то переважна більшість наших абітурієнтів (переважно з під селянської стріхи) не піде на дальші студії, бо на це матеріально слаба. Збільшиться тільки число безробітньої середношкільної інтелігенції, а це знову відіб'ється на середніх школах. Зрештою можемо про це переконатись за які два роки, коли двері й на учителювання будуть замкнені.

Головною причиною є то, що наші студенти — це в значній більшості сини селян та робітників. Інакше ані не може бути, бо наш народ на Підкарпатті — це селяни та робітники. А в послідніх роках переживає наше Підкарпаття страшну біду та безробіття. Всюди панує нужда, якій подібної не знайдемо ніде в інших частинах республіки. В деяких верховинських селах часть населення прямо голодує. Всюди біда — народ страшно задовжився. Майже нема селянина та робітника (властиво безробітного), котрий не топився би в довгах.

Це все відбилося на студенству. Число селянських дітей на середніх школах надзвичайно зменшилося й зменшується ще.

(Далі буде).

ЖІНОЧИЙ КУТОК.

З огляду на то що майже половина наших передплатників є жінки, заводимо в часопису „Пробоем“ стаїй жіночий куток, де будемо друкувати писання українських жінок про жіночу справу. Отже просимо всіх українських жінок, щоб як радо передплачують часопис „Пробоем“ так радо хай заповнюють своїми справами свій Жіночий куток. Як буде більше зацікавлення, то його розширимо!

Елесавета Кузьмівна: СЕСТРИ!

Коли підсумовуємо наші дотеперішні досягнення та робимо собі план на будуче, мусимо лишити в нім велику роль нарахунок нашого жіноцтва, а то тому, що наше жіноцтво ще далеко не стоїть на висоті своїх завдань. Не сміємо тому тратити ні хвилі часу ні енергії, як її нетратили жінки інших народів, хоч би їй чеського, що були колись в подібній ситуації, як наша.

Як великі є заслуги жінки українки в історичній ретроспективі й не мусимо згадувати, бо хто властиво, як не вона українська матір не дала нашому народові здеконціоналізуватися на всіх її землях та склонила таким чином культурну соборність українського народу. Так-що нині, коли наш народ, піднявшись зі свого культурного занедбання, веде затяжну боротьбу за своє життя, за свою правду, силу й волю, мусимо високодвигнути ролю жінки на тлі змагань цілого нашого народу ваагалі, а на Підкарпатті зокрема.

Незвичайне великі є завдання жінки на всіх ціланках господарського життя, її роля в творинні рідної культури, в розвиткові народного мистецтва та господарства в забезпеченні народного здоров'я, дальнє справа виховання дітей — особливо тоді, коли йде про добро майбутніх поколінь, в основу нашого жіночого руху мусить лягти чинний ідеалізм посвяти та самопожертви.

Не будемо тут згадувати про те, що многі наші сестри інтелігентки абсолютно не усвідомлюють собі своїх національних обов'язків. От хоч би наші пані пошаді, що зовсім відцурались від народу, котрий вміють лише використовувати, або наші учительки, що свою працю в школі вважають для себе лише великим тягарем, що многі живуть лише модою, говорять прекрасно по мадярські та ще деякі навіть не стоять на відповідному моральному ступні.

Отже нашим завданням є виховаги справжню українську жінку.

Перед нами стоїть наша селянка. В ній мусимо збудити віру в побіду нашої справи, той вічний запал до боротьби, до праці, якої на запущеній ниві нашого національного життя на Підкарпатті ще так bogato потрібно.

Мусимо стати поруч інтелігентка з селянкою, чи робітницею та зачавши від творення жіночих секцій при „Просвітах“, що матимуть на цілі сповнити те окреме завдання у вихованні нашої жінки зачавши від роблення спеціальних лекцій, вечірних читань та відповідних курсів, — звернути передовсім увагу на жінку, як чинник господарський та її ролю в кооперативній ідеї, себто не лише притягти жінок до існуючих кооперативів, але закладати окремі жіночі.

І тому ми свідомі українки-інтелігентки, а особливо учительки, що стоять до маси нашого жіноцтва найближче не сміємо бути єгоїстками. Здобуте знання, особисту освіту не держім лише для себе, а несім поміж своїх сестри селянки та робітниці й по організаціях працюймо разом з ними. Навчім селянку, яке в неї завдання, чого бажає від неї український народ. Навчім свою сестру боротися в повному значенні того слова. Навчім її боротися особливо проти таких виховуючих середників її дітей, як мук. гім. або сем., що виховують душевних рабів. Навчім її боротися організовано та станьмо ми плече об плече в ню, бо лише тоді успіх наших зусиль буде забезпечений.

І коли ряди народовецького жіноцтва творитимуть громадянки з глибоким почуттям національної гордості та всесторонньо обізнані з своїми завданнями в проблемах свого народу, коли майбутнє покоління вже в заранні літ виховуватиметься в любові до своїх ідей, ми скажемо, що українське жіноцтво Підкарпаття у важливий нинішній історичний час, гідно сповняє своє післання в змаганнях свого народу за його краще майбутнє.

ПРОБОЕМ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ ІІ.
ЧИСЛО 3-4.

ПРАГА
березень-квітень.
1935.

ЗМІСТ: І. К.: Т Шевченкові. — Іван Конашевич: Нація. — Стефан Рожко: Кроваве повстання. — Зореслав: Юнак. — Чи розбиваємо. — І. Г.: „Чого хоче соціал-демократія на Підкарпатській Русі”. — Іван Дуфінець: Горожанські школи на Підкарпатті. — З листів: Осип Ковач: Число не додісало. — Федір Курах: Лист. — С. Р.: З преси. — М. Рішко: **. — Зореслав: Казка — Максим Сливка: Кайн і Авель. — Студенський вісник: Микола Підмалівський: Тяжке положення підкарпатського студенства. — Вікентій Шандор: Чий ми діти?! — Перші літературні спроби: Іван Конашевич: Поет і твір. — Хроніка: Юрко Біланинець: Філія т-ва „Промсвіта” в Празі. Вісті. — Листування. — Пресовий фонд.

День виходу: 17. IV. 1935.

І. К.:

Т. ШЕВЧЕНКОВІ.

Достойно вілонимось перед Тобою нині,
Перед Твоїм величним і геройським ділом,
Що стало нам за народну свячиню,
Що можність дало нам у світ глядіти сміло,
Що від гірких розпук в лихій годині
Боронить нас та дух кріпити і мляве тіло.
Любовю щирою, чи гнівом, чи докором
Ти відвертаєш нас від рабства та покори.
І вже, як жебраки, не просим, не благаєм,
Бо нас провадить гордість духа Твого,
Бо Ти відкрив нам обрій безкраї,
Відчути дав солодкість перемоги.
І на Твій клич в дорогу виrushаем
Словнити наказ великий, смілий, строгий.
І жертови падають за Твої заповіти,
І духом хрещені ростуть вкраїнські діти.
І нині звершуєсь Твоя пророча мрія:
З давних могил встають Залізняки та Гонти,
Готовиться в похід отаман Гамалія
Й ряди борців від Сяну аж до Гелеспонту
Наказу чуйно ждуть жадні й готові діяти.
Так дійсністю стає пророча дума, сон Твій,
Бо Твій незломний дух та всі слова яскраві
Ведуть нестримно нас до Чести, Волі, Слави.

Іван Конашевич:

Нація.

Основою суспільності була родина. Родина розросталася і творила рід, а кілька родів, що жили побіч себе, творили племя. Таким-же природнім шляхом зі споріднених племен витворився народ. Отже народ є органічним і природнім витвором життя людської громади, основаним на спільноті походження, на прожитті одної історичної долі, на любові і привязанні до одної землі, на витворенні одної духовної і матеріальної культури та на одній духовості. Вже старинні народи мали почуття окремішності. Єгиптяне не любили чужинців. Греки звали їх варварами. Римляни пишалися римським горожанством. Жидиуважали себе вибраним народом і т. д.

Історія середньовіччя попри католицький універсалізм та феудальний устрій показала, що природній витвір людського співжиття — народ не може заступити штучна й механічна універсальна організація. Реформація, французька революція та інші історичні процеси покликали ріжні народи до вищої форми суспільної організації, що в 19 столітті витворили свої власні держави та стали суверенними націями: Бельгія, Греція, Сербія, Румунія, Норвегія, Німеччина, Італія, Болгарія, Албанія. Світова війна зробила знову національні держави: Ч. С. Р., Польщу, Фінляндію, Литву, Естонію, Латвію. Сьогодні національні рухи поширяються на цілій землі між усіма поневоленими народами. Засада, що кожний народ повинен мати свою власну державу, став суспільним законом і жадна сила не зможе зупинити цей природний гін кожної нації.

В науці довго не було однозначності у дефініції, що таке нація? Давніше істоту нації бачили у зовнішніх прикметах як мова, звичай, фольклор і т. д., потім — у державі. Сьогодні знаємо, що істота нації є в суб'єктивному почутті національної відрізності та у волі до всестороннього розросту й могучості. Тому нацією не є механічна аліпка певної скількості людей, що однаково говорять, або мають одну віру, або живуть в одній державі, але не мають одного духовного змісту і спільної волі.

Бо нація це найвища природна форма людського співжиття, це моральна збірна особа свідома своєї історичної традиції, своїх цілей і світової місії та злюотована єдиною волею до боротьби за них. Це поетично схопив дуже влучно Т. Шевченко пишучи своє „Посланіє до живих, мертвих і ненароджених земляків моїх в Україні й не в Україні сущих.“ Тобто нація не обмежується сучасністю, то в одним поколінням; виростаючи з минулого, вона живе для майбутнього. Істота нації є вічна.

Натомість людство не можна класифікувати за найвищу форму суспільного співжиття. Людство існує лише як абстрактне поняття. Ми не відчуваємо органічного зв'язку з людством так, як на прим. свою приналежність до родини чи до нації. Як нема „людини по собі“, яка не належить до якоїсь нації, так нема „абсолютного людства“, що не ділиться на нації. Тому неправильне твердження, що нації у

майбутньому зникнуть. Навпаки, історія показує тенденцію творити все нові нації і правдоподібнішим є твердження Кайверлінга, що будуччина побачить ще більше націй ніж знала їх минувшина. А тому якої форми не прибере взаємозалежність між націями, вони завжди будуть існувати.

Нація складається ві станів, зглядно клас, що мають свої інтереси, тому між ними є тертя, змагання. Але і їхня повязаність між собою є очевидна. Стани себе взаємно потрібують та доповнюють. Отже змагання станів далеко не виповнює істоти національного буття. Тому-то соціалістична ідея безоглядної класової боротьби є страшною помилкою з погляду інтересу цілості, цеб-то нації, а не з погляду інтересів станів, чи відносно клас, або навіть одиниць. Як стан так одиниця свої інтереси повинні упорядкувати так, щоб не були на шкоду цілості. Тому також помилкове і невідповідальне є становище лібералізму, що перецінює одиницю та протиставить її суспільній цілості. Одиниця і стан завдають своє існування нації, тому повинні спрямовувати свою працю і творчість на її добро. В добрі нації завжди міститься і добро станів чи одиниць, але вигоди одиниць чи станів не завжди є корисні для нації.

Стефан Росоха:

Кроваве повстання.

Під цим заголовком принесли вісті деякі чеські газети про повстання українських сел Межилаборецького округу. Чи було то повстання в модернім значенні того слова — неможна сказати, бо не було систематично підготовлюване і організоване. Але що то було, свого роду, народне повстання — то правда. Як бачимо, причинами того повстання були моменти не лише соціальні, але також національно-політичні. Тому народне повстання Межилаборецького округу неможна уважати тільки якимсь бунтом невдоволеного й розагітованого натовпу.

Дещо з історії.

Коли мова йде про народне повстання Межилаборецького округу, то варто пригадати з історії, що повстання в житті нашого народу не є новиною. Повстання стверджують, що український народ на Підкарпатті є частиною лицарського народу, що в критичні моменти жертвує життя на оборону свого права і свободи — йде з вилами в руках проти багнетів і куль.

Вже з найдавніших часів мавмо народні повстання на Підкарпатті. Більші з них: Першим було державне повстання Петра Петровича між 1310 та 1321 роком, що він зорганізував його проти угорського короля Карла II, і просив галицького князя Льва II, щоб прийняв угорську корону. Другим було повстання кметів проти магнатів в 1335 році. Третім — повстання „курущів“ під проводом Юрія Довжі против шляхти в 1514 р. Здавав його Іван Заполій варварськими авірствами і жорстокостямі. Довжу спалено живцем, 70.000 селян убито і 50 сел спалено. Четвертим було повстання Івана Цісара в 1631 р. против панів на Потиссі. Пятим було повстання земліщирини в 1686(?) році. Шестим — повстання Раківця в 1703—1708 р. Семим — повстання опришків в земліщирині в 1831 році, що дало тему до написання пісні „Над Татров са бліска“. Як бачимо на Підкарпатті було сім великих народних повстань.

„Východní Slovensko“(!).

З цею назвою принесли перші вісті про повстання українських сел Межилаборецького округу всі чеські газети. Комуністичні газети потім скоро свою „помилку“ направили. Оттак „Руде Право“ пише: „Недільне „Руде Право“ писало про словацьких селян в Чертежнім і околиці. То є помилка. В цілому Межилаборецьким округом нема ні одного словацького селянина. Місцеве населення творять виключно карпатські українці. В тих округах сягаючи аж до спишської жупи живе в компактній масі 454 тисячі українців. (Тут також „помилка“! На теперішній т.зв. „східній Словаччині“ живе більше, як 200 тисяч українців. Це стверджує і мадярська статистика з 1910 року, і навіть вона нашла там вище 200 тисяч українців. Правда чехословакська статистика з 1921 р. знайшла там тільки 85 тисяч, а в 1930. р. вже 95 тисяч українців. Чи не смішне? Український народ за 20 літ замісць розмножився, зменшився більше як наполовину. Але анаочи плодовитість нашого народу, сміло можемо сказати, що від 1910. р. до р. 1930 він з 200 тисяч мусів бути розмножився найменше на 230 тисяч! — Прим. С. Р.). „Мали би належати — продовжує „Руде Право“ — властиво до Підкарпатської Руси, але бігом 16 літ Чехословаччини не була та адміністраційна праця дотепер проведена. Границя Підкарпатської Руси в зазначена старою демаркаційною лінією, з року 1919. І так українські округи в близькім сусістві Ужгороду є адміністровані з Братислави на 600 км. віддаленої. Ті українські округи є адміністровані головно словацькими урядниками, що не научилися ще від перевороту по українськи“. А що? Научилися чехи на Підкарпатті по українські?!

Межилаборецький округ.

В 1914 році:

Цілий округ під час світової війни був зовсім зруйнований. Тут довгий час був головний фронт. Населення було цілком ожебражене. Всі дороги розбиті. Із сел Чертежного і Габури, де почалося повстання, осталися тільки останки розбитих стін. Населення не мало ані одної скотини, ані сотника в кишені. Осталась йому тільки пуста, неврожайна земля, розрита кулями і засіяна людськими кістками.

В 1930-35 році:

Від тоді минуло двадцять літ. Але населення зістало дальше в біді. Марно домагалося і домагається нагороди за школи спричинені світовою війною, що держава повинна виплатити на основі мирових договорів. Дороги розбиті до сьогодні, крім тої, що веде на границю. Все постарому, незмінилося нічого. Правда в долині настала аміна. В Требішові побудовані нові касарні, в Гуменім є нові віли (палати) нових державних урядовців, але більш нічого.

Його населення:

Як вже згадано, край від Кошиць на схід не є взагалі словацьким. Найбільше число населення творять тут українці, потім прийдуть словаки і мадяри. Крім того є тут острови німецьких колоністів з XII. і XIII. ст., коли король Гейнріх II. покликав сасів на колонізацію і поселив їх в Спишському комітаті між 1141 і 1161 роком. Особливо після нападу татарів поселено німців на Спиші

і Шариші і далі на схід. Живе ще там велике число жидів, що були з давніх півницями нашого народу.

Зубожіле населення є тепер покинуте на поталу всяких паразитів з чужих політичних партій, що доказують 32 кандидатки до сільських виборів. І хто має віддергувати стільки паразитів і далеко більш коштовний державний апарат, ніж в багатій Чехії? Мадярські і словацькі селяни живуть в урожайних долинах і є захищенні до певної міри великомаєтницькою політикою аграрів. А на покриття великих адміністративних і інших видатків того краю є відсудженна більшість населення — українці. Тому проводиться там в українців ескакуція за ескакуцією і забирають останню корову, останнє порося.

Як там живуть люде?

Цілий край є гірський і бідний. Його населення є чисто українське. Немає там ні одного словацького, а все таки цілий край ще до сьогодні належить до Словаччини, що провадить систематичну словакізацію і надіється в скорій час цілий край в повній зсловакізувати. Але не станеться так! Хоч чехословаки статистика похоронили український народ на „східній Словаччині”, але він ожив, він воскрес, бо зовсім недавно — рознеслася вістка по світу, що 220 сел домагаються українських школ замість словацьких на тій самій „словакській східній Словаччині”!

Все українське населення живилося з деревляного промислу. Але аграрна політика зробила всьому кінець, бо знеможливила Мадярщині довів до Чехословаччини господарських продуктів, а та перестала відбирати наше дерево. Через те в лісах праця впала і тепер при найбільшім труді заробить там робітник 3—4 корони денно. При тім землі не має майже ніякої. Бо що з того, що має пів „голда” (морга) неурожайної землі під бараболю і ячмінь, який потім сточче у воді аварить, червоюю сіллю, що є для скотини, посолить та єсть. У Чехії від такої їди навіть порося угікало б, як то писали чеські журналісти. По думці лікарів, уживання до їди нечищеної червоної солі, що є виключно для скотини, несе за собою протягом часу сліпоту або глухоту. Але мимо того чеська аграрна партія на Підкарпатті твердить, що наше населення є аграрне (землемаєтнє) і що йому не так але живеться.

До тій біди ще заказано ходити до Галичини на торги. До Америки теж не можна. Отже во всіх боків здушений край і українське населення є в сітці безвихідного голоду. Є відкасане на те, що собі заробить у тих не людських обставинах і на урожай із своїх вузеньких і коротких пивок. Як вже сказано, робітник заробить в лісі за день 3—4 Кч. Господар з кіньми 15 Кч денно. Коли міяє сій ліс, нарубає віз дров і повезе до Межилаборець то дістане за нього 12—15 Кч. Коли йде з одним кілограмом масла дві або й три години на торг до Межилаборців то дістане за нього 6—8 Кч. За 1 кг. свинячого мяса 2—3 Кч. За вигодовану гуску 6 Кч. За 4—5 яєць на торзі в місті 1 Кч. Наведені ціни були точно підтвердженні журналістами в присутності аграрного начальника округу, що перед тим твердив, що в окрузі не є так але, щоби народ мусів бунтуватися.

Отже з тих заробітків, з тих цін має український селянин платити податок на удержання коштовного державного апарату, з того має живити цілий ряд всяких паразитів, починаючи жидівським корчмарем, а кінчаючи мадяронським і словацьким адвокатом, з того має платити проценти за довг. Як принесли чеські газети із 600 Кч платити український селянин 150 Кч проценту і видатків, тобто позички на 25%.

Хто і як урядує там?

Чеська газета „Гало ноєнні“ пише: „Населення є тут українське, півки жидівські, мадярські і словацькі. Державний апарат складається тут в більшості з словаків аграрно організованих. Чехи є тут лише жандармами і фінансами. Коли Глинків „Словак“ говорить про чеських „аграрів“, що володіють тим краєм, так є то пустий обман. Окружний начальник в Межилаборцях є словак, комісар політичної справи

словак, екзекутор також. Голова „Рільничої каси“ словак, в аграрнім монополі діляться словаки із жидами. Ані один із словацьких урядників тут не знає слова по українськи, хоч урядув тут вже літа. Словацькі буржуї дивляться на „руснаків“ дуже погордливо. Словом мулат найшов чорнішого як в сам.“ А не те саме роблять чехи на Підкарпатті?

Як почалося повстання?

Повстання вибухло в селі Чертежнім, де (як і в цілій околиці!) не заробить робітник на день більше як 3-4 кч., де цілий край є господарчо здушений з одного боку польськими границями, з другого боку незробленим торговельним договором з Мадярщиною, де бара-болі осолені сіллю для скотини і товчений ячмінь зварений у воді є одинокою їдою населення, але й того нема досить, де школи є будинками, в яких цигане живуть, де в цілім краї панує господарчо і політично аграрна партія, де за порцію (податок) беруть останню корову і останнє порося, де лихварі, жидівські корчмарі беруть за позичку нечувані проценти, де панує біда, хворота і де люди, недодгаючи, вмирають аголоду.

Повстання почалося в селі Чертежна, потім перенеслося на село Габуру і на сусідні села. Почалося тим, що у вівторок 13. березня прийшов податковий екзекутор до селянина Димуна, щоб взяти його корову за податок. Син Димуна екзекутора не впустив до хліва. Екзекутор пішов за жандарами. Коли жандари вступили до хати Димуна, тоді зібралися селяне і заняли цілий двір. Жандарми хотіли відвести Димуна на касарню. Але селяне, яких вже було на 200 осіб, узброєних колами, вилами і камінням домагалися: щоб Димуна пустили, щоб всі екзекуції застновили і щоб людям виплатили за шкоду із світової війни. Коли жандари не хотіли відпустити Димуна, тоді всі селяне кинулися на них і зачали бити їх хто чим попав. Жандарми з екзекутором ледви втекли до касарні. Кажуть що жандармів найбільше били жінки.

В той час до Чертежного прийшов новий екзекутор окружного суду з Михайлівців і урядник одного адвоката із Межилаборців, що також хотіли секвеструвати. Але розлючені селяни напали на них і збили до крові, що ледви могли втекти до жандарів.

Другого дня, окружний начальник із Межилаборців вислав 14 жандармів до села. Коли прибули на місце, як подає авт міністерства внутрішніх справ, хтось задавонив на поготівля і селяни знову збіглися. Жандарми розігнали їх товкачами. Селяне розбіглися по дворах і садках та звідти кидали каміння, дрова, а з поодиноких хиж стріляли з рушниць і револьверів. Жандарми також стріляли. Поранено двох жандармів. Ситуація ставала чим далі, тим більше для жандармів невигідною, бо повстанцям приходили на поміч селяне із сусідніх сел. Жандарми телефонічно просили допомоги із Гуменного. Тоді селяне розірвали телефонні дроти і зачали демолювати (нищити) касарню. Вибили всі вікна, поодбивали стіни і попроламували в кількох місцях стріху.

Тим часом з Гуменного приїхали автом 20 жандармів. Виступили перед селом Габурою. Там напало на них біля 100 людей і зачали бити їх камінням і дровами. Жандарми відповіли стрілами. Селяне розійшлися по дворах і стріляли також із хат та ізва плотів. Знову були ранені два жандарми. Настав вечір і жандарми спішили до Чертеального. Хтось дав світляні сігнали і за селом Габурою знову селяне стріляли на жандармів і двом були прострілені шоломи. Кажуть що стріляння здавалося наче з скоростріла (кулемета).

Другого дня повстання продовжувалося в Чертеальному і в сусідніх селах. Але тому, що уряди післи туди богато жандармів, яких було на 270 озброєних від пят до зубів, перед такою переважаючою силою селяне відійшли і поховалися в лісах, а деякі втекли до сусідньої Галичини. Після цього жандарми перевели слідство і арештовання у селах.

Дня 17. березня в напрямі до села Габури на кожнім кроці був жандарм, а в самім селі здавалось, що живуть самі жандарми, бо крім жандармів не було видно ані одної людини. Так само виглядало село Чертеажне. Картина цілої околиці виглядала сумно, опущена, як по нападі татарів.

Причини повстання.

Головні причини повстання в кількох селах Межилаборецького округу вже були і вище сказані. Але варто їх пригадати ще раз. Бо ж через ті причини селяне вели дводенний бій із жандармами.

За „Чеським Словом“ — ... селян душить біда і вони свої малі маєтки чим далі більш задовнюють. Роагірчує їх, що уряди від них безоглядно вимагають податок в лицітаціях продають їх останній маєток, хоч на другім боці держава довгує їм нагороду за шкоди із світової війни, що її обіцяє виплатити вже кілька літ. Окружний уряд вже перед трьома роками обіцяв їм, що постарається, щоб податок не був тимчасом вибираний. Але все таки екзекуції не перестають.

Після „Лісових Новин“ люди там „жують у великій біді. Хліб у них з мелю, отруб і вівсяної муки є гірший, як той, що йшов під час війни, але і того нема досить. Як велика є біда, указує дійсність, що в селах уживають для солення лише маржинської червасної солі. Селяне курять замість тютюну листя, корона є у них рідкістю.“

Чеський журналь „Пригітоност“ пише: „... забирають корову, але не забудьте що та корова є для того селянина як раз стільки, як для вас посада (місячна платня), виживлює його і цілу родину. Тому не дивуйтесь що під час екзекуції — коли має вибирати, або умерти із своєю родиною в голоду, або датися замкнуті і... унеможливити екзекуцію... То не є ніяка психологія натовпу, то є інстинкт самозбереження, останній спосіб оборонитися проти сьогоднішнього неможливого вибирання податку. Випадки що за 20 корон лицітують корову, єдину годівницю родина. За 20 корон кидається чоловіка з родиною до розпuki — і то при екзистенції і важності закона про еквістенчний мінімум“

Деякі думають, що причиною теж були аграрні збори у нівторок. коли селяне замісць того, щоб вислухати пусті балашки аграрних агітаторів і наслухатися аграрних обіцянок, кинулися на тих аграрних слуг і збили їх до крові та викинули на вулицю.

Аграрні промовці (агітатори) — як пише „Право Ліду“ — хотіли заспокоїти селян. Казали, що самі постараються направити, як що екзекутор допустився не законності. Але селяне відповіли: екзекутор прийшов вибирати податок тому, що той податок відголосований ... Винні я. Ви й дорожнечу зробили, коли звели збіжевий монополь.

Інші чеські газети, як „Народні Лісти“ писали, що повстання селян проти державної влади сталося під впливом закордонної агітації і грошей. Ті твердження показалися неправдивими.

Цікаво, що про ще один дуже важкий момент у причинах повстання в Межилабрецькому окрузі, чеські газети (крім комуністичних) майже не згадують. А то про момент національно-політичний. Про це пише „Рус. Нар. Голос“ і подає розговір із селянами, в якім вони заявляють: Ми хочемо тільки своє і домагаємося прилучення до Підкарпатської Русі.

Прилучення Пряшівщини (від річки Попраду і Кошиць на схід!) до Підкарпаття домагається, все її населення. Всі народні зіди, що лише на Підкарпатті відбувалися, все домагалися негайногого прилучення Пряшівщини до Підкарпаття. Але голос всього українського народу під Карпатами був голосом „вопіючого в пустині“ Пряшівщина до сьогодні осталася під Словаччиною. Там не найдете ані одного напису в урядах по українськи. Там в уряді ніхто не знає по українськи. Там до українських шкіл дають словацьких учителів. Там замість українських — закладають словацькі школи. Там словаціяють українців шаленим темпом. В їх чорній роботі допомагають їм „наші“ московофільські грекокатолицькі священники (чеські виймки), що говорять переважно по мадярськи, потім по словацьки а на кінець з тяжкою намагаю можуть висказати кілька слів „по руськи“ змішаних із словацькими і мадярським наголосом.

Повстання здушено.

При помочі більше як 270 жандармів з рушницями і багнетами в руках повстання здавлено. Вже арештовано більше як 60 селян і відведено до Кошиць, а з 80 селян втекло до сусідньої Галичини. Гірко пострадають многі селяни, але чи від цього зміниться положення краю? Знаємо, що ні! Чеська газета „Гало Новіни“ пише: „коли б народні і соціальні провідники в Празі бачили через свої корита на крок перед собою, мусіли би бачити, що той край належить до найекспонованіших в республіці. Коли б могли бути народніми і соціальними, тоді опиралися б на українців, що творять більшість тутешнього населення. Можна б помогти українському люду. Можна би вести замінну торгівлю деревом за збіжжя з Угорщиною. Можна би організувати тут працю, бо ж нема в Європі більш занедбаного краю. Але потрібно би передусім залівою рукою розбити міцну сіть тутешніх паразитів на селянах.“ Але це не станеться, бо як пише даліша та газета: В Празі пан соціаліста Іржі Бенеш, хоч би за мак розумів і взагалі хотів розуміти тутешні відносини, пише (в пресі народно-соціалістичної партії: Чеське Слово, А-Зет і др.): „Що ж, не маємо закон, на основі якого можна післати комуністичних і національно-українських підбурювачів на 10 літ до криміналу?“ Так, так, пане соціалісто! Пошо ламати собі голову якимсь проблемом, як платимо собі жандармів і маємо закон, на основі якого можна післати невигідних людей на 10 літ до криміналу. Це є найліпше! Словом, по соціалістичному!

Отже методи, вже віддавна практиковані в Польщі, добре і на підкарпатські відносини. Але як там, так і тут їхні намагання нічого не вдіють. Український народ і на далі буде всіма способами обороняти, свої права, своє майно, не боячися ні рушниць ні багнетів.

Іменем населення Пряшівщини

домагаємося:

- I. Негайно прилучити цілу Пряшівщину від Попраду і Кошиць до Підкарпаття.
- II. Чим скорше виплатити всі шкоди, які потерпіли селяне під час світової війни.
- III. Відписання всіх довгів, що тяжать на селянських маєтках.
- IV. Одновити з Угорщиною господарський договір і розпочати працю в лісах.
- V. Зниження податку.

Всі вище наведені домагання розвуміється далеко не розв'яжуть проблеми Пряшівщини і так само замореної голодом Верховини, бо це питання глибших причин — питання поневоленої нації.

Зореслав.

Ю Н А К.

*Колись бажав ти квіткою зродитись
Лилею, чи тужним туліпаном,
А ти зродивсь вогнистим гураганом
Щоб бурею грізною розгорітись*

*I вибухнуть розгніваним вульканом
I дужим гнівом в рабську душу вригнись,
Іти, боротися і не миритись,
А радше впасті в бою могиканом.*

*О віруй, не даремні ті бажання
I раз ти мов стогромий буревій
Могутньо заговориш в блискавицях*

*I братія під прапором з'єднання
До боротьби піде на поклик твій,
Палки мов дужий гнів, міцна мов криця.*

Італія, 1934.

Коли я крицею зроблюсь на цім вогні, скажіть тоді —
нова людина народилася! Коли ж зломлюсь, не плачте по
мені: пожалійте, чому раніше не зломилася! Леся Українка.

Чи розбиваємо?

Що пишуть старі:

1. „На жаль, мушу Вам, панове, вернути Ваш часопис, бо з редакцією цілком не згоджуєсь. Ви, братчики, кинулися на всіх і вся, яким та кому можемо дякувати за все те, що ми маємо. Така нечесна обіда, яку Ви у Вашому журналі наклепали, противиться кожному свідомому українцеві. Я давно вже чекаю пробудження молоді, щоб вона почала творчу працю і щоб та інертність молоді перемінилася на активність...
.... я звертаюся до Вас з любовю в серці з запитом: чи обдумали Ви, що Ваша поведінка у часописі обурить, обідить щиріх працівників українців? Та Ви осмілюєтесь нападати на соціал-демократів, яким можемо дякувати за все те, що ми маємо!...“ Учитель.

2. „Одергав Пробоєм і уважно переглянув. Та совість не дала мені спокою і приневолила мене написати пару слів до Вас. А написати не в лихим, а добрим серцем! Тон, зміст, тактика часопису має змінитися, бо інакше ми, старші працівники на покинутій народній нивці, будемо для Вас соромом. Бачимо з гіркістю, що нетактовність та помилки ІІ. візду нар. молоді в Мукачеві не усуваються, але ще й збільшуються. Лайки на всі боки та необдумані критики підривають честь нашої молоді і вбивають її позитивні творчі сили. Ніхто не бажає тим відбирати Вам права критики, але вона має бути дуже обдумана і чесна особливо тоді, коли йде про власних батьків“. Священик.

3. „Ви, панове, заводите принципіальну політику, але забуваєте, що теорія ріжниться від практики.

Що пишуть молоді:

1. „Дуже мені приємно, що можу виконувати цю скромну прислугоу для Пробоєм. Вже маюшість відбирачів певних...

... Ваш часопис (властиво наш) влився до нашого життя, немов свіжа ріка до тихої, прокислої затоки. Багато свіжого та здорового, багато ясного та відважного вносите до нашого життя. Тому не дивуйтесь, що гниль та тисячлітнє рабство виступають з порожнім криком на Вас...

... Вони думають рабськими категоріями. Все, що роблять носить на собі рабські познаки, як говорить І. Франко. Вони бояться глянути правді в очі, лише тому, бо правда жорстока і тверда, а їм треба „спокою“, „розваги“, „обчислень“...

... Час вже і нам проснутися з глибокого сну, подивитися на світ власними очима і відчути, що ми 45-міліонова нація! Доля свою мусимо кувати самі, а не чекати, щоб за нас робили інші, але на наш рахунок... Учитель.

2а. „Часописом я в повній задоволений. Щось такого потрібував наш народ вже давніше. Бажаю Вам з широкого серця як найбільше успіху. Засилаю Вам тут передплату на 1935 рік в сумі 10 Кч, а решту на пресовий фонд. Пізніше більше“.

Написано на чеку, яким заслано 20 Кч. Священик.

2б. .... Разом посилаю передплату, і то за 1934 р. за жінку і на 1935 р. Звого боку дуже радуюся, що Ви студенти не забуваєте за діло, котре чекає на Вас — на нас молодих. З Вашою ідеєю

Без сумніву моральна сила по Вашому боці, але обставини в нині проти Вас. Головою хочете роабивати стіни, але забуваєте, що не всі на таке діло охочі. Я сам щиро Вам признаюся — я з Вами душою, але працювати так нині ще не відважуюсь. Нині нас мало ще, тому й примушені робити все тактично, ніколи, як Ви, просто з мосту". *Політик.*

4. „...Кричите за голод на Україні, айбо мовчите за наш голод..."

„Даєте нам літературу, характер, пишете за фільми та мовчите за хліб,нич не знаєте гавто, що нам треба їсти, а ніщо,нич не знаєте, що нам треба роботу, а не в...” *Робітник.*

3. „...Отверто кажу: товариші, Ваша „тактика“ мені не подобається. Два дні думав над причинами, котрі примусили Вас хвалити о. Волошина та друкувати вірш Ю. Б.-Кумятського — і Ви знаєте, що всі аргументи є проти

Ще голос гімназиста: „Пишу про товаришів і про себе. Не вистачає нам посвяти, енергії, запалу. Оце мусить внести вишкільна ідеологія, яку несміло став ширити Пробоєм. Нічого подібного на Підкарпатті дотепер ніхто не писав і не говорив. А цього, тільки цього хотіли, тільки за цим тужили. Тужив і неписьменний поселенець Верховини, тужив учень гімназії, куючи „літературний карпаторусский язык“, тужив робітник, що товче каміння для цементових доріг, щоб пани могли вигідно їздити автами в наші гори вдихувати аромати смерек. Я певний, що коли Ви не поскованетесь свою честю, то весь народ піде за Вами. Не бійтесь, що може Вас ще не всі зрозуміють так скоро. Але нас — молодих можете загорнути в свої ряди вже сьогодні, — а старші, хай Бог в ними. Не тому, що може вони не потрібні безвартісні. Ні! Але тому, що їхня пісня відспівана — на чергу приходять молоді. Вони, керуючися ідеєю та історичним розумінням національного життя, створять те, про що наші старі й думати бояться”.

Від редакції. Навели ии характеристичні місця з листів наших читачів і критиків. З них легко схопити ріжницю в думанні й світовідчуваючі молодих і старих. На наш часопис, що змагається бути

мусить погодитися кожний, що любить свій народ...

...Надіюся, що на літературний конкурс і я зашлю Вам дещо?...

Священик.

4. „Прошу Вас Пане Редакторе, аби Ви засилали мені Ваш часопис Пробоєм задар, бо тепер ніякої роботи не маю і не можу Вам заплатити. Пан учитель Л. дав мені продавати і казав, що як напишу, то певно дістану задар“.

Робітник.

такого поступовання! Так певно не приєднаєте до себе характерних людей. А крім того кожному грішникові даєте надію у відпущення його гріхів. Таким способом, вибачайте товариши, ніколи не виховаете певних характерів, а всі непевні адеморалізуєте! Я твердо вірю, що ваша сила не в малоросових хитрощах, лише в суворій принципіальноти — у тому, що Ви відважуєтесь ставити справи руба, без огляду на те, чи це комусь міле чи неміле”.

Студент.

виразником молодих, посипались закиди, що, мовляв, розбивавмо сили, обиджуємо заслужених громадян та не признаємо їхніх великих заслуг і т. д. Закиди ці нещирі й необґрунтовані, бо річева аналіза нашого національного життя стверджує факт, що психологочна ріжниця між старими й молодими в процесі життя витворилася, отже не можна нам закидати, що ми виновники. Не робить це наш „соломяний во-гонь“, ані не „горячі голови“, ані не „хлопяча зарозумілість“, ані не „стаманська манія“, лише звичайний закон життя, що наказує рости, розвиватися, йти вперед. Ми йдемо вперед, і намагаємося прискорити хід цілого нашого життя, але не наша вина, що хтось лишається позаду. Не в молодих, а в старих є вина: в їхньому невмінні та нездібності опанувати і вести наше життя в цілості. І якщо стари хочуть бути провідниками, мусять зрозуміти молодих: повинні не „давно вже чекати“ на розбудження молоді, а пробуджувати і вести її, повинні не ждати, щоб „інертність молоді перемінилася“ сама від себе, а без чекання перемінювати її власною працею та коротко мусять бути тим, кого можна слухати, любити та кому можна вірити. Отже, чи ми розбиваємо? Так, розбиваємо все, що не доаволяє нам іти вперед. Розбиваємо все рабське, гниле, безхарактерне. Розбиваємо надії на чужу ласку. Розбиваємо почування нашої меншевартості. Розбиваємо чужий спосіб думання. Нарешті розбиваємо всякі „авичаї“ та „обставини“, що не дозволяють дивитись правді в очі.

Редакція ПРОБОЄМ.

Хай собі філософи видумують тихе щастя для народів.
Уявлення тихого щастя, це рабський спосіб думання.

Рені Квінтон.

І. Г.:

„Чого хоче соціал-демократія на Підкарпатській Русі?“

Під таким запитом вийшла брошура Івана Свого, що видав виконавчий комітет чеської соц.-демокр. партії. Брошуря містить 12 листів, в яких обговорюється ріжні справи.

Перший лист трактує про мадярське пекло. Говориться там, як наш народ за мадярів „стратив свою землю, що перейшла до рук графів і жидів. Тому й тепер ще з під русинських стріх виширає біда і голод.“

Що графи і жиди в минулому здирили з нашого народу 12 шкір — то правда. Але-ж правдою є й те, що за часів панування на Підкарпатті чеської демократії 40% землі, що мала перейти нашим господарям по земельній реформі, віддана у власність чеським колоністам.

Отже в минулому були мадярські графи і жиди; в сучасному — чеські колоністи і жиди. Але про сучасне чеські соц.-дем. мовчать.

Другий лист присвячений демократії. За демократії все твориться по волі народу. „Багато майна — каже автор — перейшло в руки держави, що правиться так, як цього хоче загальна воля народних мас“.

Дійсно, майно Підкарпаття (ліси, соляні копальні, полонини і інше) використовується централістичною Прагою... Але ж при чому тут „воля народних мас“, коли тим масам не вільно навіть збирати гілля в панському лісі; коли народні маси примушенні шукати сольну ропу, бо на сіль грошей нема...

В третьому листі говориться про соціал-демократію. Говориться, як вона виборола рівне виборче право; як скинула панування попів; як винищувала наджиття урядів; як створила робітничі організації і ще багато дечого доброго говориться там про соц.-демократію. Не говориться лише про те, як чеські соц.-демократи і ваагалі соціалісти та демократи чехи десятками тисяч заняли на Підкарпатті місце ріжних службовців пошт, залізничних доріг, шпиталів та інших державних установ. Про це в листі немає ні слова. А ясно-ж що, коли чеський пролетаріят заняв служби в ріжних установах автономного Підкарпаття — тим самим вирвав кусень хліба а рота десятків тисяч підкарпатських пролетарів. Так випадає у нас чесько-українська соціалістична солідарність.

Четвертий лист присвячений фашизму. Соціалістичний автор представляє фашистівську систему, як „зігнання цілої нації в одну військову організацію під командою одного чоловіка.“ Він добре знає, що так ніде не є, крім дорогої всім чеським соціалістам ССР, але пише, бо за це йому платять гроші чеські соціалістичні наїздники. Його соціалістична голова не може похопити, що ліпше бути під командою одного розумного, відповідального вождя, ніж віддати цілу країну (як то є з Підкарпаттям) під команду тисячі безвідповідальних брехливих та трусливих демократів чужої пануючої у нас нації.

В п'ятому листі говориться про культурно-національні справи. Виставляються великі досягнення в цій ділянці. Згадується про заснування великої кількості народних, горожанських та середніх школ... При цьому автор патетично запитує: „А чия то заслуга?“ I відповідає: „Тільки міністрів соц.-демократів“. Народ Підкарпаття при нечуваній господарській скруті та безробітті несе величезні фінансові жертви на культурно-освітню працю... Але все те, як бачимо, ніщо в порівнанні із „заслугами міністрів соц.-демократів...“

В шостому листі говориться про справи селянські та земельні. Соціал-демократію дуже доторкує те, аби Підкарпатське селянство голосувало за соц.-демократів. Тому то партія запевняє, що в майбутньому переведе справедливу земельну реформу, видасть добрий лісовий закон, яким забезпечить народ... дровами; звільнить народ від податків... Коротко, тільки голосуйте за нас — ми вам і печене, і варене, і поля, і луги, і води... А на водах плаватимуть дараби на хосен підкарпатського „ліду“.

В слідуючих листах говориться про охорону робітників; про захист перед кривдами урядових органів; про те, як організовуватися в соц.-демократі і інше.

Така в короткому переказі агітаційна, передвиборча брошура чеської соц.-демократії

Наши люди — селяне та робітники — не сміють забувати, що головне завдання чеських соціалістів на Підкарпатті — забезпечення роботи та служби чеським робітникам та урядовцям. Це в політика визиску колоніального народу. І цю політику чеські соціалісти до сьогодні у нас в великом успіхом проводять.

Отже ми мусимо рішуче сказати чеським соціалістичним вовкам, що прийшли до нас у овечих шкурах: в ім'я соціалістичної справедливості та солідарності вивеаїть в Підкарпатті чеський урядницький та робітничий елемент, що по хижкацьки заграбав на нашій землі нашу працю.

Страшний злочинець той, хто хоче любити братів своїх, не ненавидячи тих, що їх поневолюють, бо любов його є отруйною заразою хороби невільника. *М. Самусь.*

Іван Дуфінець:

Горожанські школи на Підкарпатті.

Переживаємо часи відродження народного духу в усіх визначніших народів світу. Сьогодняшній вік наповнений ідеями націоналізму, найприроднішими ідеями, що пруть до утворення народного характеру, культури і всього нам найдорожчого, якому ім'я — рідне. Народи організують по найновішому способу рідне шкільництво, як підвалину будуччини нації, вважаючи, що яка в сучасна школа, такі будуть будучі покоління. Українське населення Підкарпаття по скінченні світової війни опинилося під рукою сильнішого словянського народу котрій також сам ще недавно переживав тяжку неволю.

В початках якось то було... Та часи міняються... а з ними і... люди. На нашій землі першим народом став кожний лиш не ми. Шкільництво почало упадати і хоч цілком не впало, то знищено було так, що своєї задачі не сповнило в такій мірі, як ми від нього сподівалися. Нас на цім місці в першій мірі цікавлять українські горожанки на Підкарпатті, по народній школі найважніший тип нашого шкільництва.

На Підкарпатті середніх шкіл аж смішно мало. Чотири гімназії, три семінарії, одна академія, пару торговельних шкіл та й тільки. В них є заведене обмежене число приняття, поділені вони самим урядом на дві „мовні орієнтації“ в директорами та професорами на 50% чехами. Серед таких обставин ці школи (чеські відмінки) роблять великий заколот серед нашого культурного життя, виховуючи з наших дітей на половину національних калік. Шкільна оплата та інтернати в них найдорожчі майже в цілій Європі, таким способом наш бідний селянин тільки з великим наруженнем може посылати своїх дітей до гімназій.

Інша справа з горожанськими школами. Вони в кожному окрузі так, що відвідувати їх може велике число дітей, головно дітей селян-

ських. Ці школи мають кваліфікувати нам до життя середню верству нашого населення як: купців, ремісників, нижчих урядників, жандармів, фінансів і т. д. та приготовляти нам дітей до учительських семінарій, торговельних академій та інших фахових шкіл, коли б вони були на Підкарпатті. Щоб ці школи свою задачу не сповнили, роблено їм всякі перешкоди, нищено їх підстави. Діставали вони інспекторів чужинців, як на пр. сумної слави п. Гаек, які на кожнім кроці часто брутальним способом нищили наші горожанки, при чим чеські горожанки для жидів росли як гриби по дощі. На остаток переведено у нас уніфікацію горожанської школи. Над цією справою варто застановитися. Проти уніфікації повинні ми рішучо виступити. Не можна ж приняти аргумент, що в Чехії є трикласова горожанка то й у нас повинно так бути. Програму шкільництва скрізь диктують насамперед соціальні обставини, які в нас цілком інші, як у Чехії. Коли у Чехії горожанська школа признається завищний ступінь народної школи, щоб могло як найбільше людей з неї користати, то це можна пропустити. Там хлібороб інакше усituований, він лиш одного сина лишає на господарстві, другі становуть урядниками, торговцями і т. д. Велике число фабрик і других варстатів праці вимагають того. Крім того чехи зі своєю горожанкою і так находитъ службу в урядах, розходяться по цілій республіці (хочби на Підкарпатті), як жандарми, фінанси, поштові урядники і т. д. А потім узяти надпродукцію інтелігенції в Чехії, Моравії, Словаччині. А в нас? Думаю, що даремно писати, кожний з нас знає аж занадто добре нашу долю. Нам треба насамперед інтелігенції і то як найбільше доброї інтелігенції. Уряди на Підкарпатті постійно зазначають, що горожанська школа повинна виховувати нам у першім ряді добрих господарів, та матерей, а не панів. Ми це рішучо відкидаємо, бо не можемо погодитися, щоб наш народ на своїй землі був вічно рабом, плебеєм, а чужинці в нас панували. Наш хлібороб посилає свою дитину до горожанської, потім до середньої школи, видаючи останній сотик, щоб коли не віц, то хоч його дитина досягла ліпшої долі.

В чим полягає наш відпір проти уніфікації горожанської школи на Підкарпатті. По перше, знижено горожанську школу з чотирьох клас на три з додатковим однорічним курсом. Сьогоднішня горожанська школа тільки тоді матиме ціну попередньої, коли дитина скінчить і курс. Але щоб наших дітей відірвати й від цього права то заведено, що видатки цього курсу має покривати не держава, а громада, де міститься горожанська школа. Такий курс при горожанській школі стоїть річно до 15 тисяч корон. Наші сільські громади до того бідні, а міста які є в руках жидів та інших чужинців, на наш курс таку суму не хотуть дати. Інша справа з чеським курсом, бо там сидять діти пануючого та „Богом ізбранного“ народу. Наслідком того на цілім Підкарпатті тільки дві горожанки мають курс, але й з тих один початком слідуючого шкільного року є загрожений. Отже як бачимо закон законом, а сила силою, а ми все зараду. Наші горожанки зле впорядковані, без ніяких субвенцій на навчальні прилади, без будинків, без достатального числа фахових сил і т. д. не можуть зробити

за три роки того, що раніше робили за чотири. Чеська горожанка як в Чехії так і тут на Підкарпатті цілком інакше стойть і курс є і добре приміщення й гроші найдуться на все, одним словом чи сяк чи так чехи мають чотири класи і все гарнад. До цієї справи ми ще повернемося іншим разом, нас лише дивує, — де є наші ведучі особи, де культурні товариства чому вони проти такого кричачого пониження української горожанки не протестують? Не протестують... бо вони хвалять цей стан... це пониження. Ми ураїнська молодь не зможемо ніколи простити нашему старшому громадянству, що воно через свою заскорузливість дозволило в свій час знищити й ті здобутки нашої горожанської школи, що ми їх мали. І сьогодні ще солідаризується з сучасним не видергимим станом.

Наше громадянство не бачить, що уряди продумано підривають значіння української горожанської школи на Підкарпатті, щоб таким способом мали перевагу чеські горожанки. Воно не бачить що в наших горожанках учать самі чужинці, часто й без середньо-шкільної освіти, учать з чеських книжок, бо уряд не хоче постаратися щоб були наші підручники. І багато ще дечого не бачить наша стара інтелігенція, бо вона звикла, що як владна скрипка грає так треба танцювати. Вона все пише про якусь свободу і про великі культурні здобутки, а ми, щоб довго не говорити попросимо їх, щоб указали нам ті здобутки.

Лиш той достойний життя і свободи, хто кожного дня
вміє їх добувати.

B. Гете.

З листів.

Осип Ковач:

III.

Число не дописало.

Є в нас чимало всяких т.зв. „добродійних“ інституцій. Та їх „добродійність“ для кого яка, а для нас вона в багатьох випадках є злочинністю. До числа таких інституцій слід зачислити й т.зв. „опіку над молоддю“. Вона призначена для того, щоб матеріально допомагала бідним нашим дітям. Вона й допомагає. Але як? Ось послухаймо. Окружна опіка над молоддю в Іршаві одержала субвенції ..... Кч, з чого більшість і пішло на поміч бідним дітям на села іршавщини в формі взуття, одягу, „молочної акції“ і под. Мік тим мали дістати і чеська й українська школа в Білках. На загальних зборах окружної опіки над молоддю в Іршаві дня 3. березня ц.р. чеські учителі не мали до цього ніяких заміток, все ж таки пан Довгун, директор білецької горожанської школи, заявив, що він нічого про ту допомогу не знає. Хоч і писав він у цій справі аж три рази, відповіді від президії на свої листи не дістав ніякої. А вже в Дубровці н/Б., то там лише чеська школа (що до неї неходить ні одна чеська дитина) провадить і „молочну акцію“, і книгами, зшитками, перами, олівіцями обдаровує своїх учнів, навіть і гумові чоботи дає, й одяги передусім обіцяє, а дещо й роздає і под. Бо їм і Батя в Іршаві допомагає, й корчмарка допомагає і... і хто не допомагає? А через те — в чеській школі в Дубровці вже коло 30 українських дітей! Ось, яке „добродійство“ творять „добродійні“ інституції під ґумілою рукою „добродій“ української дитини! Через те не диво, що заговорило сумління й у вчителів „народовців“ іршавщини, що вони задумали перебрати в свої руки ведення тієї установи, щоб зробити з неї дійсно добродійну інституцію, яка допомагала б нашим

убогим дітям. Многі йшли на загальні збори, що на них мала вибиратися нова управа з переконанням, що за ними буде повна побіда: бо „народовців“ була велика більшість! Та як їм довелось розчаруватися! І не диво, що їм прийшлося розчаруватися: бо при оцінці своїх сил вони забули на один закон життя: що не кількість, число перемагає в боротьбі за існування, тільки якість. Вони ж на якість не оглядалися, покладалися на число, масу. А та їм і затягла своє, як прийшло до виборів. Коли виставлено кандидатуру дотеперішнього голови, п. Кевера, того самого, що при відкритті зборів радів „широв душом“ великому числу присутніх і управі котрого лише умовну абсолютною уділили загальні збори, молоді народовці запротестували, а тов. Антін Мальчицький висунув кандидатку т. Осипа Семака та вимагав, щоб його кандидата поставлено під голосування загальним зборам. Він, як і не один інший, був переконаний, що голосування вийде на користь його кандидата тому, що на зборах була більшість т.зв. „народовців“. Та правдиве обличчя показали ті „народовці“ при тому самому голосуванні, коли то більшість отих членів учительської громади здержалася від голосування, а знайшлися й такі члени та нашіть до вірики У. Г., що голосували за Кевера, відомого кацапофіла-майдярона! Коли ж їм пригадувано, що вони ж рекламиують себе народовцями, а Кевер противник, вони обурювались й осуджували „молодюків“ за приспане почуття чести та пошани до старшої людини. Семак, мовляв, повинен був одразу відмовитися, коли побачив, що він стоїть проти Кевера! (Автором цього твердження є донірник У. Г. управитель школи в Ків'яджі, п. Сопко!)

Тоді молоді побачили, почули й зрозуміли, що не по дорозі їм із отими старими „чесними“ громадянами, що шанують противника! Бо хто шанує противника, той не шанує себе; хто ж себе не шанує, — хто він такий? На цім прикладі стало багатьом ясно, що при оцінці сил якоїсь організації треба звертати увагу не на кількість її членів, тільки на якість. Бо лише якість незломногого характеру в запорукою нашої перемоги в боротьбі з ворогами ї „своїми“ макунами, ніколи — число!

Федір Курах:

IV.

Шановна редакціє „Пробоем“!

Маю до Вас одне досить болюче питання, котре думаю і „Пробоем“ не залишить без коментарів. Вам уже певне відомі статті „Modus vivendi“ в „Землі і Волі“ та „Свободі“.

Як поставиться або як поставилася молодь до вище наведених статейок, до так „академічних“ висловів? Чи не є то безхребетність, чи ті панове мають право самі публично виголошувати угодовщину із нашими віковічними ворогами і говорити за увесь український народ Підкарпаття, що він, мовляв, готов піти на уступки лише ніби для „братьської співпраці“?

І яку то співпрацю собі уявляють ті панове з тими другими панами, котрі лише сміються потайки з українців. Панове проголошують, що обидві сторони бажають собі „співпрацю“. Однак я ще не читав ні одної заяви з того боку. (Або може заява Дра Сливки, щоб виховати в наших дітей „великоросів“ в розумінні великих?)

А далі панове дивляться якось дуже короткозоро на ту співпрацю — яка там співпраця і консолідація, коли вони самі одного „направлення“ не можуть погодитися (само собою, що в грішми погодитися тяжко); а що тоді з нами?

Чи це не абсурд? Чи це не хамство?

Хто був на послідніх загальних зборах окр. опіки над молоддю в Мукачові (правда, наших можна було на пальцях почислити, навіть той, що хоче з „ними“ співпрацювати не був, а то міг би побачити і почути як поводились ті „співробітники“ та як іронічно проголосили угодовцеві Дру Охримовичові, що вони дуже мало (очень мало) зрозуміли його промову (українську). (На салі загальна усмішка). Чи це не ображало пана Охримовича?

Отже ті, що сміються з української мови, раптом хотять її визнати як рівноправну? Чи не іронія? Чи ж п. Волошин не хотів з ними працювати? А вони що зробили? Чи може ще цього мало?

Ті панове хай собі перечитають „Скоропадщину“, а тоді побачуть з ким мають діло, бо хіба ж ті працівники в другім таборі не є ті самі „Скоропадщиков“, котрі лише точать, як той чєрвак дерево, підвалини нашого життя. Та співпраця москалів з українцями, де б вона не була, тоді буде, коли Скоропадський буде українцем!

Отже, коли хочуть в такими людьми угодовиціни, тоді радив би тим панам не проголошувати іменем цілого народу ту співпрацю, а радіше лишитися тих намірів, бо коли до доброго чогось не можуть нас довести, то хай не ведуть до злого.

Яка Ваша думка? З братерським привітом.

С. Р.

З преси.

„Земля і Воля“, Мукачів ч. 2. пише: „Я, як редактор „Землі і Волі“... пе еконавшився в добрих інтенціях пана надрадника І. Вондрачка відклику... проголошу... перепрошую. Це проголошення роблю добровільно без жадного натиску. Степан Клочурек, редактор“.

(Ах, як це подібне на „добровільне“ відкликання своїх „ухилів“ покійним Хвильовим під комуністичними нагайками москалів у Харкові — прим. Ред).

Відкликує що написав, проголошує те за неправду і перепрошує того чеха Вондрачка, що хотів запровадити чеську мову до всіх шкільних інспекторатів на Підкарпатті, що хотів заказати наш народний синьожовтий прапор! Кому слугжить аграрна „Земля і Воля“ та її редактори?

В тім самім числі: „Бо „Земля і Воля“ — в органом украйнців членів аграрної партії, а дотепер ви відите, що українці перемагають не-прихильників на всіх ділянках підкарпатського життя“.

А для чого тоді потрібний вам Штефанів „Modus vivendi“?

„Ро děl i list“ Прага, ч. 63. З нагоди візду молодої генерації „Народного Обєднання“ (народні демократи — Крамарж, народні ліги — Стржібрні, народні фронти — Гайда-Годач) пише: „А скоро потім покликано до проголошення гастишників молодого народного обєднання у всіх краях республіки, де тє обєднання засноване вже перед державним зїздом... (які)... одноголосно проголосили згоду своїх країв: ... Анталовський (Мукачів), Могильницький (Ужгород), Теняк (Хуст)“.

Наведені студенти в сторонниками Фенцика. Отже дали одноголосно згоду своїх країв (Підкарпаття) до заснування чеського „Молодого народного обєднання“. Словом, працюють на основі метод Фенцика і вже відтепер замагаються запродати Підкарпаття.

„Світло“, Мукачів ч. 2. пише про „Modus vivendi“ п. А. К. Штефана: А ось зовсім недавно новонароджений часопис „Земля і Воля“ висував цілий проект згоди чи компромісу (з москофілами)... „Земля і Воля“ пропонув визнати у нас двомовність... працівний компроміс на інших ділянках життя... Сама така догода була б протинародня.. замостила б чистий правор відданої праці під гаслом „з народом для народу“. Чи іншими словами „все для народу, народ понад усе“! З вище наведеним вповні згоджуємося і віримо, що редакція „Світла“ тає безкомпромісне становище займатиме й на будуче.

При цім одно не лізе нам в голову. Відпов. редактор „Світла“ є П. Петричко, а відповід. редактор і видавець „Землі і Волі“ є Петро Петричко. Не вже ж то одна особа? Не вже ж був би хтось настільки безхарактерним, щоб служив безкомпромісному народовецькому часопису „Світлу“ і русинській аграрній „Землі і Волі“?

„Українське Слово“, Ужгород, ч. 11. в статті „Перед виборами“ пише: „На стару генерацію, що вихована була в іншій дусі, виросла серед інших обставин, ані сьогодні не можемо покладати великих надій. (То правда! — Ред. Пробоєм). Але тепер маємо вже сотки, ба навіть тисячі освіченоть молоді... Ця наша молодь... має знати їй те, де її місце і куди має народ наш вести“.

Перед тим молодь висловила у своєму органі Пробоєм де її місце і куди та по якій лінії хоче вести наш народ, то „Українське Слово“ в 10. числі назвало „демагогією і плутаниною“.

„Podkarpatske Nazy“, Ужгород, ч. 67. пишуть: „Розширення державного гімна „Подкарпатські Русини оставте глубокий...“ У найближчих днях вийде узаконення триоділового державного гімну“.

Оця справа підкарпатського гіму кидає яскраве світло на сучасне положення і політичну ситуацію на Підкарпатті. По прилученню Підкарпаття до ЧСР т. зв. підкарпатський гімн гралі всі і всходи (можливо й там де не треба було). Потім, як „могучі цього світу“ почали твердіший ґрунт під ногами, заборонили грати пісню „Підкарпатські русини...“ під час державників свят. А тепер трублять до всього світу, що „Підкарпатські русини, оставте глубокий сон...“ буде при всіх всяческих нагодах на Підкарпатті грatisя обов'язково всіми оркестрами відразу за державним гімном, як його частина“. Великий здобуток!

„Земля і Воля“ Мукачів, ч. 7. в статті „Кого будемо кандидувати“ пише: „Дотепер ми (аграри) мали трьох послів і одного сенатора. Ці сенатори і послі, крім п. посла Заяця, на своїх відповідальних тяжких становищах послів та сенаторів не освідчилися“.

„Крім п. посла Заяця“. Значить „Земля і Воля“ хоче лише Заяця кандидувати, а інших ні. Чому? Тому, бо чех Заяць є фактичним диктатором чеської аграрної партії на Підкарпатті і хоч буде, чи не буде його кандидувати „Земля і Воля“, все одно, він сам поставить себе на кандидатку.

Далі пише: „На ведучих місцях наших кандидаток в Підкарпатті мусять бути свідомі народовці українці“.

Того самого дня „Українське Слово“ приносить: „Кандидати аграрної партії... На послів кандидувала еквекутива д-р Павла Коссея, окруж. начальника в Тячові, інж. Йосифа Заяця, дотеперішнього посла, д-ра Александра Кроо, адвоката, по національноти жива в Берегові та дотеперішнього посла Василя Щерецького. До сенату кандидовано д-ра Едмунда Бачинського і д-ра Мілоша Дрбала, адв. в Хусті“.

Отже радуйся „Земле і Воле“, маєш свідомих народовців українців! Але нас цікавить: чи довго ще буде баламутити „Земля і Воля“ українське населення на Підкарпатті?

„Вперед“, Ужгород, ч. 3. в статті „Закладаймо Р. Р. Т. — Січ!“ загадує про соц.-дем. „Січ!“ і гаряче допоручує закладати дальші. У брошурці „Чого хоче соціал-демократія“ також була подана інформація про соц.-дем. „Січ!“, а навіть адреса головного кошового Сокальського і побічного Німчука.

За якийсь час, читаємо в 7. числі „Землі і Волі“: „Партійний рух. Загальні збори т-ва „Січ“, в Перечині“.

Отже маємо двоякі „Січ!“: соціал-демократичні і аграрні. Дотепер ми знали, що всі „Січ!“ на Підкарпатті були чисто народовецькими товариствами. Не вже ж провід „Січей“ зрадив народовецьку ідею? Не віримо! А при цій нагоді звертаємо на це увагу „січовикам“.

„Земля і Воля“, ч. 7. пише: „Місцева організація республіканської хліборобської партії читальня товариства „Просвіта“ і все...“

Здається що редакторам „Землі і Волі“ за вірну і ширу услугу чесько-московофільській аграрній партії на Підкарпатті вже в очах позелено. Бо, куди б не дивалися, то все бачуть зелене — аграрне і щоб не написали, все у них вийде на сторінках „Землі і Волі“ зелене. У них аграрне т-во „Січ“, аграрна читальня т-ва „Просвіта“ і т. д. і т. д.

„Вперед“, в 5 числі плаче, що а Підкарпатті перевели одного чеха на Чехію!

Киньте плаче панове редактори „Впереду“! Є на Підкарпатті досить чехів. А крім того, на місці переведеного чеха в Чехію (де йому належиться!) припливуть Вам десять або й більше інших чехів. Отже не плачте!

Інтереси тих земляків, що живимуть, треба ставити над інтересами тих, що живуть, а добро вічної Франції над добром усіх французів даної доби.

Шарл Морас.

М. Рішко:

* * *

*Торкнувся час мене бурхливий,
Із серця кане кров беавпинно,
Палахкомтять у нутрі зливи
Пімст і борні — святого чину.*

*Мій дух летить суворо далі,
Я кинув геть перо буденне.
Тепер мечем по струнах вдарю,
Щоб стрінути Великий День наш.*

*I день і ніч напнутим зором
Слідку я подій часу,
Щоб стати в ряд відважно, скоро
На поклик рідньо-владних сурм.*

Максим Сливка:

Кайн і Авель.

Motto: „Ти — русський,
я — українець“.
Л. К. Штефан.

Перед п. директором лежали „Добірні думки“ — Т. І. Масарика. Він розгорнув книгу й прочитав:

„Для того, щоб любити власний народ, не треба ненавидіти інший народ. Любов, що живе в ненависті, не є шляхотна“.

П. директор задумався. Нараз здалося йому, що сонце вкотилося до його кабінету. Все освітлилося блискучим світлом... А найжініше стало у директоріві голові. Рука доторкнулася чола і п. директор в захопленні заговорив:

— Та ж це є вирішення нашого підкарпатського мовного питання! І вирішив його сам п. президент! І як легко вирішена вся мовна справа! Приміром:

Я люблю свій народ, а значить, не смію ненавидіти, скажемо, народ п. Василенка.

П. Василенко каже, що любити свій народ (припустимо!), а тому... чому він має ненавидіти мій народ?!

Отже, я до Василенкового народу, а він до моого народу — не маємо ніякої ненависті... А це вже свідчить, що ми обидва шляхотні.

Правда, п. Василенко зелені, коли йому треба вимовити слово: українець... А подумаймо, чому б йому й не зеленіти? Чому, скажемо, він має вірити, що я є українець, коли його московський народ не вірить ні в свою, ні в його, Василенкову, істинно рускість. А це дає вже цілком підставу до твердження, що я і Василенко — брати по крові.

Отже всі ці міркування тільки підсилюють мою теорію, що „життя поодинокої людини та в звязку з ним і життя нації складається з безпереривного ряду добровільних компромісів, вимушених згод та... скреготу зубів“.

Треба тільки мої теоретичні міркування уложить в граціозну систему... Щоб, значить, засади пекучого порозуміння були зрозумілі для всіх народів Підкарпаття.

Коли за вихідну точку візьмемо „ревіайні стремління наших сусідів“ то засади братського порозуміння будуть вypadати ось як:

С Т У Д Е Н С Ь К И Й В І С Н И К.

Праця в Союзі Підкарп. Українських Студентів у Празі пішла по лінії, назначений загальними зборами. Усю силу зосереджено на внутрішню працю в т-ї, на самовиховання членів. Для цього постановлено читати реферати з дебатами. Важніші реферати були такі: Огляд теперішнього політичного стану Європи, принципальна чи опортуністична політика, Народовецький світогляд, Суспільний механізм, Кумунізм, Фашизм та ін.

В місяці грудні 1934. відбулися 2 видлові засідання й одні членські сходини. Відсвятковано 29. свято Грушевського, реферат прочитав тов. Росоха.

В січні 2 видлові сходини.

В лютому 4 видлові сходини й 3 членські. Відсвятковано 9. свято Крут разом з Академічною громадою. Реферат прочитав тов. Росоха.

В березні відбулися 4 членські сходини і 2 видлові. Відсвятковано 6. березня свято п. президента, реферат відчитав тов. Бобонич. Свято Т. Шевченка 10 бересня, відчитали тов. Підмалівський і тов. Росоха.

Члени Союзу беруть живу участь в освітньому житті т-ва „Просвіта“ в Празі. Ведуть курс неграмотних між українським робітництвом у Празі, ведуть курс горожанської школи, працюють у видлі філії і в час недільних членських сходин Просвіти держать відчити.

На останньому видловому засіданні в огляду на те, що в останніх часах мало студентів приїзджає на високі школи, постановлено перевести на середніх школах Підкарпаття в місяці квітні інформаційні відчити про високошкільні студії. На членських сходинах теж обговорено справу реорганізації Шкільної Матки, або заложення т-ва прихильників студентства. Для відіснення згаданої постанови вибрано делегатів, які мають в час великоміських ферій повести переговори з нашим громадянством.

В місяці березені був проголошений інженером агрономом Чеської Техніки в Празі тов. Іван Опачко родом з Туря Пасіки.

Того ж місяця був промований на доктора всіх прав на університеті Коменського в Братиславі тов. Василь Шпак родом із Заріччя.

Обидва селянські сини і в активними членами Союзу Підкарпатських Українських студентів. Тов. В. Шпак був секретарем філії Союзу в Братиславі.

З цієї нагоди Союз Підкарпат. Укр. Студентів в Празі тратулює їм і бажав багато успіхів в дальшій їх праці для добра української нації.

Від редакції: Др. Василь Шпак, з приводу своєї промоції зложив на пресовий фонд часопису ПРОБОЄМ 100 корон, чим стався основуючим членом.

Микола Підмалівський:

Тяжке положення підкарпатського студентства.

(Закінчення).

Щоби втримати дитину в гімназії (чи взагалі на середній школі) селянин примушений нераз продати послідню корову, так що поки дочекається побачити сина з матуральним свідоцтвом в руках — сам є економічно зруйнований. Ясна річ, що потім нашим абітурієнтам, синам селян та робітників, залишається тільки мріяти про високу школу.

Ось де причина нашого лиха. Але здається не дочекаємось в доглядній добі усунення цього сумного стану. Тут дійсно потрібно радикальних змін — бо поки наші села живуть в такій страшній нужді, як в послідніх роках, який рівної тяжко найдемо в інших закутках республіки — доти цей стан не зміниться.

До цього часу в цьому напрямі було зроблено дуже мало. Тут повинні би щось робити наші політичні представники і відповідельні наші чинники та реальні діячі і політики — до цього часу вони мало про це стаються.

Не сміємо забувати, що на нас не тільки не береться спеціальний огляд, але ще навіть зробили й для нас чинним „аспірантський закон“, не дивлячись на те, що заступників українського населення в державних урядах на Підкарпатті є найбільше 5—6%. Цим способом обтяжуються іслування і усамостійнення тієї малої числом нашої інтелігенції, которую вже маемо. Бо коли не маемо дома, на Підкарпатті належного права, то де інде можемо його мати?

З цього всього видно, що на наш тяжкий стан не береться ніякий огляд.

Є тільки остання можливість та надія вийти з цього тяжкого положення, котре завжди залишається тому, хто терпить та живе в біді — помогти собі самим.

Поки панує такий несправедливий лад, де з одного боку скучені багацтва, а з другого люди гинуть з голоду та холоду — доти радикальна іноміч не прийде. Пеки одиниці панують, а мілійони терплять, поки населення Підкарпаття в деяких місцевостях прямо терпить хронічний голод — доти і в культурних справах не можемо очікувати радикальних змін. На Підкарпатті українські діти ходитимуть надалі до школи як літом так і зимою напівлі та голодні; вступ селянських дітей на середні школи буде і надалі обтяжуватись ріжними звишками шкільних оплат та звищуванням оплат в інтернатах. Для багатьох наших абітурієнтів висока школа і надалі буде тільки несповненою, безнадійною мрією. Дехто з наших поважаних громадян може навіть буде хвалити такий стан, щоб, мовляв, обмежити гіперпродукцію інтелігенції. Право на освіту матиме не той, у кого є здібність та охота, але той, у кого будуть повні кишені. Ми мусимо боронитись проти такого стану та рятувати при найменшім те, що ще можливо. Потрібно організувати самопоміч. Повинно піддержувати середньошкільних студентів, як організацію дешевих інтернатів, так і іншими матеріальними допомогами.

Особливу увагу повинно звернути на високу школу, де число наших студентів катастрофально зменшується. Тут потрібно уможливити хоч частині абітурієнтів доступ на високу школу радикальною матеріальною допомогою.

Цією справою повинна би зацікавитись централя „Просвіти“ та всі інші культурні наші товариства. Над цим повинні б подумати всі наші щирі громадяни та культурні діячі, котрим справа народної культури та освіти лежить на серці. Не словами, але чином проявляється праця для народу.

Занятися цією справою повинна би наша „Шкільна Матка“, котра при інтенсивній діяльності та при допомозі наших свідомих громадян могла би зробити дуже багато корисного. За приклад можна взяти діяльність хоч би чеської „Mácie školské“ бо галицької „Рідної школи“. Праця не легка, але вдячна. Велика річа повстас з малих початків.

Громадяни!

Кому справа народньої освіти лежить на серці — серіозно задумайтесь над цією справою. Допомога є пекуче потрібною!

Культурні працівники!

Зверніть увагу на цей тяжкий культурний стан! Від вас чекається ініціатива!

Вікентій Шандор:

Чиї ми діти?

Український рух на Підкарпатті набирає чим дальше ширшої форми. Національна боротьба перенеслася на села, де українська молодь зводить великі бої з нашими ворогами. Характеристична при цім є дезорганізація нашого національного проводу. Провідники українського національного руху ще й дотепер не зуміли сконцентрувати молоді боеві сили, надати їм організаційної форми та боєвої тактики. Кожний працює після свого смаку, а головне, що за свою національну роботу ні перед ким не відповідає.

Війну без війська виграти не можна. Нашим національним військом є молодь, особливо молодь студіююча, тому наше громадянство повинно й підтримувати та приготовляти до національного бою тим більше, що нинішній складний спосіб боротьби цього вимагає. На жаль у нас до сьогодня в тім напрямку не було зроблено нічого. Наше студенство не находить достатчального зrozуміння й зацікавлення у старшого громадянства. Як доказ можуть послужити ювілейні загальні збори студенського Союзу в Ужгороді в 1932 р., де крім декілька одиниць старше громадянство не з'явилося. Тоді, коли у всіх модерних народів молодь є мірилом сили й успіху, де видаються колосальні гроші на вихову молоді, у нас одна українська редакція не уважає гідним вислати редакції Пробоем свій часопис на вимін. (Мовляв, хто хоче читати її часопис, хай платить). Яка іронія судьби нашого студенства. Українське громадянство повинно собі усвідомити, що студентське, питання є тісно звязане з питанням національним і тому повинно на нього звернути відповідну увагу. Із студіюючою молоді мають статися національні та політичні провідники, тому треба слідкувати за тим, скільки молоді маємо на середніх, а особливо на високих школах, та як вона виховується. Стан нашого високошкільного студенства тяжкий. За останні два роки прибуло в наші студентські ряди всього тільки 10 словами десять людей. Є це дуже поважне, а заразом і смутне явище.

Закликаємо наше громадянство, аби в часописах устних, дискусіях і т. п. старалися віднайти причини та спосіб найліпшої розвязки цієї проблеми. Кого будемо обвинувачувати, коли з високої школи не

вийдуть такі люди яких потрібув народ; або коли взагалі ніякі люди не вийдуть?! Те саме відноситься до середніх та народніх шкіл. Скільки голодом та алкоголем здегенерованих наших дітей є на Верховині і хто з нас проти цього ала бореться? В чиїх руках в допомогові товариства голодуючим Верховинським дітям? Скільки публічних зборок зробила наша Шкільна Матка для наших бідних учеників? і т. д. і т. д. Подивімся лише на чехів, як планово переводять подібні акції та як дбають і про фізичну здібність своїх молодих горожан. У них є беаліч всяких товариств, які виключно займаються виховуванням молоді. В Празі стріните цілі десятки людей із скриньками які вибирають на Чеську школину матку, а у нас?!

З „Ъ“, „Ѣ“ та „Ӧ“ ми вже покінчили, тому приступаймо до дальшої вже планової та систематичної праці. Союз П. У. С. в Празі подає думку, аби:

1) реорганізувати Шкільну Матку, надати їй ширше поле діяльності на вівір чеської, або

2) коли би були якісь перепони, заложити таке самостійне товариство, та почати плановиту роботу на ниві, на якій ще ніхто досі не сіяв. В цій справі вишле Союз під час Великодніх свят своїх діяльнатів до ріжних міст Підкарпаття, тому просимо справу добре обдумати.

ПЕРШІ ЛІТЕРАТУРНІ СПРОБИ.

Іван Конашевич:

Поет і твір.

В давніх часах дивилися люди на поета як на якесь надприродне бство, що має силу й хист виявлювати й відгадувати волю богів; вірили, що через поетів промовляють собі боги, тому-то на поетів дивилися як на півбогів або надлюдів. Але приглядуючися близче до життя поетів, люди спостерігали незвичайну їхню вдачу та часто бачили, як поети пишуть свої твори в дуже короткому часі. Це наводило людей порівнювати хвилину яворого надхнення з божевільним захватом і тому многі уважали поетів за людей ненормальних чи просто хорих.

Сьогодні, коли психологія вияснила не одну тайну людської душі, можемо з певністю сказати, що оба згадані погляди: поет-надлюдина, поет-божевільний — неправильні. Психологія каже, що поет це людина як і всі інші. Суттєвої різниці між ними нема. Процеси в поетовій душі є такі самі, що й у душі всякої людини, лише перебігають в більшою силу та яркішим відчуттям.

Отже, дивлячись на розквітле дерево, поет переживає творчу весняну силу, впивається красою, музикою барв і гудінням бджіл, що прилетіли на квіти, та дихає ніжні пахощі весни. Так поет відчуває розквітле дерево зором, слухом і нюхом, тому його сприйняття зов-

нішнього світу сильніше ніж відчуття людини не-поета. І якраз сильне змислове сприймання світу та глибоке враження, що з'являється в його душі — це перша ріжниця між поетом і не-поетом.

Не-поет дивиться на світ та природні явища поверхово, тому вони не залишають в його душі глибших слідів.

Натомість у поета почування є сильніші, глибші, тому й залишають незатерпі сліди.

Другою ріжницею між поетом і не-поетом — це вміння зліватися й зтотожнюватися з явищами життя й природи. В нашім примірі — поет заявляє, що він сам перемінився в розквітле дерево: відчуває, як соки з коріння підсилюючими струями пливуть до квітів, будят в цілому організм силу та свіжість. Так поет хоче відчути істоту кожної речі, кожного явища. За кожним явищем шукає причину, наслідок та змисл, ціль. Тому не дивиться лише на поверхню, а старається проникнути і до середини, бо лише там знаходить правду та закон. Такою дорогою збагачує поет свої духові сили та досвід і потім вкладає до своїх творів.

Пишучи твір, поет при відповідній нагоді пригадає собі розквітле дерево. У людей не-поетів, враження, що збудило дерево, було неглибоке, тому слід у душі з'являється нетрівкий. Вони не можуть ярко уявити розквітле дерево. Натомість поет має дуже яркі та виразні уяви про речі, що їх колись спостерігав.

Поет задумав написати оповідання про переживання дівчини, що є перед весілем. Дівчина і бояться такої зміни, але їй бажає її, бо кохає свого нареченого. Поет задумує змалювати, як дівчина перемагає страх і з піднесеним настроєм йде на зустріч новому. Як це найкраще перевести? Поет уявити розквітле дерево і порівняє його з дівчиною,

На прим. дівчина, що є перед весілем, йде за село до своєї подруги. Думи обсягають її душу і їй робиться страшно. Думи, як близнаки, літають їй в голові. В такім роздражнім настрою побачить розквітле дерево. Його краса зводить у дівчині думку, що вона сьогодні розквітле дерево, бо вона проживає весну. Поет покаже як дівчина зтотожнюється з деревом і як приходить до переконання, що перехід від дівчини до жінки є властивий всій природі. Не треба їй боятися, але треба бути щасливою бо це закон життя; це найкращі його хвилі.

Так приблизно використовує спостереження та враження поет при творенні. Зі споминів та вражень складає події і лучить їх своїм досвідом. Не лиш пам'ять, але теж уяву-фантазія грають при творенні велику роль. Фантазія будує на дійсних образах і враженнях, але упорядковує їх методично, творячи з них новий світ, нову цілість. Що поет спостерігав довгими роками, вкладає то в одно оповідання, через те виглядає, що оповідання наповнене життям, що життя в оповіданні має ясніші закони ніж у дійсності. А так і повинно бути, бо завданням літератури не є фотографувати дійсність, але її завданням є розмежувати і змінювати до кращого ту дійсність.

Література не лише зеркало, що відбиває те, що є, але теж і молот, що формує дійсність. Тому й називається ця робота: творення від творити.

Поет живе в певній добі та в сином якоїсь нації. Ці два чинники мають вплив на всякого поета, формуючи його світогляд. Світогляд є двоякий: ідеалістичний та матеріалістичний. Ідеалістичний світогляд участь, що ідеї, дух кермують світом і життям. Тому ідеї є змістом життя. Світогляд матеріалістичний участь, що причиною життя є матерія, та що дух є лиш наслідком існування матерії. Думаючи над змислом та ціллю життя поє приходить до переконня, що життя красне, що в життю треба змагатися за правду. Таке світовідчування є оптимістичне. А коли поет переконаний, що в життю панує зло та що життя не має ніякої мети, тоді його світовідчування пессімістичне.

Кожний поет має якесь світовідчування та світогляд. Той світогляд ширить між читачами. Тому на ньому велика відповідальність перед нацією, бо злий світогляд шкодить і рокладає національні сили. Ця відповідальність зобов'язує кожного поета, щоб витворив собі добрий світогляд і щоб за твори ніс відповідальність. Добрий світогляд мусить бути всеобіймаючий та додатній.

Тому-то поет, випускаючи між читачів свої твори, мусить добре подумати над тим, чи його світогляд добрий, чи відповідає потребам нації та чи хоч трохи задовольнити ті національні потреби.

Х Р О Н И К А.

Юрко Білянинець:

Філія Т-ва „Просвіта“ в Празі.

Загальні збори філії відбулися 17. березня 1935. Збори відкрив і провадив голова філії п. Стефан Росоха.

Діяльність працької „Просвіти“ від її заснування 9. червня 1934 до 17. березня 1935 виглядала так в числах: Відбулися 1 Надзвичайні загальні збори, де була принята зміна статутів на яких засновано в Празі філію „Просвіти“ з читальнею і буфетом, останній може замінитися в найкоротшім часі в Іадальню „Просвіти“ в Празі. Далі відбулося: 11 Виділових засідань, з того 2 ширші на яких був принятий план діяльності і розділення референтур; 24 членських сходин неділями з 41 рефератором і 64 деклямаціями. Сходини тяглися 3-4 години з 60 аж до 100 слухачами (членами); 19 товариських забав зі співами і танцями; 7 ріжних національних свят з програмою; 4 літературно-дискусійні вечірки; 8 прогулок до околиці Праги; 6 чаювих вечірків з товариською забавою; 2 театральні вистави; 3 наукні курси (неграмотних і малограмотних горожанської школи та гімназіяльний, ведення якого потім перебрало Українське Педагогічне Т-во. Філія має читальню де міститься бібліотека, що має 764 книги Позичено 167 книг (бо ще не було каталогів і не позичалось!), а позичало 107 членів. Ціна бібліотеки коло 1.500- Кч. В читальні є 36 ріжних українських газет. Здобуто для „Просвіти“ 62 предмети майна (крім бібліотеки!) в ціні біля 2.588- Кч. Вартість всього майна працької „Просвіти“ виносить коло Кч: 4.393:30. При „Просвіті“ є буфет, що мав обороту, від його заснування 8. I. до 16. III. 1935, на Кч 2.088:90. Загальний (цілий) оборот працької „Просвіти“, від її заснування 9. червня 1934 до 17. березня 1935, робив суму на Кч: 7.678:80. Слід зазначити, що працька „Просвіта“ не дістала ані сотника державної або якоїсь іншої допомоги. Більші суми, що випливали до каси були: 1) членські вкладки, 2) добровільні пожертви, 3) з театральних вистав і 4) виступ хору (колядка).

Число слухачів на рефератах було від 1.500 до 2.000, а на театральних виставах від 1.500—1800. Регістрованих членів мав празька „Просвіта“ 239, інші є чекателі і прихильники.

„Просвіта“ має в центрі Праги гарно заряджену домівку (окраса й меблі — власність „Просвіти“). Хто приде до Праги, може її відвідати — Адреса: Прага I, На Перштінс ч. 11. Домівка „Просвіти“ є відчинена вже від 7. години рано аж до пізньої ночі. Денно домівку „Просвіта“ відвідують аж 100 осіб, в більшості безробітні члени з Підкарпаття.

Соц'яльно „Просвіта“ помагала своїм членам таким способом: На міністерській вечірці було розділено деяким членам даровані одяги і взуття; дано цілу зиму зовсім бідним членам безплатний пічліг; кілька раз була делегація на Міністерстві соціальної опіки, Червонім Хресті, Канцелярії Президента і по різних соціальних установах, де було багато наобіцяно, але потім скінчилося без успіху, бо всюди було говорено нашій делегації, що вони не знають, що ві своїми людьми робити, а не ще в нашими. (Підкresлення наше — Ред.)

Культурно „Просвіта“ зробила для своїх членів дуже багато, як також для всіх празьких українців — своїм науковими курсами, сходинами, рефератами і театральними виставами.

На загальних зборах була висловлена Видлом широ подяка всім хто спричинився до розвитку „Просвіти“. А далі загальні збори відступаючому голові філії п. Стефанові Росохі одноголосно уділили признання і протоколярну похвалу за його заслуги при заснуванні і розвитку празької „Просвіти“.

На зборах була одноголосно принята офіційна кандидатка, яку поставив відступаючий Видл, а то: голова — Петро Бедей, студ. техн., I містоголова — Др. Ярослав Бойчуц, II містоголова — Мартин Штімац, секретар — Юрко Біланинець, заступ. секр. — Микола Небесник, студ. філос., скарбник — Михайло Бобонич, студ. філос., бібліотекар — Іван Густай, господар — Василь Січик, члени: Іван Мічак та Іван Кампів.

Голова Ревізійної Комісії — Стефан Росоха, студ. філос., члени: Іван Русняк і проф. Б. Мартос.

Збори закінчилися з доброю надією на будуче!

Ще десь про прапор.

Наш народний синьо-жовтий прапор, зовсім справедливо узаний за прапор Краєвий. Тепер ще потрібно, щоб всі наші культурні, освітні, політичні організації, інституції, товариства подали свої домагання, щоб Краєвий синьо-жовтий прапор був обов'язково вивішуваний коло державного прапору на всіх святах і всюди там де є вивішений прапор державний. А головно, щоб вищезгадані організації самі вивішували синьо-жовті прапори під час нац. свят, а обов'язково всі школи й церкви.

Як бореться український нарід з поляками.

Не можна навіть уявити собі яке тажке положення поневоленого українського народу на Західно-українських землях. Страшне господарське визискування зі сторони поляків, здержування в культурному розвої, ніякої політичної свободи, а до того ще польська нагайка, польський баґнет і куля, словом польська „пацифікація“. Але всетаки український нарід не підлягає і бореться з окупантами всіми способами.

Передусім бути тепер по селах конфідентів і донощиків поліції. Як доносять газети, селяне, до нестями збили конфідентів-влодів у багатьох селах. Парубки і старші селяне ставлять також належний відповідь польській поліції і т. зв. „стжелцям“ (стрільцям).

В цій боротьбі на своїй землі з поляками перед веде молодь. Старше громадянство все є до помочі молоді.

Шкільна молодь також має багато праці з польськими учителями. Місто польського гімну діти співають „Ще не вмерла Україна“, у польських державних святах не беруть участі, аривають польські прапори, ницькати портрети Пілсудського і т. д. При слідстві і на суді діти держаться мужно, як хлопці так дівчата. Є й такі що відмовляють візань!

Так в невпинній боротьбі з окупантами гартується дух народу до часу, коли він рішучим здвигом вимете ворогів з української землі.

НАША СИЛА В НАС САМИХ.

Місяць Май — місяцем часопису ПРОБОЄМ.

Редакція часопису підкарпатської молоді ПРОБОЄМ проголошує місяць Май — місяцем часопису ПРОБОЄМ в 1935 році.

З тої нагоди виписуємо

КОНКУРС

на поширення часопису ПРОБОЄМ. Участь в конкурсі може взяти кожний читач ПРОБОЄМ.

Умови Конкурсу:

1. Хто здобуде до 31. мая 10 передплатників, що до того дня заплатять передплату, дістане гарно переплетений перший річник часопису ПРОБОЄМ. Всього п'ять цін (бо тільки п'ять примірників маємо).

2. Хто здобуде до 31. мая 10 передплатників, що до того дня заплатять передплату бодай за піврік, діставатиме даром другий річник часопису ПРОБОЄМ. Ціни не обмежені.

3. Хто здобуде найбільше число передплатників (від 5 до 10) свого села, дістане перше число „КНИГОЗБІРНІ ПРОБОЄМ“ збірку поезій Юлія Боршоша-Кумятського „В Карпатах Світає“ в присвятою редакції часопису ПРОБОЄМ. Ціни не обмежені.

При цій нагоді закликаємо наших прихильників допомогти нам:

I. Матеріально через 1) збирання і найменших пожертв на Пресовий фонд ПРОБОЄМ, 2) здобуття членів основників і 3) приголошення себе за кольпортера свого села і околиці.

II. Дописуванням через 1) писання статей із національно-політичного, соціально-господарського і культурного життя українського народу Підкарпаття, 2) подавання інформацій про здобутки та страти нашого народу і 3) описи, як бореться наш народ із своїми паразитами.

Не забудьмо: Хто не знами, той проти нас! А тим нашим противникам мусимо доказати в місяці маї, що марні їх зусилля, марні їх напади і наклепи, бо українська молодь утримає свій — перший і одинокий націоналістичний часопис на Підкарпатті — ПРОБОЄМ!

Увага провідникам виправ на II. зїзд народовецької молоді.

Редакція часопису підкарпатської молоді Пробоєм задумує видати Альманах про II. зїзд української народовецької молоді Підкарпаття, що відбудувся 1. липня 1934 в Мукачові. Тому звертається до всіх організаторів і провідників, що вели виправи молоді аі свого села на II. зїзд до Мукачова, щоби негайно заслати до редакції Пробоєм такі справи: 1. Назва села й округу, з якого виправа була, 2. Хто її організував, 3. Хто її провадив до Мукачова. 4. Скільки осіб числила (з

того скільки хлопців, а скільки дівчат), 5. Які організації брали в ній участь („Просвіта“, Січ, Пласт і т. п.), 6. Скільки виправа мала національних синьожовтих прапорів, 7. Чи мала оркестру, 8. Чи виступала на зізді: а чим, коли і подати точну програму.

Всіх учасників ІІ. зізду редакція просить, щоб надсилали зіздові фотографії, свої враження і спостереження і взагалі все, що могло би увійти до брошури.

Дальше редакція ПРОБОЄМ одержала вищезгадані справи від таких сел: Виш. Студене, Великі Лучки, Голубинне, Драгово, Ірлява, Кальник, Королево н/Т, Невицьке, Нове Давидково, Нові Лучки і Синевір. А де інші села?

ВІСТИ.

Іменування.

Др Олександер Колесса іменованій звичайним професором Карлового університету в Празі. Проф. др. О. Колесса народився 24. квітня 1867 в Сопоті в Галичині. Р. 1895 габілітувався в Чернівцях для фаху української мови і літератури. Р. 1898 був іменований надзвичайним, а 1900 р. звичайним професором університету у Львові. Р. 1926 стався договірним професором української мови і літератури на Карловім університеті в Празі. Р. 1930 був іменований надзвичайним, а тепер звичайним професором філософічного факультету Карлоного університету. Крім того проф. др. О. Колесса є професором Українського Університету в Празі, якого був ректором в роках 1921/2, 1925/6, 1927/8.

Нова книжка.

Давно ждана збірка поезій Юлія Боршоша-Кумятського „В Карпатах світі“ вийшла в „Книгоабірні ПРОБОЄМ“. Книжка має 32 сторінки друку на гарнім папері. Ціна 3 Кч. З пересилкою 3·50 Кч. Хто замовляє більше як 10 примірників платить тільки половину порта. Замовити можна в адміністрації часопису ПРОБОЄМ і у шановного автора — Рахів.

Гуртки прихильників ПРОБОЄМ

Дотепер засновані два гуртки прихильників часопису підкарпатської молоді ПРОБОЄМ: в Празі і Мукачові. Ціллю гуртків є: 1. Моральна допомога через а) писання статей до часопису і б) поширення часопису. 2. Матеріальна допомога часописові через а) плачення членських вкладок, б) роблення ріжких збирок і в) влаштування імпрез, тощо.

Просимо бажаючих народовців, що заснували б та вели такі гуртки у своїх місцевостях, зголоситися до редакції часопису ПРОБОЄМ.

Нечувана катастрофа.

Жахлива вістка рознеслася по сіті, що в Ужгороді біля стації агоріли в стогах 24 особи. Це ті, що знайдені, а можливо, що ще буде знайдено більше. Були то українські робітники і робітниці, що прийшли з Верховини до Ужгорода шукати праці. Одні працювали по винницях, а інші де довелося. В день працювали за низьку ціну, а вночі спали за містом у соломі і сіні. Нещасники не мали навіть діравої стріхи, під якою могли б переночувати. Тим часом, як ужгородський „Галаго“ пишався великими і модерними палатами чеських панів!

В. Р.

Робітники виграли.

Вісім тижнів страйкували українські робітники на Рахівщині. Вісім тижнів вели тяжкий бій з дирекцією державних лісів в Рахові за підвищення денної

і платні. Вісім тижнів голодували, але відмежали і спільними силами виграли бій. Дирекція була приневолена підвищити їм платню на десять процентів С. З.

Справлення помилки.

В попереднім числі ПРОБОЄМ до статті „Сільським і столичним політикам“ не належать останні два речення від слова „Оцінюючи... аж до... засадами“. Між статтею та тими реченнями не достачав слів: „Від редакції“; це спричинило, що „Українське Слово“, відповідаючи на ту статтю, поужило проти її автора п. І. Г. слова „плутанина“. Тому, перепрошуюмо шановного автора

Бажаючи оживити літературну продукцію Конкурсова комісія при часопису підкарпатської молоді Пробоєм виписує

КОНКУРС

на оригінальні поезії, оповідання, повісті і драми. Найкращі твори Конкурсова комісія відзначить цінами: 1. в сумі 1.000 кч, 2. 600—, 3. 300— кч, а крім того нагороджені твори, по умові з автором, ред. Пробоєм своїм коштом надрукують. Твори з означенням „на конкурс“ просимо присилати до ред. Пробоєм до кінця червня. Вислід конкурсу буде оголошений у вересневому числі час. Пробоєм (1935). Обєм збірки поезій, оповідань і драм повинен мати 40—60 друкованих сторінок форм. 8°, а повісті 60—80. Але не від скількості, а від якості буде залежати вислід конкурсу.

Інформації в цій справі подаватиме ред. час. Пробоєм.

Конкурсова комісія п'ятьох.

Листування.

І. Б. — Оломоуць: Вислали.

П. Я. — Голубине: Книги, що не розпродаєте залишіть тимчасом у себе.

О. К і І. Ф. — Ужгород: Вашу заяву ваяли до відома. Також прилогу, по 10— кч. Сердечно дякуємо. Опублікуємо пізніше.

Т. М. — Діваки: Все, що заслали на конкурс редакція одержала.

Союзівцям — Братислава: Старі числа вищлемо.

М. Р. — Драгово: Зміст засланої творчості на літературний конкурс часопису Пробоєм мусить бути дверкалом сучасних потреб нашого народу і висловом його надій на будуче. Вірші можуть бути довгі, короткі, поеми і т. п., головне, щоб були добре.

С. П. — Хомець: Повість на конкурс одержали.

В. Щ. — В. Студене: Віримо що селянин цікавляться часописом підкарпатської молоді Пробоєм і що не мають. Але ми даром більше чисел посыплю не можемо. Хай складаються і передплачують та читають спільно.

П. М. — Лютя: Бажаний список зашлемо.

Ю. Г. — Підгірря: Дайте про себе знати. Засилайте якісь вісти і статті.

М. О. — Буштино: Може Ви знайшли б між своїми товаришами ще якихсь передплатників? Повідоміть! Тоді посилали б для всіх на Вашу адресу.

Д. К. — Ясіня: Заправили. Зробіть, що можете.

С. Д. — Негрово: Число 6. вичерпане.

Е. С. — Вульшинки: Дякуємо за нових передплатників.

І. І. — Білки: Тимчасом не розпродані числа залишіть у себе.

Д. Б. — Прага: Використаємо пізніше.

Ю. Х. — Мукачів: Товариш, неправильно тебе інформували.

В. Л. — Ужгород: Просимо конкретно написати нам в чим мав би змінитися тон і зміст та яка інша тактика часопису мала би бути?

О. І.—Дубрівка: Надімося що вскорі переконаються в нашій правдивості і правильності всі ті, що уважають нас тепер своїми „неприялями“ чи „ворогами“ і стануть помагати нам поборювати перешкоди, що стоять на шляху, який вибрали для себе Пробоєм.

Боеvіr: Ніяких віршів від тебе ще не дістали. Пиши!

О. С.—Велятіна: Взяли до відома. Фотографія не пропаде.

Ф. П.—Кальник: Напишіть! Але не сміє бути довше, як 2 сторони друку. Просьбу Вашого брата до п. президента з браку місця не містимо.

Д. П.—Бовцаря: Дякуємо за нових передплатників. Радуємося, що то самі селяни!

Всім нашим передплатникам, членам і прихильникам бажаємо щасливих і веселих Великодніх Свят. Редакція й адміністрація ПРОБОЕМ.

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвує на пресовий фонд 100—Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву), стається основним членом часопису підкарпатської молоді Пробоєм. Всім іншим щира подяка.

До тепер маємо дальших таких основних членів:

57. Е. К	студентка техніки	100.
58. Маруся Сошкова		100.
59. Др. Василь Шпак		100.

На пресовий фонд дальнє зложили:
Кч.

47. Інж. Осип Дольний	50.
48. Др. Микола Кметь	20.
49. Др. М. Малинський	20.
50. о. Адальберт Добак	10.
51. Ф. Канюга	10.
52. В. Федорчак	5.
53. Стефан Прусак	5.
54. Евген Сидор	5.

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

ОВСАН: I. K.: T. Ševčenkovi. - Ivan Konaševič: Národ. - Stefan Rosocha: Krivavé povstání. - Zoreslav: Junák. - Zdali rozblížíme? - I. H: Co chce sociál-demokratia na Podkarpatsku - Z dopisu: Osyp Kovač: Číslo nedopsalo. - Fedir Korač: Dopis. - S. R.: Z tisku. - M. Riško: * - Maksym Slyvka: Cain a Abel. - Studentský věstník: Mykola Pidmalivskyj: Težký stav podkarpatského studentstva. - Víkentij Sandor: Či jsme děti? - První literární pokusy: Básník a dílo. - Kronika Jurko Bilanýuec: Filie spol. „Prosvita“ v Praze. - Správy. - Dopisování. - Tiskový fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кč., піврічно 5—кč., ціна поодинокого числа 1—кč., за границею річно 20—кč. — Газетові марки дозволені дир. пошти і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подаеться на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не віртає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового konta 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: Стефан Rosocha, Praha IV-180. Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vyčází ke konci každého měsice. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549/VII-1933,

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevráti. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat i aneb i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpo- vědný redaktor, majitel a vydavatel: Stefan Rosocha, Praha IV-180. Adresa redakce a administrace:

ПРОБОЕМ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ ІІ.
ЧИСЛО 5-6.
ПРАГА
травень-червень
1935.

Іван Конашевич:

Національна революція.

Що значать оті слова, з якими так часто зустрічаємось в історії народів? Для багатьох вони веяні або й незрозумілі, хоч за них загинуло і досі ще гине по тюрмах та шибеницях великі тисячі найкращих синів поневолених народів.

Національна революція — це змагання, боротьба народу за визволення з під чужого панування, це боротьба за самостійну національну соборну державу. Отже й українська національна революція є теж саме.

Український народ висилений боротьбою з татарами, москалями та поляками підляг вкінці великій перевазі ворогів спочатку фізично, а потім і духовно. Але хоч вороги всякими способами старалися знищити українців фізично, цілком стерти з лиця землі український дух, не повелася їхня робота. В 1917 р. український народ пробудився з довговічної неволі духовної, господарської та політичної і кровю потвердив, що готов змагатися аж до перемоги за своє вільне життя на рідній землі.

Боротьба за визволення українського народу з кайданів рабства, повний переворот психіки та світогляду, а в слід за тим способу думання, діяння і взагалі організації цілого життя переворот в раба на вільну людину — це аміст національної революції. А ціль її — забезпечити українському народові передумови постійного розвитку, могутності та слави між народами світу.

Вістря національної революції, що від 1917 р. не перестає діяти, звернене внутрі проти того рабського, ворогом вмовленого в нас духа, що є працічиною нашого поневолення, а назовні проти ворогів-окупантів українських етнографічних земель. Що процес національної революції відбувається бачимо приміром з того, що до боротьби за національне визволення стають все більші й більші маси українського народу. І поки ввесь український народ не стане військовим, грізним табором, поки кожний українець не буде свідомим борцем за національні права, доти наші вороги все ще матимуть надію, що українську національну революцію удасться їм здушити — замучити в тюрмі, повісити чи розстріляти.

Але безпереривна національна революція робить те, що з несмілого раба стає вільний чоловік, що без вагань береться за зброю. Бо в огні національної революції гине все рабське, покірне та немічне, а воскресає вільний дух нації. Революційна боротьба розбурхує творчі сили в народі та ставить їх на службу визволення. Тому то національна революція занадти осягає свою мету, бо її сили боротьбою не вичерпуються, а навпаки все і все побільшуються.

Зореслав:

НОВЕ ПОКОЛІННЯ.

*Грядуче покоління — мов ґраніт:
Грізні, залізні, ковані мільйони,
Немов громовобурні електрони
Зілляті в всесмогутній моноліт.*

*I карою покривдженіх століть
Мов виповненням батьківських проклонів
Тягар цей важко впаде на кордони
Із жестом невмолимості: дрожіть!*

*Достиглим гнівом запалають очі
І громи й бурі й блискавки в руках
Закордяється в палкій пеан розплати.*

*Підуть ряди окрилені, завзяті
Нежданним наїздом степовика,
Мов похід громозводів в бурні ночі.*

Італія, 1934.

Андрій Світлик:

По виборах.

По виборах читали ми в підкарпатських газетах; головно в партійних органах: „наша партія осягнула близьку перемогу; всі інші партії ганебно програли; ми одинокі показали свої непереможені сили“ і под. Отже, читаючи партійні органи, маємо враження немов ніхто не втратив, усі виграли! Але факти кажуть, що сильно зросла опозиція, передовсім комуністи. З цього факту ясно, що 1) населення незадоволене тим станом, який витворили владні партії, або ясніше: режим чеських аграрів та їх соц. дем. та християнських спільніків по коаліції; 2) серед сильно ширених і спопуляризованих демократичних клічів зростають радикальні настрої.

Заморене голодом і беаробіттям населення, якому ніхто не показав виходу з крайньої нужди, пішло за кумуністичними добре підіраними агітаційними гаслами та ясно змальованими перспективами боротьби за краще життя. Проти того світогляду ніхто не поставив рівновартістний зміст, бо інші партії світогляду не мають. Настрой

проти уряду й його господарювання використали бродівці та дальша опозиція. Однак тверджу, що люди голосували не з переконання, а з хвилевих настроїв і дійсного неусвідомлення, тому і здобутки партій непевні і недовготривалі.

Українські політики, тобто провідники партій, які стають мовно на українськім становищі, у виборах збанкрутували. Причини цього: нездібність проводу схоплювати ситуацію і брак ясної мети. Це підтверджує хоч би той факт, що всі їхні органи одну з причин неуспіху бачуть у тому, що „Пробоєм“ за ними не агітував. Пробоєвики, мовляв, кричать у „Пробоєм“, але не прийшли заагітувати на „наш“ чеськословенську аграрну партію, чи на „нашу“ чсл. соціал-демократичну, чи нарешті на „нашу“ чсл. людову партію, — мовчать, немов набрали до уст води. Але пробоєвики, як теж і я, твердо переконані, що жадна „наша“ чеськословенська партія українському народові Підкарпаття непоможе. Навпаки на кожному кроці бачимо, як „наші“ чеськословенські партії деморалізують населення, та нашими руками засилують нам шлайку на шию. До такої праці Пробоєвики своїх рук ніколи не прикладуть.

Підкарпаття політично репрезентувати в чехословацькому парламенті може тільки незалежна українська партія, що одинока боронитиме в цілості інтереси українського населення. Тому ця партія мусить бути побудована на основах національних, а не клясових, як усі сьогоднішні „наші“ чсл. партії. Але не треба переценювати значення і самостійної української партії, яка кінець кінцем дуже мало може вибрати. Це перекрасно показувє історія ноневолених націй. Долю народу куб не політична репрезентація в чужім парламенті, а лише праця на власній землі. І думати, що 3-4 посли розв'яжуть укр. питання, нерозумно. Це ілюзія, що не хоче дивитися на дійсні перспективи.

Вже 16 літ політичні репрезентанти Підкарпаття „боронять“ інтереси населення і подивімся як їх доборонили. Денаціоналізаторські плани та соціальне винищування крайни повним темпом поступає вперед. Тисячі урядників чехів стали господарями Підкарпаття. Тому сьогодні в міністерстві освіти вже гостро заявляють, що на Підкарпатті є дві народні мови: чеська і „карпаторуска“. Та й чому не заявляти, коли підкарпатські політики за такі заяви подякують та похвалять за братську і славянську любов. І помимо того, що вже маємо нових заступників уряди роблять своє. За травень і червень відчинили нових 5 чеських горожанських шкіл, щоб „підкарпатський“ чеській народній мові уможливити „справедливий“ розвиток. А щоб і „карпаторуська“ народня мова не була покривджена (по демократичному) краєвий уряд засновує „карпаторуський“ театр. А що на це підкарпатські політичні репрезентанти? Протестують, але не дуже голосно, щоб уряди не назвали їх нелояльними, або не дай Боже, протидержавними! Отже роля політичних репрезентантів і заступників Підкарпаття, треба собі широко сказати, дуже сумна, бо якраз при їх помочі і в їх імені уряди легче і аруніше переводять свої пляни.

Вибори показали наші недостачі. Тому, переглянувши зроблене, приступаймо з досвідом до праці, що є побудована на трівкіших основах. Перед нами сурова дійсність, яку мусимо бачити в цілій її твердости. Тут не поможуть ані обіцянки „наших“ чл. партії, ані братські подарунки Праги, ані „політична“ спекуляція, а поможе лише виховна та господарська і національно організаційна праця, яка витворить в маси організовану силу свідому своєї мети і поставить її до боротьби з ворожими силами.

Не можу твердити, що наша праця матиме скорий успіх, але тверджу з абсолютною певністю, що спосіб, яким до тепер працювали всі наші політики вже показався безуспішним. Як не як, думаю, що вибори звернуть увагу на пройдену дорогу і будуть спонукою до перевірення праці та шукання доцільніших доріг. А до цього найвищий час.

Боєвір:

С О Н Е Т И.

I.

*Чи божим гнівом з високости,
із обрів грізних сувірь,
покарано святий Простір,
що так яснів у буйнім рості?*

*Мовчи!... Бо он в напрузі влости
притаено — чужий кумір,
мов ненаситний хижкий звір,
чига на наші грішні кости,*

*з'їдає нас голодним зором,
ї спливає слина з лютих губ...
А ми — мов струсь — о, сором,
сором! —*

*в кущі ховаемось від згуб...
Нечуємо, що всім Простором
рокоче зов повстанчих труб.*

II.

*Хоч не пророк — а все ж я знаю:
по зливах горя і терпінь
розвіє вітер чорну тінь
і сътливий ранок запалає*

*і сколихнеться степ базкрай
і неба синя височінь
як з местником заграє кінь
на шпилі рідного Синаю...*

*і бачу я: на сірім фоні,
над межами зневаги й мук,
над межами німих агоній,
над царством миршавих падлюк,—
вже местаники сідлають коні,
вже линуть в бій!... і кряче крук.*

Злучіть закони на Підкарпатській Русі!

Під таким заголовком помістив „Večerník Národních Listů“ з дня 21. жовтня 1935 р. на стор. 5. вторі таке (дослівно перекладаємо): „Бажання, щоб підкарпатські москалі самі рішали у своїх урядах і на рішаючих місцях старалися про додержування права й законів, не можна сповнити в найближчім часі. Просто тому, що москаль на Підкарпатській Русі не може дати своєму синові середину, надто високу освіту. Ті, що так зробити можуть, мukачівці, берегівці, ужгородці — то не карпатороси, які люблять свої ліси, верхи, своє небо, повне дощу рано під полонинами та повне казок.

Маємо багато зайвої інтелігенції. Ту інтелігенцію пошліть по скінченні курсу русинської мови на Підкарпатську Русь, але будьте при тім належно вибірчів! Посилайте на Підкарпатську Русь інтелігенцію не лише душі, але й серця. Така чехословацька інтелігенція належить на Підкарпатську Русь. Посилайте її там, але скоро. Незадовго могло би бути пізно?“ Потім автор доказує, що Підкарпаття багате, лише треба некультурного верховинця, що має по 7 дітей, навчити господарювати. Цю „місію“ має сповнити чеська інтелігенція, що скінчить курс „русинської мови“ та чеські колоністи. Їм треба дати повні права, бо інакше некультурний верховинець готов іхню „місію“, не дай Боже, відкинути...

Так думас і того домагається союзник др. Фенцика.

УЧИТЕЛІ ПИШУТЬ.

Пишуть нам з різних місць: „В українських школах по багатьох селах Підкарпаття учат українських дітей жиди. Жидівські ж діти на цілім Підкарпатті ходять до чеських шкіл. Отже, коли жиди на Підкарпатті бажають, щоб їх діти ходили до чеських шкіл, то ми можемо вимагати, щоб українських дітей жиди не вчили. Природньо буде, коли жиди-учителі вчитимуть жидівських дітей, а не українських. Українську дитину мусить учити український учитель, а не жид, тим більше, коли жиди мають свої чеські школи, до яких посилають своїх дітей“.

— І.—

З преси.

„Українське Слово“ (з 30. V. 1935) в передовиці „Наш підрахунок“ оправдуючи чому надій, які мало „Укр. Слово“ перед виборами, не сповнились, подає причини невдачі лише другорядні. Про причини світоглядові та нерішучість проводу не сказано нічого, а це, думаю, основна причина невдачі.

На адресу молоді сказано: „Наша молодь у виборах участі не брала, не помагала, як кацапська, яка вся знайшлася на терені виборів. Ще більше, частина нашої молоді, — що шумно називається націоналістичною — відограла сумну роль. В „Укр. Слові“ підносили ми не раз питання самостійної української партії, доходячи до висновку, що покищо ми до того не підготовлені. Молоді націоналістичні політики нас лаяли в „Пробоем“ і мимо наших остережень, щоб не скомпромітувати української справи, дехто з них став творити самостійну українську партію. Склікано „Народне Обєднання“, широко заповіджено конгрес, склікано його в Бичкові і „Народне Обєднання“ обмежено на Селянську українську партію з бувшим комуністичним сенатором як головою“.

Отже по перше: „Молоді націоналістичні політики“ з „Пробоем“ (ні всі, ні дехто) не закладали самостійної партії бо знають, що українському народові ніякі партії не поможуть. „Молоді політики“ не дурять других і себе ілюзіями, що коли українці матимуть в чл. парламенті 2—3 послів, то українське питання вже розв'язеться, як це роблять старі політики. „Молоді політики“ все таки вітають думку про утворення української самостійної партії, бо думають, що дійсно українські інтереси може заступати лише українська партія й політика. „Молоді політики“ не закладали ні „Народного Обєднання“, ні Селянської української партії, тому й не відповідають за їх дійсно діточі вчинки.

По друге: націоналістична молодь не відограла сумної ролі, а навпаки, бо ясно показала полігикам з „Укр. Слова“ недостачі, яких треба якнайскоріше позбутись, коли не хочуть і далі банкротувати. А крім того годилося б полігикам знати, що націоналістична молодь має пекучіші завдання аніж полігикам з „Українського Слова“ здобувати 20 тисяч голосів, яких ще треба було на один мандат. Тому дійсно не розуміємо, чи вакиди на адресу молоді ширі, чи нещирі видумки, які мають відвернути увагу від гравдивих причин неуспіху у виборах.

Майже всі газети писали про „Карпаторуську“ театральну школу з нагоди її першого виступу. Одні з того приводу хвалили чехів та уряди, бо мовляв, щиро дбають про „карпаторуську“ культуру і анаїшли понажні гроші на театральну школу, що має на меті створити „карпаторуську“ мову й культуру і так підготовляти ґрунт для чехізації. Перший етап — це „карпаторуська“ мова, культура і література, що ніби дуже близька до чеської. Українська преса відкликалася на добру славу урядів і звернула їхню увагу на те, що такі вчинки для них компромітація. Але очевидно уряди не бояться компромітації і для поширення „карпаторуської“ культури створять „Карпаторуський театр“.

„Укр. Слово“ (з дня 25. IV. 1935) в статті „Наше воскресення“ пише: „Лише незначна частина великої, українським народом заселеної землі, може користати з демократичних прав, свободно розвивати свою культуру, творити національні цінності та старатися про свій добробут. Є це наша Підкарпатська Русь, яка належить як автономний край до Чехословачької республіки“. Але вже в найближчому числі „Укр. Слово“, говорячи про самостійну партію, стверджує, що українська самостійна партія „буде переслідувана“. Мабуть „демократичні права“ дуже непевна річ, що зміняється після потреби.

ПРОБОЕМ В НЕБЕЗПЕЦІ!

Шановні читачі! Пробоем стоїть на краю пропasti. Цільний наклад останнього числа був сконфіскований. Втрачено до 900—кч. Тепер примушені випустити 4 числа в 2 зменшених зошитах. Каса порожня. Грозить застиковленням часопису.

Просимо Вас: Зашліть передплату! Або завертайте часопис, як не бажаєте за нього заплатити, щоб ми не числилися з Вами.

Однодумці! Помагайте стягати передплату. Збирайте добровільні датки. Робіть щось в користь Пробоем!

Прихильники! Жертвуйте, що лише можете. Навіть найменші суми поможуть.

Молоде! Твій орган в небезпеці. Як не прийдеш на поміч, то тим докажеш, що Ти ще недозріла мати свій часопис. Сама даеш зброю своїм ворогам в руки.

Чекаємо від всього українського громадянства негайнот допомоги. Чеки не розсилаємо. Має Тх кожний досить. А хто згубив, а хоче помогти, хай ласкаво купить за 5 сотиків на пошті порожній чек, напише на нім адресу Пробоем і число 201.699 і може засилати кільки хоче. Хто скоро дастъ, два рази дастъ!

Редакція і адміністрація „Пробоем“.

ХРОНІКА.

Ужгород — Прага.

Минулой зими заслали підкарпатські студенти, властиво Виділ(!) Союзу ПРС привіт п. Т. Г. Масарикові і п. о. К. Грабарові і яка исподівашка: Прага відповіла по українски, а Ужгород по... по чеськи. Як видно, відколи п. о. К. Грабар став губернатором українського Підкарпаття то зачав урядувати по чеськи.

ВІСТИ.

Недавно звернулася ред. ПРОБОЕМ до наших меценатів зі спец. просьбою. Багато на неї відгукнулося. Але велика більшість мовчить. Всіх тих просимо, що б хоч в малій мірі сповнили наше прохання.

Як вже знано, в „Книгозбірні Пробоем“ вийшла збірка поезій Ю. Боршона Кумятського „В Карпатах світає“. Збірка на найліпшім папері і гарно оправлена. 32 сторони друку. Ціна 3- Кч. Замовити можна в редакції і шаповного автора в Рахові. Від йї розпродажання залежить дальша екзистенція „КНИГОЗБІРНІ ПРОБОЕМ“

На бажання багатьох наших читачів продовжуємо „Літературний Конкурс до 30. листопаду. Вислід конкурсу буде оголошений в грудневім числі 1935.

Нові „Гуртки прихильників ПРОБОЕМ“ заложено в Буштині, Драгові і Хусті. Просимо інших пробоевиків засновувати такі Гуртки в дальших селах. Лише організованістю удержанмо ПРОБОЕМ.

Листування.

П. М. — Горбки. Збірку новель на конкурс одержали.

І. Р. та І. Х. — Буштино. Полагоджено. Все вислано. Дякуємо за нових передплатників.

М. В. — Берегово. Книжки і всі числа передайте т. І. К. Крім одної листівки нічого від Вас не одержали.

Ю. Б. К. — Рахів. Напишіть, кільки Вам маємо вислати ще книжок?

А. К. — Дешковиця. Все вислано.

І. У. Ц. П. — Рим. Зробимо, як собі бажаєте.

І. К. Берегово. Вислали листок. Зроби, що зможеш.

Р. Т. — Тячево. Дякуємо за вашу охоту.

В. Д. — Братислава. Одержані, Зарядимо після Ваших вказівок.

К. Ф. — Берлін. Деякі книги с ариштою.

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвую на пресовий фонд 100— Кč (і ратами, але мусить наперед власнати редакції заяву), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді Пробоем. Всім іншим щира подяка.

До тепер маємо дальших таких основуючих членів:

60. Ізеля Федорчаківна, матур. . . . .
61. Інж. Адальберт Гелетка . . . . .

На пресовий фонд дальше зложили:

Кч.	Кч.
55. Філія Союзу, Братислава	60.
56. Ст. Іляшко, учитель	10.
57. Евген Поляк, учитель	10-

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

ОБСАН: І. Конашевич: Nacionální voluce. - Zoreslav: Nova Generace. - Andrij Svitlyk: Po volbach. - Bojevir: Sonety. - Sjednotne zákony na Podk. Rusi. - Učitelé piši. - Z tisku. - Od redakce. - Kroatička. - Zprávy. - Dopisování. - Tiskový Fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кč., піврічно 5—кč., ціна поодинокого числа 1—кč., за границею річно 20—кč. — Газетоні марки дозволені дрв. пошт і телеграфів ч. 321504/VII-1933. Подаеться на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового конта 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: Стефан Росоха, Прага IV-180. Адреса редакції її адміністрації:

PROVOJEM, Praha IV.-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

PROVOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vychází ke konci každého měsíce. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5.—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevrácí. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat aneb i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpo- vědný redaktor, majitel a vydavatel: Stefan Rosocha, Praha IV.-180. Adresa redakce a administrace:

Tiskárna František Loos, Vinohrady, Americká 41.

ПРОБОЕМ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ ІІ.
ЧИСЛО 7-8.

ПРАГА
липень-серпень.
1935.

М. Рішко:

РАЗ ПРИЙДЕ ХВИЛЯ.

Раз прийде хвиля довгождана,
Коли повстануть смілі літи
І кровю змиють степ Богдана
В ім'я святих нам заповітів.

Візьмуть на суд татарські орди
За люд на хресті розіпятий
І встане з мертвих вся в акорді
Усміхнена Велика Мати.

I під свої широкі ризи
Розгублені серця пригорне
I вже тоді сталевий тризуб
Зістане вічно непоборним!

Юра Гайович:

Основи, мораль і тактика націоналізму.

Націоналізмом вважалі називаємо усвідомлене змагання якоїсь людської громади-нації активно боронити своє життя перед загрозою зовнішніх ворогів і перед власними зрадниками, що в порозумінні з ворогом, ослаблюють і нищать народні сили і спротив супротив чужого використовування.

В українській історії націоналізм часто проявляється як підсвідомий рух за збереження життя нації. Цікаво вагнанити той факт, що кожного разу, коли націоналістичний дух охоплював маси і переходив у всенародний рух, нація досягала своєї держави та була сильною та могутньою. Так було за часів Київської Держави, за часів Богдана Хмельницького і в 1917 р. Коли український народ, якого по думці москалів „не было, нет і быть не может“ зі зброєю в руках твердо ваявив, що він є, був і буде!

Та всі ті попередні прояви націоналістичного духу нації вилонювалися більш-менш стихійно й підсвідомо, або як наслідок особистих здібностей провідників, або як відрух помсти мас, над якими чужі гнобителі переводили дикі моральні знущання і матеріальний визиск. Тому ці рухи в минулому не все були підготовані та хоч дуже успішні на початках здебільшого закінчувалися невдачами.

Від 1917 р. українська нація стала до нового бою за свою волю та за цілковите визволення. Тяжка була неволя та задовгий політичний

сон, аби в один момент всі українці з повною свідомістю та ясними цілями стали до боротьби з ворогами. Багато було ще заспаних та байдужих, ще більше застрашених та покірних. І хоч через брак політичної далекозорості національного проводу великий злив народного ентузіазму за своє визволення не був використаний і велики досягнення аж до створення держави не закріплено, то все таки набутий досвід незвичайно прояснив няєсний доти український світогляд та політичні завдання.

Удар, що прийшов на українську націю, став приводом до повного основного перегляду цілої національної справи. Як наслідок того перегляду національної політики супроти ворогів і супроти власних зрадників появляється організований і свідомий своїх завдань рух — націоналізм.

Український націоналізм в новочасному значенні, є такий ступінь свідомості українця, при якому він ясно усвідомлює: 1) своє споріднення в цілістю Української Нації; 2) розуміє спільність своїх особистих інтересів з інтересами цілої Нації; 3) визнає конечність рішучої боротьби за національне визволення Нації.

Це означення націоналізму включає всю повноту національного світогляду українця. З цього світогляду ясно виходить, які мають бути цілі національної роботи, яке становище супроти ворога і власного шкідника мусить українець заняти і якими способами мусить сповнювати своє національне завдання.

Проголошуєчи визвольну боротьбу за справу цілої нації, націоналізм ставить засаду соборності як найвищий принцип визвольної акції. Сам націоналізм ріжниться по суті від усіх політичних угруповань серед українців, що принципу Соборності ніколи не додержують, уступаючи завжди ворожій рації. Завдяки цій засаді націоналізм створив всенациональну організацію.

Другою засадою націоналізму є клич: **Нація понад усе**. Цей клич прикладає до кожного українця. Бо розглядаючи націю як збірний організм, якого члени споріднені духовно спільними ідеалами, а фізично спільністю крові, націоналізм не анає вищої цінності. Тому це наставлення інтереси нації ставить вище ніж інтереси осіб, партій, клас чи навіть одного покоління. У відношенні до зовнішнього світу це поставлення значить, що някі інтернаціональні інтереси й справи не сміють для українця стати вищими як інтереси власної нації. Лиш збірним зусиллям проти всього чужого можемо здобути, оборонити і закріпити національні інтереси.

Національне визволення здобуде український народ упертою боротьбою, жертвами лише самих українців. Підставою для того захисення націоналісти уважають той факт, що в цілій природі як серед ростин, звірів так і народів триває постійна жорстока боротьба за першенство або принайменшім за рівність у світі.

Люде з культурою і мораллю у своїй міжрасовій боротьбі не ріжняться від ростин і звірів. Москва православна нищить таку ж Україну, а католицька Польща огнем і мечем дико винищує українців.

Отже християнська мораль не перешкоджає проливати таку ж християнську кров іншого народу.

Тому націоналізм твердить, що українська нація мусить до цього пристосуватись і сама себе боронити, коли не хоче згинути під чужим пануванням. А в боротьбі мусить покладатися лише на власні сили. Стоючи на такому становищі у відношенні до інших націй націоналізм ділить їх на безпосередніх ворогів і нейтральних. З ворогами веде безоглядну боротьбу, нищачи їх так, як вони нищать нас, а нейтральних старається прихилити на свою сторону. Однаке націоналізм розуміє, що кожна нація в першій мірі дбає про своє добро і як прихильно до нас відноситься, то при цьому в першій мірі має свій власний політичний інтерес. Тому націоналізм визнає таку прихильність лише до того ступіня, поки не шкодить інтересам української нації. Націоналізм знає, що світ держиться у рівновазі лише силою і респектує лише силу. Тому голосить засаду власних сил, у формі клича „наша сила в нас самих“, бо чужа сила злучиться з нами лише тоді, коли матимемо свою власну.

Без власної держави нація не може бути незалежною і не може жити після власної волі. Тому державна справа є найпекучішою потребою, без якої не можна вдійснити визволення соціального, політичного й національного. З тієї причини амагання за державу є основою і зміслом національної роботи. Поки нація в неволі, невільниками є кляси, партії і всі інші групи. Тому нелобічно цим групам амагатися між собою, забуваючи про спільну небезпеку. Лише у власній державі можна амагатися за справедливе рішення інтересів кожної кляси чи продуктивної групи. Тому сьогодні нелобічними є партії та інші взаємна боротьба між собою.

Знаючи, що українська нація може визволитися лише боротьбою та жертвами, націоналізм підготовляє націю духовно та фізично до визвольної акції. Тим самим нищить всякі ілюзії та надії, якими деморалізують нас чужинці, що хотять бути панами нашого духу й тіла.

Перевиховати психіку українця, знищити рабську вдачу — це найближче завдання націоналізму.

Мораль націоналізму чисто християнська, основана на наказі: „наповніте землю та пануйте над нею“. Мораль та каже нам „в поті лиця“ адобувати волю на своїй землі. У своїм відношенні до доброго й злого націоналісти керуються засадою: що корисне для нації є добре, що їй шкодить є зло.

Від кожного члена націоналізму вимагає: абсолютної лояльності до ідеології, карності та чесності і нарешті активності та готовості жертвувати і власним життям.

Таким світовідчуванням витворює націоналізм відвагу поборювати перешкоди та скріплює дух і віру в живучість української нації. Теж пориває до рішучої та беззастережної боротьби з ворогами, не щадячи їх так, як вороги є безпощадними супроти нас. Лише таке безкомпромісове наставлення робить націю сильною в боротьбі з ворогом і адобуває її прихильність серед інших націй.

С Т У Д Е Н С Ь К И Й В I С Н И К.

С. П. У. С. в час великомісячних вакацій обговорював з громадянами на Підкарпатті справу зорганізування прихильників студентства в т-во, що опікувалося би матеріальними потребами нашого студентства як на високих школах так і середніх. На жаль це наше змагання скінчилося неуспіхом. Для учнів найвищих річинників гімназії перечитано реферати в гімназіях в Ужгороді і Берегові на тему: високошкільні студії, з метою поінформувати учнів про високі школи й захотити їх до дальших студій. Прохання про дозвіл перечитати відповідні інформаційні реферати, С. П. У. С. подав і до інших шкіл, але деякі дирекції не відповіли взагалі, або не дозволили. Члени т-ва працювали в „Просвіті“ в Празі, у виділі та були інструкторами на курсі горожанської школи при „Просвіті“. На час великих вакацій члени Союзу постановили зробити спільну мандрівку по Рідному краю з метою близьчого пізнання його. С. П. У. С. філія в Братиславі сконцентрував свої сили на праці внутрі т-ва і на зовні. Дня 22. I. ц. р. члени провели голодівку з нагоди свята бою під Крутами. Ущаджені гроші вислано на часопис „Проблем“. Відбулося більше виділових засідань та членських сходин. На членських сходинах дня 22. II. тов. О. Мишків перечитав цікавий реферат на тему: Культурні відносини на Пряшівщині. Докладчик між іншим підчеркнув сумний факт, а то: словакізацію українського населення, яка після слів редактора „Словак“ К. Сидора, на жаль не може ширитися аж до Ясіня, але „iste vo vychodoslovenskej zemi tak silno zapustila korenje, že ji tam pětoužije něc stlačí pod zem“. 17. III. відбулося свято Т. Шевченка спільно з „Просвітою“, що скінчилось успішно. В програму входили промови (проф. Бочковського і Л. Канюги) декламація, слові співи, хорові виступи й мандолінова оркестра С. П. У. С. в Братиславі.

С. П. У. С. філія в Братиславі дає до відома студентству і громадянству, що п. Микола Желтвай абсолвент теології не є вже членом С. П. У. С. За шкідливу працю для т-ва був викинений дня 1. квітня 1935.

JUC. Мик. Копач:

Ми на краї пропasti; совість сліпа і глуха!

Славний англійський дипломат та журналіст В. Стід в книзі „Тридцять літ журналістом“, заздруйний на німців, що вони сильно учаться, що вони науку найкраще розуміють, що вони вістають в нейо вязані по цілому життю, що в ній находять еліксир чину та успіхів; що ними його батьківщина не може похвалитися. На другій стороні французький соціолог Демолен заздруйний на англійців; каже, що вистачає малій горстці англійців поселитись на якісь точці світу, як тут покотиться негайно життя, виринуть нові джерела, нова сила, новий дух,

закипить далеко, всюди творча ідея, а над цим всім гордо має англійський прапор. Наслідком цього англійці диктують свою волю цілому світові.

От, що робить наука та вислідок її — знання! Наука невільника робить вільним, а вільнога неука — невільником. Наука заволоділа всім; змірила море, поставила ним міст пароходів, провертіла гори, пустила крізь них залізниці, залізла під землю і дала до служби людині підземні скарби, провірила повітря і пустила до нього людину пташиною, зробила з ночі день, запрягла на допомогу людині всі природні сили, що перше їй тільки перешкоджали, сполучила її разділом зі всіми точками світа. А де ж її кіцець? На це відповісти сьогодня людський розум закороткий. Скільки ми висилаємо вояків до святинь науки, що складають чи будуть складати вислідок її на жертвеник рідного народу. Подивіться на табличку про скількість високошкільних студентів у ЧСР, може совість щось скаже, коли здатна дивитись правді в очі:

Шк. р. 1932/33. Рід школи:	Число шкіл				Число студентів по народності:						
	Разом	Чехосл.	Україн.	Німецьк.	Студент. разом	Чехосл.	Україн. (з мосф.)	Німців	Мадярів	Поляків	Жидів
ВИСОКІ ШКОЛИ:	14	11	—	3	33.332	20.534	274	7.428	1.157	243	2.255
1. університетів	4	3	—	1	21.506	13.677	142	4.591	846	90	1.690
2. фак. поза університ.	2	2	—	—	391	307	16	65	1	1	—
3. технік	4	2	—	2	10.373	5.828	83	2.613	280	135	538
4. інші високі школи	3	3	—	—	882	607	31	110	30	17	25
5. академії мистецтв	1	1	—	—	180	115	2	49	—	—	2

Це було в році 1932/33, а сьогодня приплив українських студентів майже припинився. Це завинила господарська скрута та незнання. За час свого учителювання, я говорив з багатьома, що зовсім серйозно приписують собі патент інтелігента, але високошкільні студії уважають зданими, — бо уряди тепер нових сил не приймають, — а нам, що ще відважуємося учити, висловлювана якесь скрита моральна догана. Коли б ми струсили в себе всі свої тягарі, то без науки забе нас власна наша темнота, ота рабська атмосфера, витворена уявними „інтелігентами“, що ними Підкарпаття аж гуде. Ось подивіться; один чехослов. академік припадає кругло на 472 горожан чехословаків, один наш український академік — на 2.005 горожан українців, один німецький — на 435 горожан німців, один мадярський — на 600 горожан мадярів, один польський — на 336 горожан поляків, один жидівський — на 82 горожани жидів, чи кожний 82-ий жид студіює на високих школах. Представлю це у відсотках: чехів і словаків студіює на високих школах 0.22% , нас українців — 0.05% , німців — 0.23% , мадярів — 0.17% , поляків — 0.30% , жидів 1.21% . Отже чим ми українці будемо конкурувати з чехами та жидами, чим захоронимось,

коли учитись не будемо?? Середня школа сама нам не поможе, бо в ній наука не твориться, тільки репродукується те, що витворене вище, а коли ту репродукцію будуть переводити чужі, то і вона буде чужа. Середня школа, це шопа без верха, що продукує нижчі шари інтелігенції, але якщо у нас не буде своїх вищих керуючих шарів, опинимось за межою науки і культури, видані на милость і немилость чужої бюрократії.

Не може нам ніхто твердити, що на високих школах є тільки заможніші, бо ми в переважній частині сини селян, що з затятими зубами, майже без ніякої допомоги пориваємося вперед, коли дома далеко більше залишається тих, що справді можуть, але біда, що дідько лінъка їм за сторожу поставив. Правда, що у нас не найшлася душа до сьогодня котра б хоч 100— корон стипендії виписала. Хоч є самозрозумілим, що особи або установи (коли б у нас українців такі були), допомагаючи українській високошколої молоді могли би впливати на вибір фаху і тим регулювати і контролювати потреби українського народу у відповідних фахових силах. Де оті приятелі науки? Неваже ж так сліпа і глуха наша совість, що й не зворушить обовязок до самого себе і свого народу, щоб допомогти тим, що пориваються за науковою в голоді і зліднях, аби внести новий світ у нашу задушливу атмосферу? 100— чи 200— корон, це гріш, що при добрій волі може і робітник доловити для здобутків науки, не то учитель чи урядник. Важе власне почуття доброго вчинку є дуже цінне, але успіх заохоченої допомогою української молоді — невмиручий, що за гроши не купити. Народ, що не має еліти, котра б розпрацювала його життя науковим способом, не є народом; народне життя без науки не є життям. Темний люд не може творити, а навіть створеним користатися не буде, бо не умів підійти до його, але проте не учитися, хоч йому потрібна наука як рибі вода. Вся ця наша трагедія видушує з нас виклик болю над судьбою, що в ній корчиться наш народ. Історія нас учила, що нам нема іншої ради, як взятися за науку і то за справжню, яка визволить нас в тяжкої біди.

ХРОНІКА.

Українські високі школи в Празі.

Ректором Українського Вільного Університету на академічний рік 1935/36 вибрано проф. др. О. Колессу. Нововибраний ректор проф. др. Олександер Колесса є теж професором чеського Карлового Університету. На Українськім Вільнім Університеті вже в п'ятий раз вибраний ректором. Проректором вибраний проф. Сергій Шелухин. Деканом філос. фак. — проф. Д. Дорошенко, продеканом — проф. Ф. Слюсаренко. Деканом прави. фак. — проф. А. Андієвський, продеканом — проф. Л. Білецький.

Ректором Українського Високого Педагогічного Інституту вибраний проф. Л. Білецький.

Католицький зїзд в Празі.

Дня 27. — 30. VI. ц. р. відбувався в Празі зїзд католиків ЧСР. З Підкарпаття і Пряшівщини ваяло в ньому участь біля 3.000 осіб. Наші давали два вечірки: пряшівський 27. VI. пройшов дуже блідо, програма була нижче рівня просвітянських вечірок на селі. Саля була напівпорожньою. Чеська публіка (було дуже мало!) висловилася, що ждала більше. Два московські емігранти питалися, якою мовою була виповнювана програма вечірку, як почули, що „русскою“, скрикнули: „улас“!

Другого дня відбувся ужгородський вечірок з українською програмою. Листки давно випродані, саля переповнена, а між гостями був і міністер др. о. Шрамек. Першу частину програми виповнив хор богословів, співали гарно. Але настрій у публіки настав аж тоді, коли на сцені зявились ужгородські семінаристки в українських народніх убраних. Хор семінаристок (дирігент Аркас) викликав бурю довгих оплесків і велика саля „Měšťanské besedy“ залилась могутніми викликами: „Слава! bis! знову! opakovat!“ Те саме було при виступі з українськими народніми танцями і ритмічними вправами при допроводі українськими народніми піснями.

Близьківся кінець співу. Бурхливі овації не переставали. В додаток заспівав хор ще одну пісню. Мав початися по програмі український народний танець „Гайка“. Але Ексцеленція Стойка, здається налякалася великого успіху української програми, встав і вийшов із салі. Публіка за ним не пішла, але зісталася на місцях і домагалася плесканням і піднятим голосом „Слава!“ докінчення програми. Зявляється на сцені симпатична дівчина і проголошує, що програма закінчена. Якийсь час шум і оплески. Потім кожний як зізнав так і пояснив собі передчасний відхід епископа і здивовано виходив зі салі.

Деякі дивувалися, що епископ не мав часу вислухати до кінця програму українського вечірку, але за те дуже радо тратив свій дорогий час і не жалів себе біжучи з кінця походу на перед, щоб відібрати празьким просвітням їх прапор, з яким вони вітали на стації своїх братів з Підкарпаття. А „розумні“ язики говорять, що п. епископ „хилиться на українську сторону“.

Листування.

- П. П. — Хуст. Поезії і прозу на конкурс одержали.
Ю. С. — Чернів. Вислали.
М. Г. Пісбург. Бажані річі вислали.
Др. В. Ш. — Заріччя. Роби збірку на пресовий фонд.
Б. В. — Яворів. Пробоем вишлемо. Інше не маємо.
Б. П. — Париж. То є нашим обовязком.
М. Д. — Беднарів. Вірші на конкурс одержали.
Інж. І. О. — Берегово. Не забудь на нас.
В. ІЦ. — В. Студене. Гроши одержали. Як можете помагайте
т. С. В. в Ізаках.

Зореслав — Рим. Відповіли листом. Конку
многих продовжено.

Л. Ч. — Стара Бевтрад. На Ваш лист не відповіл
думали, що хтось від ред. навідає Вас. Але так не сталося. к
що вже Вам все ясно. Доки політ. провідники наші будуть та
не знаємо. Знаємо тільки, що всю вину в неуспіху при виборах скла-
дають на молодь, спеціально на високошкільних студентів, яких перед
тим взагалі не знали!

Н. Ш. — Канада. Одержані. Дякуємо.

Г. О. — Вел. Мезіржічі. Відозва пізно прийшла. Помістимо
в слідуочім числі.

Я. Ш. — Севлюш. Гроші за кольортаж одержали. Потверд-
ження п. А. Т. на 20—кч зашлемо. Сердечно дякуємо Вам і про-
симо помагати і надалі.

УВАГА!!!

Закликаємо всіх наших п. кольпортерів, яким заслали ми перед
великими вакаціями уповноваження збирати передплату від читачів,
щоб негайно зібрали передплати і заслали проші. Оскільки не мо-
жуть ніяких грошей зібрati, хай повернуть редакції ті уповноваження
із списком передплатників.

Ті, що дістали для розпродажі книжки хай засилають гроші, а
не розпродані книжки хай розпродажують далі!

Всіх просимо засилати передплати, робити збірки, розширювати
ПРОБОЕМ! РЕДАКЦІЯ.

O B S A H: M. Riško : Jednou přijde chvíle. - Jura Hajový : Základy, morál a taktika
nacionalismu. - Studentský věstník. - JUC. M. Kopač : Jsme ná okraji propasti ;
svědomí slepé a hluché. - Kronika. - Dopisování. Od redakce.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. —
Виходить кінцем кожного місяця. —
Редакційний кружок. — Перед-
плата в ЧСР: річно 10—кч., піврічно
5—кч., ціна поодинокого числа 1—кч.,
за границею річно 20—кч. — Газетові
марки доволені дір. пошт і телеграфів
ч. 321594/VII-1933. Подаеться на Пош-
товий уряд 11.

Редакція рукописів не віртає і за-
стерігає собі право статті та листи
скорочувати або їх не містити. Число
чекового konta 201.699. Відповідаль-
ний редактор, власник і видавець:
Степан Росоха, Прага IV-180. Адреса
редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV.-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vy-
chází ke konci každého měsíce. — Před-
platné v ČSR: na rok 10—kč., na půl
roku 5.—kč., cena jednotlivého čísla 1—
kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová
sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549/
VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakční rukopisy nevráti. Ponechává
si právo články a dopisy zkracovat aneb
i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpo-
vědný redaktor, majitel a vydavatel:
Stefan Rosocha, Praha IV.-180. Adresa
redakce a administrace:

Tiskárna František Loos, Vinohrady, Americká 41.

ПРОБОЄМ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ ІІ.
ЧИСЛО 9-10.

ПРАГА
вересень-жовтень
1935.

Незабутній.

Під час літніх вакацій рознеслася по цілім Підкарпатті до глибини серця враждаюча, смутна вістка: між нами не стало МИКОЛИ КОПАЧА. Не стало одного з тих небагатьох піонерів, що віддавав свої молодечі сили в боротьбі за кращу долю українського народу.

Бл. п. Микола Копач родився в Кобилярах, де скінчив народну школу. В 1927 р. скінчив торговельну академію в Мукачеві і стається урядником Педагогічного Товариства в Ужгороді. Бере живу участь в студенському і громадському житті і 1929 р. при допомозі молодих ідейних студентів підготовляє величавий візанд української народовецької молоді в Ужгороді.

В 1930 р. записується на правничому факультеті празького університету. Але гірка доля, взагалі наших високошкільників з під соломяних стріх, не минула й його. Примушений не лише учитися, але й заробляти на прожиття. Тому 1930/31 р. учителює в Залужжі. І заощаджені гроші спокійно студіює один рік. Але вже другого року (1932/33) примушений знову учителювати в Гайдоші. І так, учителюючи

МИКОЛА КОПАЧ

роді. Тоді його устами як голови І. українського народовецького візанду молоді на Підкарпатті, українська підкарпатська молодь в перший раз прилюдно проголошує всьому світу, що українське підкарпатське населення в частину великого українського народу, що живе за Карпатами: в Галичині, Волині, Буковині, Бесарабії і Великій Україні.

то студіюючи, зробив два правничі іспити. При тім не занедував праці в студенських товариствах і в громадському житті. Бере активну участь в ІІ. зізді української народовецької молоді в Мукачеві в 1934 р., на якім мав господарський реферат. До останньої хвилі свого життя лежить у його на серці (див. його статтю в „Пробоєм“ ч. 7-8. — Ред.) доля молодої української генерації, доля українських високошкільних студентів, яких ніхто не знає, які нікого не інтересують, що забуті Богом і людьми десь там в далекій Празі, в темних, вогких і блондицями засипаних кімнатах, в голоді і холоді учиться. Живуть в попліснених мурах, з кутів яких туберкульоза дишіє і лише деколи проженеться Прагою, щоб дістати пару корон за лекції чи за щось інше. Ніхто їх не знає, ніхто їх не згадає — лише час від часу озветься голос гієни, щоб скаженою слинною обливати студенську честь!

В цім році мався осягнути титул доктора прав. Але судьба унеможливила йому це і забрала його на вічний відпочинок.

Товариша Копача нема між нами. Але його дух тут і всюди по Підкарпатті кличе молодих до праці й боротьби. Пам'ять його живе й житиме так довго, як довго буде українська ідеальна молодь!

Союз Підкарпатських Українських Студентів в Празі.

Василь Гайович:

З історії.

Ще недавно навіть саме слово Україна було для світу майже невідомим. Нині й ті, що не цікавляться біжче політикою, питаютъ: що таке та Україна? Воно діено, що в світовій пресі ставляться такі питання про державу колись славну поміж іншими державами та націю, що грава таку роль в історії Європи. Але вже сам факт, що світ питаетъ про неї, є доказом, що ворогам України не вдається її затаїти і що справа України стає голосною.

Два й пів століття український народ, що має історію старшу ніж тисяча років, не був присутній в гурті вільних народів. В 17. столітті українську самостійну державу підбили москалі й прилучили до Московії. Вони замінили назву Україна назвою „Малоросія“. Їх ідеалом було і в заперечити її істинування підбитої ними української нації. На одному розпорядкові міністра внутрішніх справ з 1663 р. заявлено: „Ніколи не було, нема і ніколи не буде української національності“. Цей афоризм москалі вперто повторюють до сьогодні.

Ніхто не заперечить, що на тій землі, яку звемо Україною, була Київська Держава, і що вже в 11. віці її культурні та господарські досягнення були велики. Однак москалі хочуть цю історію присвоїти собі як вихідну точку для теорії одної й неділимої Росії. Вони не хочуть бачити факту, що Україна існувала перед підбиттям її Московією, коли над нею домінувала Польща та що Україна мала тісні звязки з європейським заходом ще від князівських часів. Історичною долею була створена українська нація з виразними національними прикметами. Цю націю вороги намагаються знищити. Українська культура росла одночасово з іншими західно-європейськими

культурами. Український народ щирий, бореться за свою свободу, живе чисто й по мистецьки. Геній музики в в українському народі; українці співають гарно, як італійці. Українська література в високого рівня, мимо змагання ворогів анищти й. Українська література збереглася в народній ліриці й баладі, що були нікими переказувані з уст до уст. Ця література навіяна героїзмом і трагізмом, як і життя українського народу, могла повстати лише у культурної й талановитої нації.

Відріжняючись у походженні, мові, історії, а також у характері, темпераменті звичаях, Україна й Московія мусіли видати з себе суперечні політичні системи. Відколи Московія існує, вона не знала іншого режиму ніж — деспотизм. Москали не довіряють самі собі. Всі вони мають почуття, що їх життя не буде безпечним, коли кожний з них і всі разом не будуть контролювані якоюсь губою силою, якої всі бояться. Українці різбили свою долю інакше. Просторі степи, з широким небосхилом, пройняли їх кров, а стара цивілізація, що квітла на українських землях, зродила в них розум і правні звичаї. Тому й не дивно, що кожний український лад мав демократичну тенденцію. Щоб відбити напади ворогів і постійно воювати за незалежність треба було завести мілітарний режим. Однак цей режим був демократичний. Його завдання виконувала виборна рада, а голова її — гетьман — був вибраний широку.

Ось так існували два світи. Боротьба між ними неминуча. І ця боротьба в центральному фактом української і московської історії.

Маючи на увазі це, стане ясним, що війна між Україною й Московією, в якій зникла незалежна Україна, була трагедією світової ваги, що її наслідки даються відчути вповні щойно тепер. Трагедія полягала в тім, що запанувала менш вартісна цивілізація.

В 19. віці хоч москали й робили певний поступ, але Україну далі душили колоніяльним експлоататорським режимом. Тому українців переслідувано і москалізованс. Серед таких відносин вороги намагалися відірвати українців від нових культурних надбань міст і замкненням на селях пригасити український національний дух.

В часі революції Україна зібрала всі сили, що їй ще зосталися і зробила мужню пробу відновити самостійність і соборність. Однак загальна недоспілість України стала проти неї в спільні з ворогами. Ще заки Україна вспіла зорганізувати свою оборону поляки, румуни, німці й москали перемогли її.

І хоч для ока московські большевики признали Україні місце у федераційному укладі, однак, фактично українська національність і далі здавлена й поневолена московським колоніяльним режимом. Українська автомомія в тільки кавкою. Влада Московії в всеобіймаючою, а централізація тісніша, ніж давніше. Московія намагається здобути контроль над українською думкою й ділом. Можна говорити по українськи, але лише про те, що одобрює Московія. Границі України від заходу в пильно стережені. Українська нація однак незаломна. Москали-большевики в купі з іншими хочуть знищити її фізично. Масові розстріли, що не перестають і не минають українських комуністів, по-

тважкоюють цей намір. Але український народ не боїться розстрілів та заслання, безперестанно бореться з московським імперіалізмом що тепер замаскувався комунізмом. І в інших частинах української землі українському народові не легче живеться під окупантами. І тут, як і під Московією, ведеться боротьба на життя й на смерть. Українське життя переслідується, українська культура й праця бескоромно нищиться. І цю боротьбу поволі зачинає бачити світ.

Вогонь свободи, що пробудив в українськім народі нові творчі сили, не агасне вже ніколи. І як довго Україна буде поневоленою так довго цей вогонь кожної хвили може спалахнути і запалити все кругом себе. Й положення в таке, що нею заінтересовані не лише сусіди-окупанти, але й нації від України віддалені. Україна не є мала. Етнографічно більша в 4 рази, ніж Англія (без колоній), а український народ на рідних землях числив над 45 міліонів. То ж ясно, що як довго українське питання не є вирішene в цілій його ширині, так довго світовий мир буде в постійній небезпеці.

Вореслав:

ЗАМОК.

*На верхах розвалені святі руїни,
На верхах розкинений народній храм,
Праділів сумні ажурносірі тіні
По ночах зітхаючи блукають там.*

*Тихе сяйво місяця тримтить на скелі
Й думу думає минулих літ давніх,
Сумно повзе тінь дерев в німій пустелі,
Мов жалоба тих розвалин кам'яних.*

*В тишині мовчазній звалища дрімають,
А над ними зойкі стprimаних ридань
Тихим стогоном вгору до зір знімають
Жаль і скарги безконечних вижидань.*

*Мов закляті — звалища мовчать, німіють,
Не промовлять слова кам'яні уста...
Наши храми у розвалинах чорніють,
Наша давня слава мохом пороста.*

*I нема князів, провідників, Мойсеїв,
Що у них ступиз би дух старовини
Й воскресив святу зухвильсть Прометеїв —
Давню славу нашої минувшини.*

*Та руїни ждуть мовчазно й понад ними
Казку повідають дерева старі
Й пророкують листочками молодими
Про героя в соняшному панцирі.*

М. Березне, 1933.

Василь Грабко:

Лист з Верховини.

Скінчилося бідне цьоголітнє збирання. Через літню посуху не вродилася бараболя, нема вівся, нема й кукурузи. Теж квасоля, що є верховинським мясом, дуже слабо вродилася через посухи. Ціна капусти авищується. Теж купці оголошують підвищення ціни кукурудзи з 100- Кч на 115- Кч або навіть, як домагається Довозний синдикат, на 140- Кч за метрак.

Отже, як Верховині ждати зими?

Чеські політичні партії, що перед виборами були такі щедрі на обіцянки, тепер мовчать. Навіть не бачуть тих спекуляцій, що на нужді голодних людей варобляється мільйони. Говорять, що Довізний синдикат за мовчанку платить партіям, а головно так аваним владним, готові гроші.

Отже, чи може Верховина надіятися на ці партії?

Краєве заступництво з 21. XI. ц. р. звернулося до держави за допомогою, бо воно само не в силі задовольнити всіх потреб підкарпатського населення. Або іншими словами: Підкарпаття держава допоможе аж тоді, як забезпечені будуть чеські, німецькі й словацькі потреби. Що вістане буде для Підкарпаття. Але з досвіду вже знаємо, що не зістане нічого. Тому нам самим треба собі помагати, бо то поміч найпевніша.

Що ж робити?

На мою думку вже тепер треба: 1) щоб Червоний хрест розпочав збірки для допомоги Верховині, для якої ця зима буде дуже тяжкою; 2) щоб вже тепер утворився допомоговий комітет, який перебрав би постачання кукурудзи за знижені ціни або й задар.

Знаємо з минулих голодних зим, що т. ав. урядова допомога, але її то лише формальна, приходить все піано. Тому вже тепер треба приготуватись, бо люди по цілій Верховині передбачають голод великих роамірів. Думаю, що наша інтелігенція матиме стільки доброї волі й візьметься до праці, не ждучи урядових заходів.

С Т У Д Е Н С Є К И Й В І С Н И К.

Звичайні загальні збори Союзу Підкарпатських Українських Студентів у Празі відбулися дня 19. жовтня ц. р. при участі всіх членів перебуваючих у Празі. По авті голови функціонерів та ревіаїної комісії відступаючому виділу уделено абсолюторію. Праця відступаючого виділу проявилася як у внутрішньому житті товариства, так і в зовнішньому. Читано реферати з дебатами на членських сходинах, улаштовано свята (Крут, Шевченка, Франка, 28. жовтня). Члени працювали в Просвіті, де читали лекції, вели курс неграмотних та горожанської школи, з останнього учні аложили в успіхом іспити. Нову управу вибрано таку: М. Небесник, голова, І. Долинай, секретар,

П. Бедей, соц. референт, М. Бобонич, культ. референт, М. Кришеник, касір, М. Береза, бібліотекар, Ю. Кене, протоколянт. Заступники виділових: Е. Поляк, І. Візницький. Ревізійна комісія: Е. Кузьмівна, Ст. Росоха, Др. Л. Куріляк. Постановлено, що на сходинах читатимуться реферати ідеологічного характеру, щоби поширити світогляд членства, маючи на увазі те, що тільки сильна одиниця свідома своїх завдань та добре приготована до громадської праці може принести користь українській нації. Постановлено також почати широку акцію соціальної допомоги бідним українським студентам та дальнє працювати над піднесенням культурного рівня українських робітників, зорганізованих в читальні т-ва „Просвіта“ в Празі. Справи адресувати: М. Небесник, Прага IV.-180.

*M. Небесник,
голова.*

*I. Долинай,
секретар.*

З діяльності філії Союзу Підкарпатських Українських Студентів у Братиславі. Дня 26. X. ц. р. відбулися звичайні загальні збори філії Союзу Підк. Українських Студентів у Братиславі, на яких була вибрана така управа: голова В. Івановчик, секретар Л. Канюга, скарбник І. Попович, культ. референт М. Товт, соц. референт О. Мишків, бібліотекар С. Ботош, протоколянт О. Січ. Заступники виділових: М. Попович і К. Феделеш. Ревізійна комісія: А. Галас, І. Сокач і В. Гудяк.

Внутрі т-во працювало над витворенням сильних одиниць, працівників на українській національній ниві. Щодо діяльності на зовні, то на двох протестаційних сходинах осудило „русинський“ часопис „Неділя“ і взагалі „русинізм“, котрий „добродій“ намагаються вговорити в українське населення. А також влаштувало Шевченківську академію. Крім того товариство зорганізувало хор, який часто виступав прилюдно. Члени т-ва працювали у Просвіті і в Пласті мимо того, брали участь у веденні недільної школи для українських дітей і т. д.

Товариство і в будуччині буде йти наміченою дорогою, буде служити не партіям, а українській нації, признаючи одиноку критерію — націю і її волю до життя.

При цім подаємо до відома українського громадянства, що Микола Желтвай, студент філософії вже не в членом нашої організації.

*B. Івановчик,
голова.*

*Лев Канюга,
секретар.*

ХРОНІКА.

Наше духовенство (наше лише тому, що живе з українського народу) під проводом єпископа Стойки почало видавати „Неділю“ страшним явичієм в мадярськім дусі. Українські газети вказали і вказали на беаліч помилок цього нещасливого видання, що зродилось під впливом ворогів українського національного життя.

Але нахабні попи (з виїмкою малої горстки справді українських священників — прим. Ред.) вище ставлять власні вигоди, які їм спінцюють за вірну службу чеська політика, ніж добро й потреби українського народу.

їнського народу, з якого вони живуть. Пан епископ ще молодий. Йому хочеться зробити велику карієру. Але карієра залежить від довірря урядів. Тому пан епископ, щоб здобути довірря, приступив до творення нового народу. І так українська церква, через особисті аспірації її провідників, стає на послуги новому панові, як до тепер служила мадярам. Що так воно вказує той факт, що з ужгородської богословської семінарії виходять і сьогодні попи, які говорять добре лише по-мадярськи, і на український народ, який мають вести, дивляться з погордою. Світогляд їхній такий: „я на те 12 років учився, аби добре жити“. Це є ідеалом майже кожного, що виходить з під опіки пана епископа. Таким чином українська церква в організацією, що уможливлює людям жити без праці й легко, але добре. Через те саме не виконує вона свого великого завдання. І не дивно, що життя таку церкву минає як непотрібну. Кому зашкодять найбільш плани творення нового народу — ясно: церкві та її провідникам.

Греко-католик.

Дня 15 і 16. вересня мали українські організації з'їзд у Молодій Болеславі, де між резолюціями була й така, що відкидає „всякі спроби відірвання Підкарпаття від Чехословаччини“, бо „Підкарпатську Русь уважаємо за найщасливішу частину нашого народу“ (?). Цим хотіли українці подякувати чехам за гостинність. Але „Народні Лісти“ з 17. IX. ц. р. пишуть: „Треба лише повітати цю революцію. Але заразом треба додати до цього побажання, щоб резолюція не залишилась висловом думання тільки маленької горстки українців, що находить гостинність на нашій землі, й тому зобовязаної з вдячності до лояльності, але щоб стала вірою всіх українців, головно однак тих, що аж досі помилково служать намаганням неприятелів московського народу і хочуть його ослабити гоношенням українського сепаративму. Коли ж йде про Підкарпатську Русь, то не забуваймо, що вона прилучилася добровільно до республіки на підставі рішення московських народних рад, які говорили й діяли за московське населення тієї землі, що творить більшість карпаторуського народу, а тому в природнім обовязком українського табору, щоб він це рішення подавляючої більшості респектував і залишив син про Велику Україну, що до її рамок деякі герельди українства хотіли б прилучити Підк. Русь“. Ото ж не ліпше було таких резолюцій не ухвалювати і не робити собі вічної ганьби!

Тепер ведеться у Варшаві великий процес в справі атентату на мін. Перацького. На лаві обжалуваних є 12 українських націоналістів, яким засудяється, що підготували й допомогли вбивцеві Гр. Мацейкові відійти за границю. На процес покликано 140 свідків і 6 спеціялістів. Завданням процесу є очевидно скомпромітувати Організацію Українських Націоналістів перед світом і перед українським народом. Ляхи добре розуміють, що революційна праця українських націоналістів на Західній Україні зробить скоро кінець їхньому пануванню над українським народом, тому змагаються за всяку ціну скомпромітувати українських революціонерів і їхню боротьбу. Марні змагання!

Листування.

О. К. — Ужгород — 1) Наше становище до всіх потреб і справ українського життя — всеукраїнське. Тому ми розходимось в поглядах з людьми, що дивляться на ті справи з партійної програми чи особистої вигоди. 2) Для нас ясно, що одинокий засіб для поліпшення долі українського народу — це загартування національної волі. Це досягається не лише просвітою, товариствами, організуванням, а передовсім боротьбою, терпінням, кровю! 3) Не гине народ тому, що його катують по тюрмах, вішають та розстрілюють, але тому гине, що не хоче за життя боротися, бо народ не живе задля чужої ласки, а з власної волі до життя.

П. Р. — Хуст. — Справу нашої національного переслідування не беріть так трапічно. Кінець кінцем воно вийде нам на користь, бо розвів всі казки про „брата словянин“. Научить українську інтелігенцію дивитись на річі власними, а не позиченими очима. А цього нам і треба.

К. М. — Хуст. — Про той Альманах ми нічого не знаємо. Чи з наших поетів хтось візьме участь там теж не знаємо, але догадуємося що ні.

Перед пачуйте культурно-суспільний місячник „САМОСТІЙНА ДУМКА“.

Адреса: Cernáuti, str. Petrovici 2, Románia

Річна передплата: Kč 50-

Гроші можна посылати і Іван Роман, Ужгород, Підкарпатський Банк.

O B S A H : Nezapomenutý. - V. Hajový: Z dějin. - Zoreslav: Zamek - V. Hrabko: Dopis z Verchoviny. - Studenčský věstník. - Kronika. - Dopisování.

ПРОБОЄМ

Часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., піврічно 5—кч., ціна поодинокого числа 1—іч., за границею річно 20—кч. — Газетові марки дозволені дир. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подаеться на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового konta 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: Стефан Росоха, Прага IV-180. Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV.-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vyčází ke konci každého měsice. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5.—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevráci. Ponechává si právo články a dopisy zkrajeti a nech i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpo- vědný redaktor, majitel a vydavatel: Stefan Rosocha, Praha IV.-180. Adresa redakce a administrace:

Tiskárna František Loos, Vinohrady, Americká 41.

ПРОБОЕМ

ЧАСОПІС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ ІІ.
ЧИСЛО 11-12.
ПРАГА
листопад-грудень
1935.

Два роки.

В грудні 1935 р. минає два роки, як члени Союзу Підкарпатських Українських Студентів у Празі випустили у світ перше число часопису підкарпатської молоді „Пробоєм“. Була це друга спроба студентів видавати часопис, що зіднав би молодий актив, молоді сили. Першою спробою було видавання „Підкарпатського Студента“ під редакцією дра мед. Фединця, теперішнього пріматора мукачівського шпиталю. Цей часопис виходив кілька місяців 1922 р., але скоро з невідомих нам причин перестав.

Правда в 1932 р. почав виходити комуністичний „Поступ“ — орган „поступової молоді“, видаваний викиненими членами Союзу Підк. Україн. Студентів. По році часопис упав, бо комуністичні ідеї ширені ним не здобули йому вистачаючого числа прихильників серед українського громадянства.

Часопис „Пробоєм“ за два роки існування пережив тяжку спробу і відтеряв під найбільшими ударами ворогів. Проти нього виступали явно й тайно не лише москові філи, червона соціалістично-комуністична компанія, але й „наші“. Хотіли знищити часопис „Пробоєм“ найпідлішими засобами: як інсінуації, вигадки та залякування передплатників. Намовляли читачів не платити за часопис, щоб таким способом унеможливити точний вихід і підрвати довір'я до видавництва. До цього прийшла на допоміч і чеська поліція, що цензуруючи „Пробоєм“ два рази забрала цілий наклад. Лише наклад 3-4 числа ц. р. 1.500 примірників на 32 сторінках, що був сконфіскований, спричинив шкоди до 900 Кч. І хоч це все відбилося на видавництві, не вдалося нашим ворогам знищити часопис „Пробоєм“. Бо ніхто не скуб живої душі. Бо ніхто не здушить вічно живу і правдиву ідею, яку поширює часопис „Пробоєм“ між українським населенням Підкарпаття. Українське громадянство щиро підтримувало часопис „Пробоєм“, розуміючи добре пекучі потреби цього переломового часу. Правда, ми провинились супроти наших прихильників, бо висилали часопис видаваний за їхні гроші й тим нашим шкідникам, що й по два роки відбирали часопис, нічого не платячи. Цю нашу помилку від сьогодні направимо.

То ж до праці! Нехай новий рік принесе нам ще більше успіхів і перемог.

Редакція „ПРОБОЕМ“.

З преси.

„Hospodářský Rozhled“, тижневик для фінансів, торговлі, промислу й хліборобства, що виходить у Празі, приніс 15. XI. 1935 р. таку статтю про українську справу (точно перекладаємо):

— „БОЛЮЧА УКРАЇНА.

Одна з „порохівень“ Європи — Ціли троякої української еміграції. — Інтереси Чехословаччини у грі.

Ціль німецького Drang nach Osten?

По кількох останніх промовах дісталася українська проблема знову на перше місце живого зацікавлення. Не дармо українські патріоти говорять, що є вдячні й своїм ворогам за кожний виступ про Україну. Вистачить, мовляв, звертати увагу, є свою справою аж занадто певні і тому ворожість не є для них такою небезпекою, як незнання і в тому мусимо їм призвати правду, що про Україну знається дуже мало. Українська держава, яка є нині самостійною адміністративною частиною Союзу радянських соціалістичних республік, далеко не згоджується з етнографічними межами України.

Великою Україною називається земля заселена українцями в С. С. С. Р. з головними містами Київом, Харковом і Одесою, крім земель кавказьких, які українці зачислюють до України. Але до цілої України належать і землі заселені українцями в Румунії, Польщі та зачислюють до неї українці зrozуміла річ і нашу Підкарпатську Русь, якій і ми тому, що не є заселена чистими чехословаками, признаємо автономний характер. Українську землю добре видно з доданої мапи, гиданої українськими емігрантами в Лондоні.

Бачимо, що українська земля ділиться між 4 державні тіла: московське (N 1), польське (N 2), румунське (N 3) і чехословацьке (N 4). Їх простір і населення видно з найближчої таблиці:

	Простір км ²	Число людності в мільйонах	Число люд- ностинаки ²	% міського населення
Адміністративна Україна в ССРР	451.800	32·5	72·0	21·0
Ціла українська земля в ССРР	575.400	38·3	66·6	20·0
Українська північно-західня земля — (Волинь в Польщі).	66.700	3·0	46·6	12·0
Галичина	55.700	5·4	97·0	22·5
Ціла українська земля в Польщі	112.400	8·5	69·0	19·0
Українські землі в Румунії (Бе- сарабія, Буковина, Мармарош).	17.600	1·2	71·5	17·5
Підкарпатська Русь	11.400	0·63	55·0	18·0
Українська Словаччина	3.500	0·02	35·0	?

З таблиці видно, що українська держава з цілого зедданого етнографічного простору України після українських статистик обіймає лише 32·5 мільйонів українців з загального числа майже 50 мільйонів українців і представляє простір лише 451.800 км² з цілого простору 630.000 км². В таких відносинах не може здивувати, що українці тужать за національною соборністю, які то змагання не звертаються так проти держав, що мають відірвані українські землі — Польщі, Румунії, тим менше проти Чехословаччини — як передовсім проти С. Р. С. Р., що після переконання українських націоналістів продовжує в царськім централізмі та господарськім і національнім утиску України. Україна є, мовляв, після літери автономною державою, а тим часом всі уряди є лише філіялкою московської централі. Нарешті за довгий час найбільше українське промислове діло, відомий Дніпрострой, був адміністративною енклавою московською на українській землі. Тому, що відпір зосереджується подібно як перед війною проти Росії, український сепаратизм був означуваний з відомих сторін, що Росію уважали за найсильнішого чинника словянства, за нездоровий паросток, який викликав пангерманізм на ослаблення словянства. На те закидається, що Росія ніколи в дійсності не була національним тілом, як доказує відірвання польських частин і північних держав. І коли по війні Україна не діждалась подібного здійснення своєї національної самостійності й соборності, то причиною була або мала свідомість українських мас, що в Росії не мали своїх шкіл, або обставина, що Антанта, надіючися на переможну протиоборону царського війська (Денікін), відмовилася підтримувати українські сепаратистичні змагання, думаючи залишити Україну в рамках Росії. Як здогадується, значну роль грали теж інвестиції заграницького капіталу (главно англійського)

на Україні, задля яких союзники боялися видати Україну більшим заворушенням. Але хай буде як хоче, українці нинішню державу — не дивлячись на її радянське забарвлення — не уважають за сповнення своїх національних цілей і тому українська проблема існує як горяче місце Європи, через тс ж постійно виявляються змагання української еміграції про його оживлення.

Українська еміграція в троїкого роду: господарська, політична та військова. Господарська еміграція є однакового характеру як наша еміграція в Америці. І українці шукали прожитку за океаном в USA, де в їх до 700.000, в Канаді до 270.000, в інших державах до 370.000. Політична еміграція була викликана перемогою большевизму, що примусив головно інтелігенцію, яка не згодилася з радянським режимом, покинути землю. Політичних емігрантів є в Польщі до 40.000, в Чехословаччині до 4.000, в Німеччині до 1.000, у Франції до 6.000 (спільно з емігацією господарською). Ті числа є лише самими адогадами. По військовім упадку Австрії проголосили українці в Галичині самостійну українську державу. Але виступили проти того війною поляки під веденням маршала Пілсудського, команданта німецьких легій польських, і підсилені пізніше польськими лейбонерами з Франції, прорвали український фронт, якого один відділ на чолі з генералом Кравсом перейшов чехословакьку границю, де був інтернований в околицях Яблонця і дав почин „військовій еміграції“.

Політично ділиться українська сміграція на 4 головні табори:

1) радикальні демократи характеру міщансько-ліберального, що хиляться до польської політики.

2) соціальні демократи, яких ситуація затяжена приятельським становищем II. інтернаціоналу, що до нього належать, до С. Р. С. Р.

3) соціальні революціонери, народньо-соціального думання, що числять на внутрішню самопоміч українців проти централістичної Росії, і співпрацюють з московською еміграцією і нарешті

4) група націоналістів, так зв. фашистів, що кокетували з німецькою допомогою. Але після останніх відомостей їхній вождь Коновалець по розводі з Гітлером мусів відійти з Третьої держави до Швейцарії.

Як уже згадано, говориться багато про німецьку орієнтацію українців. З наведеного однак видно, що українці хочуть співпрацювати з кожною державою, що погоджується з їхньою національною програмою. Про якісь особливі симпатії до Німеччини можна тяжко говорити. Україна справді зробила з німцями відомий мир в Бересті Литовськім тому, що не була адібна на дальший відпір і хотіла заборонити, щоб німці не окупували Україну як дійсні переможці. Пізніше національне повстання Петлюри скинуло гетьмана, піддержаного німцями. Той рух був потім здавлений радянською владою. Про те, що між українцями нема великих симпатій до Німеччини, може свідчити відносно мала політична еміграція в Німеччині. Навпаки симпатії українців до Чехословаччини є дуже живі, як відгомін за те, що Чехословаччина дала українцям університет, колись і педагогічну школу, дальнє академію в Подебрадах, середню школу в Ржевницих та під-

держує їхні культурні й наукові організації. Противно в Польщі українці, хоч далеко чисельніші, не мають своїх шкіл і аж в останніх місяцях вибороли собі середню господарську школу. Що не мають українці ніяких германофільських нахилів, не значить те ніяк, що німці не мають ніяких плянів щодо України. Прямих земельних дамагань все ж не можуть мати, бо є відліені від України Польщею, з якою аж досі співпрацюють. Їхні українські плани є двоякі. Або хотіли би повернути польський коридор, а за те нагородити Польщу вільністю на Україну. Те довоуміння між Польщею й Німеччиною на рахунок України має однак свій гачок в тім, що коли б Польща дійсно зайняла українські землі до Дніпра з приступом до моря в Одесі — (лишаємо тут навмисне на боці абсолютний відпір С. Р. С. Р. проти такого розвязання) — був би в тім зародок польського упадку, бо ніколи не вдергить її єдність прожертя 20-мільйонового іншонаціонального куска. Або звернуться німецькі плани на господарське опанування України, з її великими природними скарбами.

Яке є становище Чехословаччини?

Наше відношення до С. Р. С. Р. є справді лояльне, однак мимо того не можемо заплющати очі перед українською проблемою. Масарик висловився влучно про те у „Світовій революції“, говорячи, що українці не мусять старатись про те, чи будуть або не будуть визнані. Вистачить, коли переконають світ, що вони с; і про те нас переконали. Майже могла би Чехословаччина боятися української іреденти в тім напрямку, що забрали б і нашу Підк. Русь, але поглянувши нарешті на мапу держави, як її уявляють іредентисти-українці, то дійсно мусимо запитати себе, чи витворення нової словянської держави, що мала б до нас симпатії задля нашого завжди лояльного становища до українських змагань, не було б для нас вигідніше проти нинішнього стану, коли Польща ніяк не сповнив того, під чим розуміється словянська політика“.

Подаємо статтю без коментарів, але пізніше вернемось ще до цього питання.

До післяплатників.

До цього числа прикладаємо чеки. Хто має заплачене за 1935 р., може платити ними на 1936 р. Всім післяплатникам нагадуємо і просимо заплатити за 1935 р. (і за 1934 р.) найпізніше до 15. січня 1936 року. Всіх, хто до того часу не заплатить довгу, видрукуємо в січневім числі як зразок. Перше число за 1936 р. вишлемо тільки тим, що заплатили за 1935 р. Видавництво „Пробоєм“.

До кольпортерів.

Закликаємо всіх кольпортерів, щоб до 15. січня 1936 р. заслали гроші за розпродані: 1) числа часопису „Пробоєм“, 2) книжки „Гори говорять“, 3) книжки В Карпатах світає“. Теж просимо заслати гроші одержані за передплату разом з уповноваженням і списком передплатників,

Адміністрація.

М. Рішко:

С О Н Е Т.

З співучим серцем нас зродила мати.
В руках тримтає нам скрипки голосні —
Нам суджено на струнах вигравати:
Творить призначенням важкі пісні.

I з Богом прагнемо свій спів зілляти,
Щоб Він відчув наш порив — чистий гнів
I дав потугу, силу і завзятість
Здолать мечем неправду у борі.

Дзвеніть пісні! Дзвеніть разом в запалі
I блискавищею проскійте далі —
Просторі далі рідної землі.

Будіть на чин, щоб бурею повстали
На голос труб полки із бронзу й сталі,
Як спалахне червоний схід в огні.

Боєвір:

М И.

Зродилися ми в тюрмі, в неволі,
В тяжких оковах, згенах пут,
Плекали нас рабині кволі,
Ми дихали повітрям скрут.

Учили нас батьки народу
Не підіймати на брата рук,
Любити спокій, мир, угоду —
Хай копле очі хижий крук...

Ta дужий порив бурі й вітру
Землею сколихнув, потряс,
I вибухнув вулкан салітру —
Здрігнувся в гробі наш Тарас.

I встав він гордий і суворий:
„Борітесь!“ — сказав до нас.
„Борітесь!“ — відбили гори —
I ми сповняєм цей наказ.

Напружені у нас правиці,
Коли лунають звуки сурм,
I всі затверднем наче криця,
Готові на останній штурм.

Нас не страшать примари чорні,
Ні дим поже ж, страхіття скрут,
Bo ми страшніші, непоборні,
I лиш Єдиний наш салют.

Літературний конкурс „ПРОБОЄМ“.

До 25. листопаду 1935 р. на Літературний конкурс „ПРОБОЄМ“ прислали свої праці такі автори (за абеткою):

1. В. Гренджа-Донський: 1) Пісня зелених гір, поезій; 2) Як сади зацвітуть, песа в 3 діях; 3) Останній бій, істор. драма на 1. дію.
2. Лука Демян: Котюзі во заслуаі, повість.
3. Михайло Дяченко: Мой Нації, збірка поезій.
4. І. Ірлявський-Рошко: Перші зорі, збірка пезій.
5. Петро Міголя: Через перелаз та інші новелі.

6. Федір Могіш: Збірка поезій (назва пізніше).
  7. Василь Пачовський: 1) Світло срібної землі, драма в 5. діях; 2) Замок заклятої царівни, драм. казка в 3 діях; 3) Кров рідної землі, драма в 3 діях.
  8. Петро Пойда: 1) На хвилях мрій, поезій; 2) Урвата струна, збірка оповідань.
  9. Олесь Пястук: Вугільний камінь, поезій.
  10. Микола Рішко: Збірка поезій (назва пізніше).
  11. Юрій Станинець: Збірка оповідань (назва пізніше).
  12. Олекса Шутко: Сільська кооператива, песа на 3 дії.
- Конкурсова комісія почне розбирати надіслані твори вже 5. грудня ц. р. Комісія складається з фахівців. Кожному авторові буде заслано розбір і детальна оцінка його творів.
- Хто ще з підкарпатців не зміг закінчити свої твори до 30. листопаду ц. р., хай докінчує. Додатково може ще їх заслати на адресу Редакції „ПРОБОЄМ“ до 30. грудня 1935 р. Редакція „Пробоєм“.

Листування.

О. К.—Ужгород—Гроші за передплати одержали. На подані адреси „Пробоєм“ вислали. Вам будемо посыпти по 20 примірників.

О. І.—Дубрівка—Указаним кольпортерам будемо висилати від нового року. Пригадай декотрим з них, що довгують за старі числа і за книжки. Хай посилають гроші!

С. Д.—Новоселиця—Гроші за передплати одержали. Збірайте передплати з кольпор. і з сусідніх сел. Робіть збірки в педагог. гуртках. Останнє зробили по вашому бажанні, що було зовсім на місці.

Др. М. Б.—Мукачів.—Рату і за книги одержали, ждемо ще за останні книги. Роби збірки!

Е. С.—Мокре.—За збірку дякуємо. Пану В. Ф. „Пробоєм“ висилали до В. Березного, тепер посилаємо на Порошково. Статті присилайте. Віршування не кидайте. Читайте модер. укр. поетів, як: Маланюк, Мосена, Кравців, Ольжич, Стефанович і ін.

Г. В.—Синевір—За книжки і передплати одержали. Робіть збірки в педагог. гуртках.

В. Щ.—В. Студене—„Пробоєм“ вислали були. Висилаємо ще раз. Ургуйте на пошті.

І. К.—Берегово—За передплати і книги одержали. Роби збірки!

Е. Д.—Новоселиця-Майдан.—Гроші одержали „Пробоєм“ вислали. Роби збірки в педагог. гуртках, організуй передплатників!

В. Б.—Чумальово.—Передплату (20- Кч) від „учительки з Драгова“ одержали. Тепер від тієї ж „учительки з Драгова“ висилаєте 100- Кч на пресовий фонд. Це все гарно, але напишіть нам її ім'я, щоб ми могли вписати її до Памятної книги основуючих членів!

І. Р.—Н. Барово.—Гроші за книжки і передплати одержали, але від п. С. з Вишкова ще нічого.

П. Т.—Тячево,—А. Ф.—Дубове,—В. А.—Ганіч: Гроші за книжки одержали.

Всім нашим Основуючим членам, Кольпортерам, Передплатникам і Читачам бажаємо веселих Різдвяних Свят і щасливого Нового Року. Післяплатникам — того ж самого, а крім того бажаємо, щоб ще до Нового Року сповнили свій обовязок — прислали нам передплату за Старий Рік.

Видавництво „Пробоем“.

Всі на пресовий фонд!

Хто жертує на пресовий фонд 100— Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді Пробоем. Всім іншим ширу подяка.

До тепер маємо дальших таких основуючих членів :
62 „Учителька з Драгова“ 100.
«
Кч.

За два роки часопис української підкарпатської молоді „ПРОБОЕМ“ здобув 62 основуючих членів, а рівно як 62 особи вложили на пресовий фонд, хоч в цім числі нема тих, що прислали на покриття шкоди вробленої конфіскацією цілих накладів „Пробоем“, яких імен ми не друкували, а це складаємо їм на цім місці ширу подяку. Складаємо також ширу подяку всім

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

На пресовий фонд дальше вложили :
Кч.
58. Євген Сидор, учит. (збірка I) 53-50
59. Т-во прих. укр. культ. Вал. Мерж. 20—
60. Василь Бабинець, учитель . 20—
61. Стефан Чайка . . . . . 20—
62. Осип Матей, учит. . . . . 5—
«
Кч.

тим, що підтримували нас матеріально і морально. Надімося, що так будуть робити й надалі. Отже, із свіжими силами в Новому Році до активної боротьби закликаємо в сіх!

Видавництво „ПРОБОЕМ“.

Передпачуйте культурно-суспільний місячник „САМОСТІЙНА ДУМКА“.

Адреса: Cernáuti, str. Petřovici 2, România

Річна передплата: Кч 50-

Гроші можна посыкати іван Роман, Ужгород, Підкарпатський Банк.

О В С А Н: Dva roky. - Z tisku (z „Hosp. přehledu“). - M. Riško: Sonet. - Bojevir: My. - Konkurs. - Dopisování. - Tiskový Fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., піврічно 5—кч., ціна поодинокого числа 1—кч., за границею річно 20—кч. — Газетові марки дозволені дир. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подаеться на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не віртає і застерігає собі право стягти та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового konta 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: Стефан Росоха, Прага IV-180. Адреса редакції та адміністрації:

PROBOEM, Praha IV.-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

PROBOEM

časopis podkarpaťské mládeže. — Vychází ke konci každého měsíce. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549, VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevráti. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat aneb i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpo- vědný redaktor, majitel a vydavatel: Stefan Rosocha, Praha IV.-180. Adresa redakce a administrace:

ПЕРШІ ЛІТЕРАТУРНІ СПРОБИ.

Виконуючи бажання многих наших чатачів, заводимо в нашім часопису стала літературну сторінку, де будемо друкувати перші літературні проби молодих письменників. Крім того постараємося систематично відповідати на велике число запитів з обсягу літератури, що постійно надходять до редакції.

Василь Щадей: **Микола Ольга:**

ВЕРХОВИНО!   ГЕЙ СИНИ КАРПАТСЬКИ!

*Верховино, моя мила,
Тугою повита,
Як смерека серед поля
Громами розбита.*

*Як та верба над водою
Сумно похилилась
Так ти, моя Верховино,
Без долі лишилась.*

*Як висока полонина
Снігами закрита,
Так ти, моя Верховино,
Всім світом забута.*

*Як та бідна сиротина
Без батька і маті
Так ти моя Верховино,
Сумуеш лісами.*

*Гей, сини карпатські,
Сміло все вперед,
Воріг не здергить нас,
Кров нас не спинить.
Нам вже не страшний
Жадні вороги, —
Через перешкоди
Ідемо до мети.
В нас ряди міцніють
З дня на день ростуть.
Наша давна слава
Вказує нам путь.
Хоч тяжка дорога
І тернистий шлях,
В нас луна байдрова
Пісня на устах.
Сміло і відважно
Ми йдемо вперед:
Воріг не здергить нас,
Смерть нас не спинить.*

Х Р О Н И К А.

Ті — яких ніщо необходить.

Між нашою інтелігенцією находитися багато таких людей, яких ніщо необходить, які переживають своє життя з замумуреними очима. Число цих осіб між нами є велике і день за днем все більше і більше їх стає в ці ряди.

Цих байдужиків нічим не зацікавленіх людей найбільше стрічаємо між нашим духовенством, далі між учителями, не менше між нашим урядництвом чи людей іншого заняття. Є це мертві верстви нашого національного життя, яка своєю байдужістю тим, що їх ніщо не обходить дуже шкодить в нашему розвої.

Вони не співчують в життям нашого народу, їх не обходить голод на Верховині, наша боротьба з ворогами нашого народу — вони тільки причисляються до нашого народу, аби тим гнати вперед свої особисті чи матеріальні інтереси. Не цікавить їх, не тішить їх, ані не краже їх якась важка подія на культурнім або політичнім полі підкарпатського життя. Не належать до жадного товариства, — не є ані українцями, ані „руссими“, але тими, що найбільш подобається даному, режіму, взагалі вони тішаться своїми особистими інтересами і крім цього не визнають нічого більше. Що більше, вони готові стати на услуги тим, які нищать все те і всіх тих, які працюють для добра нашого народу на Підкарпатті. Готові зрадити і піщити свій народ.

Ця темна, лінівна, покірна, байдужа верства нашого громадянства, цей підлій бурян, подібні до тих волів, що йдуть на поле пастися і транити. Проти цих ми мусимо боротися, бо і вони є великим путем в нашему розвою. Це також одна глибока рана в народному житті, яку мусимо лікувати, це підлій черв, що часто невидимо точить наше тіло.

Таких байдужих хрунів, перевертнів всюди найдемо коло себе. Вони масними словами оправдують свідомість, а м'к тим нищать нас. Кожний з нас уважно мусить слідити за цим сміттям і старатися вимітати його з Рідної Хати.

M. B.

Промислові школи на Підкарпатті вповні чехізують.

Промислова школа, яка колись була повірена фаховим учителям, що со-вісно вели свою працю між учнями, тепер підлягла переорганізації — само собою в користь власть імуших. Хитрим тихим способом віддалилися управителі цих шкіл і передалося ведення так званим „фаховим“ силам, які будуть танцювати так, як буде пан інспектор Шала грati. Переорганізації вводжуються в життя у всіх наших містах: відсувуються наші учителі, а натомість беруться чеські та мадярські.

В Берегові усунули з управительства Мацка, а на його місце поставили якогось Етвеша, що і сам не знат, якої народності він є. Коли під веденням нашого директора була українська паралелька, то цього року під веденням нового „фахівця“ вже замість неї є чеські паралельки. Подібно є в Мукачеві та в інших наших містах.

— a —

ВІСТИ.

Закликаємо всіх наших читачів і прихильників, щоб не-гайно вислали приложением чеком передплату і пару корон на Пресовий фонд. Від Вас залежить точне видання і доля одинокого часопису — студенської і робітничої молоді Підкарпаття — ПРОБОЄМ!

Доповнення старшини українського сокільства, про яку ми подали в минулім числі ПРОБОЄМ в „хроніці“: II. заст. старости — проф. М. Любинецький, справником — інж. Дараган, начальником — інж. Гудилів, господарем — І. Лозовюк, головою мир. суду — інж. Галька.

Увага провідникам виправ на II. зїзд народовецької молоді.

Редакція часопису підкарпатської молоді Пробоєм задумує видати брошуру про II. зїзд української народовецької молоді Підкарпаття, що відбудувся 1. липня 1934 в Мукачеві. Тому звертається до всіх організаторів і провідників, що вели виправи молоді зі свого села на II. зїзд до Мукачова, щоби негайно заслати до редакції Пробоєм такі справи: 1. Назва села й округу, з якого виправа була, 2. Хто її організував, 3. Хто її провадив до Мукачова. 4. Скільки осіб числила (з того скільки хлопців, а скільки дівчат), 5. Які організації брали в ній участь („Просвіта“, Січ, Пласт і т. п.), 6. Скільки виправа мала національних синьожовтих прапорів, 7. Чи мала оркестру, 8. Чи виступала на зїзді: з чим, коли і подати точну програму.

Всіх учасників II. зїзду редакція просить, щоб надсилали зіздові фотографії, свої враження і спостереження і взагалі все, що могло би увійти до брошури.

До тепер редакція ПРОБОЄМ одержала вищеперечислені справи від таких сел: Берегово, Лозянський, Нижній Студений, Теребля і Тересва. Стара Боградь. А де інші села?

Бажаючи оживити літературну продукцію Конкурсова комісія при часопису підкарпатської молоді Пробоєм виписув

КОНКУРС

на оригінальні поезії, оповідання, повісті і драми. Найграші твори Конкурсова комісія відзначить цінами: 1. в сумі 1.000 кч, 2. 600—, 3. 300— кч, а крім того нагороджені твори, по умові з автором, ред. Пробоєм своїм коштом надрукують. Твори з означенням „на конкурс“ просимо присилати до ред. Пробоєм до кінця червня. Вислід конкурсу буде оголошений у вересневому числі час. Пробоєм (1935). Обем збірки поезій, оповідань драм повинен мати 40—60 друкованих сторінок форм. 8°, а повісті 60—80. Але не від скількості, а від якости буде валежати вислід конкурсу.

Інформації в цій справі подаватиме ред. час. Пробоєм.

Конкурсова комісія п'ятьох.

Листування.

Листом відповідаємо тому, хто приложить на відповідь марку.

П. Добровський і М. Цуперек — Ужгород. Вашого проголошення не містимо, бо 1. Пробоєм не в часописом для особистих порахунків „поступовців“, 2. не знаємо, яка це „поступівська група“, що за неї говорите, 3.) Наша молодь і без „рішучої відсічі“, до якої аж нині закликуєте, знає належну ціну Іванові Горватові та його праці, тому нас не лякають впливи його „ідей“.

О. П. — Хуст: Знаємо, що многі кричать: треба вже щось робити, але при тім від безділля не знаходять відпочинку. Гарне слово без діл — брехня або маска, тому так і ціята таких людей.

С. В. — Білки: Нація мусить плекати в собі передовсім ті сили та ідеї, які помагають найскорше дійти до мети. Інакше нація на ніцо не зможеться, бо не спрямує всі сили в один напрям. Гарно передає цю думку наша пословиця: „хто много обіймає, мало стискає“.

М. В. — Берегово: Ти брате не гнівайся, що не відповідаємо тобі листом. Подібних листів приходить до редакції кожного дня по десятці. На всі відповісти не маємо матеріальної зможи. Появністю кожного дійсного народовця в засилати до редакції матеріали, збирати гроші, поширювати і пропагувати „Пробоєм“ без огляду на те чи редакція відповість на його лист чи ні!

М. М. — Ужгород: Для нас важне не форма а суть. Чех може теж говорити по українськи, може видавати українські газети, а при тім всім його діло буде зацілювати нам фальшиві погляди на справу. Отже суть речі не в тім, що він це робить по українськи, а в тім, що це для нас шкідливе.

Ю. Х. — Мукачів:

Конфісковано б рядків.

о. Ю. С. — Салдобош: Пишете нам: „З Вашою ідеєю мусить годитися кожний, хто любить свій нарід“. Приємно нам почути такі слова з уст нашого священика, але ще приємніше би було, як би ми почули, що Ви отче заложили товариство народовецьких священиків, які би ту Ідею пропагували і тим Ви потвердили свої слова ділом.

В. К. — Н. Студене: Пишіть прозою про життя українців на Верховині, що радо будемо поміщати.

І. К. — Берегово: Адміністрація ні від кого не дісталася Вашої адреси й тому не висилала Вам „Пробоєм“. Тепер буде.

П. П. — Хуст: Відповімо листом.

- Др. М. М. — Ліберець: Взято до відома.
 І. Л. — Мукачів: Відносно „Тиси“ у всім порадьтеся у вашого Ю. Х.
 о. А. С. — Ужгород: б. число „Пробоем“ не маємо бо цілий наклад був
 сконфіскований.
 В. С. — В. Бичків: Цікаво нам знати ті „важніші причини“!
 Ю. Б. — Волове: За побажання дякуємо!
 О. П. — Волове: фейлетон добрий, але не годиться для Пробоем.
 С. С. — Рим: Чекаємо поезії.
 С. Д. — Негрово: Полагоджено.

Всі на пресовий фонд.

Хто жертвую на пресовий фонд 100— Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді Пробоем. Всім іншим щира подяка.

До тепер маємо дальших таких основуючих членів:

	Кč
49. Василь Бора, уряд	100.
50. А. Г.	100.
51. Інж. Е. Курилюк	100.
52. Інж. В. Мацевич	100.
53. Анна Остапчукова, учит.	100.
54. Н. Б.	100.
55. Інж. Стакхурівна	100.
56. Інж. Яремин	100.

На пресовий фонд дальше зложили:

	Кč
37. Іван Роман (збірка I)	150-
38. Н. Г.	50-
39. Др. Леонтович-Пачесова	20-
40. Др. Макух	20-
41. Василь Йосипчук, учит.	10-
42. Др. А. Сірко	10-
43. Іван Серньовка	10-
44. Маруся Петричко	5-
45. Іван Гренюх	5-
46. Д. Коломієць	3-

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

Obsah: V novém roce. — M. Riško: Ne slzy. — Ivan Konáševič: O světovém názoru. — Stefan Rosocha: M. Hruševský a soudoba mládež. — Z dopisu: I Chira: Ideologicko-organis. vývoj ukr. mlad. na Podkarpatsku. — S. R.: Z podkarpatského života. — Ivan Boberský: Zapotřebí sportového života. — Petro Farunyč: Najde-li se někdo? — „Hory mluví“. — L. H.: Venkovským a městským politikům. — Studentský věstník: Mykola Pidmalivský: Těžký stav podkarpatského studenstva. — Zenská hlídka: Elizaveta Kuzmivna: Sestry! — První literární pokusy: Vasil Šadej: Verchovyno! Mykol Ol'ha: Hej, synové karpatští. — Kronika. — Zpravy. — Dopisování. — Tiskový fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Викодить кінцем кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кč., піврічно 5—кч., ціна поодинокого числа 1—кч., за границею річно 20—кч. — Газетові марки доаволені дир. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подається на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового конту 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: Стефан Росоха, Прага IV-180. Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV.-180. 11. Pošt. schránka č. 9.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vyčází ke konci každého měsíce. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5.—kč., cena jednotlivého čísla 1—kč., do ciziny ročně 20—kč. — Novinová sazba povolena řed. p. a t. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevráti. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat a nebo i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. Odpočívající redaktor, majitel a vydavatel: Stefan Rosocha, Praha VI-180. Adresa redakce a administrace:

Tiskárna František Loos, Vinohrady, Americká 41.